OPOBALSAMI ORIENTALIS
Examen & Sinceritas.

VIRO

ANTIQVA GENERIS Nobilitate, Eminenti Dignitate, & Spectatâ longo rerum variarum usu Prudentiâ verè

MAGNIFICO DOMINO

CHRISTOPHORO Fürero

ab Haymendorff/

REIPVBLICÆ NORIMBERGENSIS DVVMVIRO PRIMARIO, PRÆTORI GRAVISSIMO, SENATVS Q. PRINCIPI,

S. P. D.

CVm florentem ac beatum illius Reipublicæ statum putârit Philosophorum Phœnix Plato, quam qui regerent, omne suum studium in doctrinâ & sapientiâ collocâssent: Quo felicitatis quæstu amantissimam nostrã beabo Patriam, quæ ad clavum Imperii dedit fovetq;

OPOBALSA-
MI ORIEN-
TALIS

In Theriaces Confe-
ctionem Romæ revocati

EXAMEN,

Doctiorumq; calculis approbati

SINCERITAS,

Reddita à

JOHANNE GEORGIO
VOLCAMERO, Med.
Doctore,

Typis Wolfgangi Enderi,
Anno 1644.
Norimbergæ

DEDICATIO.

Viros, Atticæ prudentiæ Romanæq; sapientiæ æmulos, Catones, Fabricios, Aristides, Fabiosq;, quorum salubri severitate efferati seculi nostri malignitate animi in gyro obsequii debitæq; observantiæ teneantur; favorabili verò moderamine candida atq; amica inter se subditorum pectora colligata serventur. E quorum numero lectissimo Te cæterorum Ducem ætatis authoritate gravem cum submisso venerationis cultu saluto, Amplissime Prætor, qui Sanctissimi Numinis indultu ad supremam Senatûs dignitatẽ conscendisti; qui in evectiore hac statione Te nominis omine & sago & togâ celebrem reddidisti; qui divinis tuis cõsiliis universam subditorum Salutem strenuè adjutam voluisti, anxios eorundem animos ineffabili prorsus humanitate fovisti, egenorum indigentiæ prono benevolentiæ adfectu adstitisti. Te Majorum exercuit Virtus, Te Genitoris

toris nobilitavit Fama, quam etiamnũ honoris debita repẽdens decãtat Italia.

Condiendi exenterata demortuorũ Principum corpora consuetudinem superiora suppeditârunt secula. Præcipuum Generoso Parenti, piè defuncto cõdimentum se sistit Opobalsamum, Regium saltem rarumq; Busbequio teste, munus, quod quinta ordine Baldi, Viri in re Medicâ Excellentißimi propugnatio non sine insigni tanti Nominis præconio largitur. Tantũ scilicet Experientißimus Italus Genti Germanæ attribuit gloriæ, quantum pro sincero sufficere testimonio prudens judicavit. Neq; in eo substitisset, credo, quin nobilißimi fruticis frondem, si itineris sui applaudente Vialium faventiũ fortunâ exantlati rationem publicæ nuncupâsset luci, obtulisset Viro Magnifico, Nobilißimo Prudentißimoq; Domino **Lucæ Friderico Behaim**, *Reipubl. Norimbergensis Septemviro, Ec-*

cleſiarum & Scholarum Ephoro Am-pliſſimo, cujus vel ſola Veritati pro Opo-balſamo adſtruendæ occulata ſuffeciſ-ſet fides, ejusq́ ſplendorem temerè op-pugnantium ſpicula retudiſſet.

Quem itaq́ cum prævia laude cultũ tui Generis Nobilitati declarat Natio Itala quî poſſem alii, quàm Tibi, Emi-nentiſſime Prætor, præſens hoc offerre opuſculũ, ſuâ etſi mole exiguum, tanti tamen Nominis commemoratione au-guſtum. In Te vivit Beatiſſimi Patris imago, in Te viget ſpes patriæ civium q́ amor. Deum ſupplex veneror, ut tran-quillos vegetæ ſenectuti tuæ annos ſu-peraddat, ſubq́ feliciſſimis regiminis tui auſpiciis exoptatã unâ omniũ voce Pacis laureã dulciſſimæ patriæ noſtræ cõcedat, cujus clementiſſimæ protecti-oni Te cum calido interminæ felicitatis voto commendo, tuo verò perenni fa-voris me humillimè committo. Norim-bergæ Cal. Maji An. cIↃ IↃC XLVI.

M. A. N. P. T. devotiſſimus

Ioh. Georgius Volcamerus D.

Relatio Hiſtorica
Controverſiæ de
OPOBALSAMO ORIENTALI
Romæ habitæ,
ſcriptæ à
Cl. Franciſco Perla Calvienſi, Med. Romano.

ANtonius Manfredus & Vicentius Panutius, primarii in urbe Romana Aromatarii diligentiſſimique, Clariſſimorum quorundam Virorum, (qui operum ſuorum perfectioni inceſſanter incumbentes Theriacas ſuas cum Arabico hoc liquore miro Doctiſſimorum Virorum applauſu atq; ſuffragio diverſis temporibus, diverſisque in urbibus compoſuére) exemplo excitati, agitare cœperunt de Orientali Opobalſamo ad ſuas Theriacas componendas parando: cui rei operam potiſſimùm navavit Manfredus, occaſione percelebris Phar-

macopolii, ab Eminentiſſimo ac Reverendiſſimo Principe Franciſco Cardinali Barberino, VRBANI VIII. Nepote, hactenus Chriſti pauperum neceſſitatibus, generosâ pietate, dicati: in quo ſelectiſſima quæque aromata, quavis etiam maximâ impensâ, undequaque ſtudioſiſſimè perquirebantur, adeò ut, quod egenis ornabatur, tàm regio eſſet apparatu, ut nec Regibus ipſis majori magnificentiâ atq; ſplendore parari potuiſſet; iisque omnibus parandis Antonium Manfredum, velut ſpectatæ integritatis ac peritiæ Virum, præeſſe voluerat: quapropter Venetiis ab amicis Mercatoribus crebrò ac indefeſſo ſtudio efflagitavit, ut ſi quid inculpati Opobalſami eò adveheretur, emerent transmitterentq; ; quemadmodum pluribus transactis menſibus, ne dicam annis, tandem ad ſesquilibram transmiſére, quod Vicentio pariter impertitus deinde eſt, publicèque pluribus diebus expoſuére, cum tabellâ majoribus litteris exaratâ, ad rei novitatem indicandam, utque cuncti ad videndum explorandumque magis excitarentur: mox à Priore & Conſiliariis præclariſſimi Romani Medicorum Collegii, cum aliis

quatuor

quatuor Archiatris, additis Nobiliſſimis Viris, naturalium rerum expertiſſimis, cum aliquot etiam exterarum nationum Pharmacopæis, qui liquoris illius non vulgarem profitebantur peritiam, examinatum; poſtque varias explorationes tandem cum horum omniũ voto ab Archiatris, quorum hoc jus eſt, unanimiter approbatum fuit ut Orientale Arabicum Opobalſamum: neque exinde cæteris in Theriacâ conficiendâ fuit admixtũ, priusquã aliquot pertranſiſſent hebdomadæ, ut cuique major viſendi explorandique daretur facultas: atque omni hoc tempore Pharmacopæi, quotquot in Vrbe ſunt, ii præſertim, qui Theriacam paulò priùs ſine Opobalſamo compoſuerant, quibus præcipuè novę hujꝰ antidoti fama obeſſe poterat, perpetuò ſiluére, videntes & ſubmurmurantes. At quamprimùm nobile medicamentum confectum intellexére, extemplo ad Summum Pontificem provocant, Collegiiq́; Aromatariorum Vrbis nomine ſupplices exhibent libellos exponuntque, à Romani Collegii Archiatris nobiliora corrumpi antidota, adulteratos & artificiales liquores pro Orientali Opobalſamo ad Theriacam

conficiendam approbantibus: ideoque se pro eâ, quâ in omnium salutem pietate invigilant, enixè petere, ut Theriaca illa, velut hominibus pernitiosa, projiceretur cõcremareturve: Ex quo Princeps Sanctissimus, nil usquam prætermittens, quod in Reipublicæ utilitatem cedere possit, maximam Imperii partem arbitratus communi hominum saluti prospicere, causam hanc Cameræ Auditori commisit, scilicet ut decerneret cum voto Illustrissimi D. Thadæi Collicolæ, Pontificiæ valetudinis moderatoris sapientissimi, intimique Cubicularii; & Excellentissimi D. Ioannis Iacobi Vbaldini, Medici primarii Vrbis; qui statim cõtroversi liquoris specimen seu portiunculam quæsivére, indictâq; die comparuerunt coram ipsis ex unâ parte Antonius Manfredus & Vincentius Panutius, ut se ab intentatâ fraude purgarent: & cum his, ne indefensi manerent, Excellentissimi Viri, Balthasar Bonannus, & Baldus Baldus ex Archiatris illis, qui Opobalsamo subscripserant. Ex altera verò parte magna Aromatariorum manus præsto fuit, procurante Stephano de Gasparis Medico Romano, qui iisdem palàm patrocinabatur;

tur; petebantque instanter, ut liquor ille, velut fictitius, damnaretur ignique traderetur Theriaca, quæ ipsius admixtione novissimè confecta fuerat; cœptumque illico severè explorari, num notis responderet, quas Orientali ac syncero Opobalsamo Dioscorides ac Plinius tribuunt. Ac primo in aquę cyathum instillatus, paulò descendit; mox in tenuissimam velut nebulam disjectus ad superiorem aquæ superficiem se recepit; totamque cooperuit, lacteæ instar laminæ, in cujus speciem concreverat: At huic tam egregio experimento Adversarii statim alium opposuere liquorem, nempe Iuniperi oleum; quod in aquã similiter injectum, idẽ ad amussim efficere visum est. Transierunt proinde ad experiendum, num laneum pannum inficeret; nec minor tunc controversia excitata fuit, de quonam laneo panno intelligendus esset Discorides: Adversarii etenim crassum atque villosum attulerant; hi ex altera parte contendebant non nisi cymatilem vel undulatum pannum, è caprarum pilo contextum, quem vulgò Zambellottũ vocant, iis in regionibus reperiri, ac in

illo proinde faciendum esse periculum: Isti prætereà supra pannum copiosè effundere volebant; Hi parciùs instillare: ac demum, & suprà crassum pannum, & supra tenuem, quem vocant Sajettam, & supra Zambellottum effudére; & ubique liquor ille tenaciter adhæsit, permansitq; , contrà quàm Adversariorum Patronus expectabat, cujus opinio est, cùm tota Opobalsami natura in odore posita sit, necessariò requiri, si in pannum instilletur, totum illicò in odoratum halitum evolare; atque ita maculum evanescere.

Hic profectò Manfredi partes inclinare non parùm cœperunt, exultantib⁹ interim Adversariis, nec sine aliquo Arbitrorum applausu; Archiatris nequicquam exclamantibus, impossibile esse viscidum humorem non adhærere; sed experimentum hoc maculæ, ut suprà ex Alpino explicuimus, esse intelligẽdum; sed vix erat dicendi locus inter tot Aromatariorum præ lætitiâ gestientium tumultus. Ad lactis coagulationem denique deventum est, pro quâ ipsamet lactans capella adducta fuerat; & in lactis haud exiguam portionem aliquot liquoris hujus guttulæ instillatæ fuére,

quæ

quæ ſtatim liquatæ, in levem laminam ſeſe in ipſa lactis ſuperficie dilatârunt, condenſatæque ſunt; ſed non totum lac condenſatum extitit, ut Adverſarii prętendebant. Exclamârunt Archiatri ex Alpino, valdè imbecillem eſſe in Arabico Opobalſamo congulandi vim; eamque in recentiſſimo tantùm plùs vigere; ſed non ſua iis autoritas conſtitit, nec ulla prorſus ratio eorum tunc habita eſt: quin, indicto jam fine, Adverſarii, velut victoriæ palmam adepti, non parùm exultantes, discesſére. Sapientiſſimi tamen Arbitri, etſi illis nonnihil aſſentiri viſi fuerint, ſententiam ferre ſummâ tunc prudentiâ diſtulerunt.

Angebantur interim Manfredus & Panutius videntes Theriacam tantâ diligentiâ atque induſtriâ, tantoque Doctorum Virorum applauſu hactenº ab ipſis elaboratam, nunc ut deterrimam conculcari: nec minori vexabantur anguſtiâ Archiatri ii, qui ſubſcripſerant, cùm ſe, ut aromatum inſcios atque incautos, non exiguâ exiſtimationis jacturâ à plerisque condemnari cognoſcerent; ſed Adverſarii pariter anxii vivebant, quòd ſententiam adeò ab ipſis expetitam, indies differri, neque ullâ extor-

queri

queri posse instantiâ, conspicerent: Quamobrem cæteros consulere, & unusquisque magni nominis Viros in suam trahere opinionem studiosè quæsiverunt: Adversarii etenim ad Neapolitanum Aromatariorum Collegium, & ad Petrum Castellum, in Mamertinorum Academiâ primarium practicæ Medicinæ Professorem, & Botanicum expertissimum, literas cum liquoris portiunculis dederunt. Manfredus Campios, peritissimos Lucenses Aromatarios consuluit, liquoremque transmisit. Archiatri demum, qui scilicet subscripserant, à Ioanne Veslingio, in Patavinâ Academiâ simplicium Professore, qui pluribus annis Cayri apud Venetos Cõsules Medicinam exercuit, & Prosperũ Alpinum de plantis Ægypti doctissimis annotationibus illustravit; ab Æmilio Parisano, Veneto Mediço Celeberrimo; & à Ioanne Nardio, Doctissimo Magni Ducis Hetruriæ Medico, sub cuj⁹ fide selectiora ibi pharmaca, & quicquid singulare ex simplicibus medicamẽtis est, adservatur, consilium hac in re petiére unicuique liquoris portiunculâ transmissâ, atque ab his omnibus ea lachryma examinata primùm fuit; mox cum indu-

indubitatis aliis Opobalſamis comparata; poſtremò unanimiter approbata laudataque, ità ut Neapolitanum Aromatariorum Collegium epiſtolam vulgari idiomate, ſed non vulgari peritiâ exaratam dederit, quam noſtri Aromatarii, ut minùs eis propitiam, in caſſum ſupprimere tentârunt; atque inter illos peculiariter enituit Ioſeph. Donzellius, ſimplicium medicamentorum indagator ſolertiſſimus, peritiſſimusque Aromatarius, qui peritiæ ſuæ ſpecimen pluries eâ occaſione typis exhibuit; Petrus Caſtellus abſolutiſſimum edidit Opuſculum, cui Opobalſami examinati laudatique titulum fecit, & aliud paulò pòſt emiſit, triumphantis Opobalſami titulo inſignitum: cùmq; nondum Adverſarios acquieſcere appareret, Opobalſamum fulminans tunc pollicitus eſt; cæterique omnes doctiſſimis epiſtolis approbationem declarârunt, quas Baldus Baldus cum doctiſſimis propugnationibus ſuis hactenus evulgavit. Demum, cùm in hac Orbis atque Vrbis luce tunc degerent, & nunc aliqui degunt, qui Cayrum pluribus inhabitaverant annis, ac mercaturæ & alterius negotii gratiâ orientales luſtraverant plagas

gas, ut Ioannes Baptista Valtrottus, Marcus Avantius Pharmacopola & Chirurgus, Cosmus de Nigris novissimè inde reversus, & Ioannes Molinus Armenius, linguarum interpres; hi pariter omnes consulti, ostensaque controversa lachryma, ut Arabicum Orientale Opobalsamum, ex oculatâ, quam habebant, peritiâ, agnoverunt probaruntque.

Duo duntaxat, tres ve Veneti theriacopæi, cùm ab Adversariis delatum ad eos fuisset, eorum Theriacam hîc Romæ haud benè apud quosdam Archiatros audire; indignati, in liquorem hunc conspirârunt, examinatis juridicè testibus se probâsse asserentes, illum Cayri à Cosmo de Nigris prædiviti Aromatario fuisse vili pretio emptũ, & Venetias asportatum, indeque Romam transmissum: quòdque insuper liquoris ejusdem œnopharum Terebinthum adhuc, Iuniperumque olens, ibi supersit; Quæ Adversariorum assertio, qualiscunque ea sit, cum plausu à compluribus excepta fuit, cùm ipsimet ultrò fateantur, liquorem illum non fuisse hîc Romæ à Manfredo dolosè confectum, ut ab initio asserere ausi fuerant.

Iam

Iam satis ergò laudis peregrinæ huic lachrymæ, ejusq; propugnatoribus, ex Insignium Virorum attestatione partum videbatur; Archiatrorumque existimationi sat benè consultum: tempus quippè prostratæ veritati non parùm lucis attulerat; Theriaca decenti pretio, nec sine emptorum frequentiâ atque applausu vendita, & ab Inclytis complurибus Vibibus studiosissimè perquisita.

Literæ Romani Collegii Aromariorum Neapolim datæ,

Ex Tuscâ in Latinam translatæ.

Almo Aromatariorum Collegio Neapolitano.

VIri Clarissimi & Observandi: Non diu est, quòd pharmacopœo cuidam nostrati Venetiis missa fuit cujusdam liquoris, Opobalsami nomine, non exigua portio, cuj° color turbidus, odor resinosus, Iuniperum & Terebinthum referens, amariusculº sapor & subadstringens: qui si aquæ infundatur, fundum petit, & statim iterum elevatur, sursum seque diffundit. Quoniam verò lachryma ista non exactè correspondet notis

notis, genuino Opobalſamo à Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, Plinio, Avicennâ &c. adſignatis, neque adeò omnibus Proſperi Alpini indiciis, in odoris fragrantiâ, & lactis coagulatione &c. ſatisfacit: Noſtrum proinde Collegium veritatis amans, in re tanti momenti, de quâ cum modernis Antiquiores quoque ambigebant, & adulterii ſuſpicione non carente, veſtro confidens Candori atq; Integritati, cum portiunculæ illius oblatione obnixè rogat, ut illi veſtram liberè ſententiam in publicæ utilitatis gratiam, noſtiæque profeſſionis honorem aperire atq; exponere dignemini, quid ſcilicet de hoc ſentiendum ſit ſuppoſititio Opobalſamo? an illud in Theriacę confectionem admitti poſſit? utrum idipſum Excellentiſ: Medici veſtrates pro vero habeant Opobalſamo? &c. Quę omnia & ſingula inſigni veſtro favori accepta referet in obſequiis paratiſſimum, quod cum officiosâ ſalute Vobis à DEO Opt. *Max.* perennem precatur felicitatem. Romę 17. Sept. *A.* 1639.

CL. VV. Addictiſſimi Servi veſtri,

Ioh. Antonius,
Bucciottus Bucciotti,
Zacharias Tedici,
Anſelmus Bonafolia,
} *Conſules Collegii Aromatariorũ Romani.*

Responsio

Viris Illustribus atque Observandis, Dominis Consulibus Inclyti Aromatariorum Coll. Rom.

In Latinam translata.

QVod responsum ad datas C.V. tardiùs voto fertis, culpa ei, cui Vestras commisistis imputanda, qui paucis illas abhinc diebus nobis obtulit: Controversiæ quoque intra Collegium V. atque Medicos Excellentissimos agitatæ gravitas, ne absque maturâ sententiam proferremus consideratione, obstitit: Vestro proinde jussui obsequentes & correspondentes honori, quem nobis, nostrum expetentes de eo judicium, defertis; Si secundùm Antiquiorem de re propositâ scribentium, Theophrasti, Dioscoridis, Plinii, aliorumve authoritatem litem hanc dirimere voluerimus, qui de materiâ sæpiº non visâ, sed ex aliorum saltem relatione judicârunt, pluribus nos expositos fore difficultatibº omninò arbitramur. Exemplo sit ipse Dioscorides, qui etsi diligentissimus in medicamentis, quæ coràm

coràm vidit, indagandis extitit, satis tamen est confusus & intricatus in peregrinis, Amomo, Cinamomo, & infinitis aliis, quæ brevitatis causâ non attingimus: Quòd si verò illi adhæserimus, qui insigni cum perspicuitate studioseque rem controversam pertractavit, Prospero Alpino, Excellentissimo ævi sui Botanico, qui per novem annos Medicum Clarissimi Venetorum Consulis in Cairo egit, ubi Medicorum tàm Ægyptiorum quàm Hebreorum auxilio plantam penitiùs indagare, modumque colligendi Opobalsamum, notasque veri Carpobalsami & Xylobalsami addiscere potuit, quod in sui de seipso testatur de plantis Ægypti tractatûs capite 14. Et multò clariùs in suo de Balsamo dialogo, quod cum Abdella Arabe & Abdachim Hebræo Medicis in examen vocat, in quo omnes propositi negotii difficultates tàm clarè & perspicuè solvit, ut veritatis amanti nullus amplius supereſſe possit scrupulus. Posito hoc, tanquam verissimo, quod affirmare de Antiquis eorum fautores vix possunt, quibus nec videre nec observare unquã hanc licuit plantam, aliorum tantummodò relatione contentis; Opobalsa-

mum

mum hoc Venetiis transmissum, antehac nobis incognitum, præterquam Excellentissimo Mario Schipano, Generali nostro Protomedico, Viro in re Medicâ Versatissimo, in domo Iesuitarum hujus urbis professâ visum, ubi ampulla eo repleta asservatur, exactè cum hoc vestro nobis communicato convenire testamur. Neque id videatur Vobis absurdũ; insignem enim ejus quantitatem Mechæ & Medinæ Arabiæ felicis colligi certum est, unde, Seiriphus regionis illius dominus Turcarum Imperatori, Bassæ Cairi, aliisque Principibus aliquot libras dono mittit, quas peregrinãtium comitatus singulis secum annis adfert. Nec minùs verum est, magnâ cum sedulitate istis in regionibus Balsami coli plantas: unde prædicto Seiripho vectigal Opobalsami ad aliquot coronatorum millia ascendens persolvitur.

Quod hujus liquoris conditiones attinet, saporem ejus amariusculum linguamque modicè ferientem & adstringentem deprehendimus. Ejus insuper liquefacti guttulam aquæ tepidæ instillatam uno oculi ictu per universam aquæ superficiem diffusam, atque

telæ

telæ instar araneæ expassam, stylo inde rursus in altum levatam colore coactã lacteo vidimus: Lanæ quoque injectam ejus guttam adhærescere experti sum⁹, maculam verò ad olei modum non dilatari. Fortasse nobis objicietis colorem transmissi liquoris melleum, cum Opobalsami candidus requiratur; quod etiam in eo tanta odoris fragrantia ab Antiquis maximoperè decantata non percipiatur, nec lacti instillatus illud coagulet. His quamvis ex asse satisfecerit dubiis Prosper Alpinus; id tamen nos addimus, colorem ei lacteum & album tum inesse, quando ab ipsâ destillat plantâ, qui succus collectus inditusque vasculis vitreis viresçit, turbatur deinde turbidusque aliquandiu permanet, postea fecem in fundo deponit in colorem paulatim vergens aureum, qui inclinãte ejus in senium ætate melinus evadit, atque consistentiam Terebinthi acquirit. Eadem odori sufficit responsio, qui in initio acutus & suavissimus remittit deinceps & evanescit ætatum ratione. Objectioni de lacte respondet Alpinus, quòd ad perfectam ejus coagulationem attendere non debeamus, cùm hujus conditionis rationẽ

non

non habeant ipſi Medici Ægyptii. Poterimus autem hanc Opobalſami notam in primam ejus referre ætatem, cùm ejus adhuc viget acritas, odorisque vehementia, quæ ſanguinem è naribus quorundam eliciat: tunc etenim multò calidiùs caſeoſas lactis à ſero ſeparare poterit partes, & per conſequens illud coagulare. Tandem, ut ſententiam noſtram liberiùs proferamus, nos, ſi liquoris ejus ſufficiens adeſſet quantitas, lubentes eum in locum ſuccedaneorum receptui os teſtamur. Illi, qui contrariæ addicti ſunt ſententiæ, quid liquor hicce ſit, explicare, adulteriumque atque impoſturam illius detegere tenentur. Nil dicunt, qui Iuniperum aut Terebinthum admiſtum ſtatuunt; neque enim reſinam, ſed gummi producit Iuniperus. Odorem Terebinthi aliquâ ex parte cũ Alpino admittimus: neque tamen liquefactam Terebinthi reſinam & aquæ immiſſam deſcendere, iterumque ad aquæ ſuperficiem aſcendere, & ut transmiſſum à Vobis Opobalſamum, telam lacteam ſuperiùs indigitatam efficere concedimus.

De illo altero, quod ſub nomine fecis Opobalſami miſiſtis, judicium noſtrum

ſtrum differimus, donec, utrum hæc Romæ ab Opobalſamo ſecreta, an autem ſeparata Venetiis fuerit miſſa, indicaveritis. Hæc fuére, quæ pro reſponſo propoſita ſublimi V.C. judicio promtiſſimè ſubjicere voluimus, omnem V.D. honorem deferentes. Neapoli Cal. Mart. 1640.

D.V.C.

Addictiſſimi ſervi

Paulus Ciminus, Duumvir &
ex octo
Petrus Pirus, Duumvir,
Andreas Naſtarus, ex octo
Ioh. Thomas Ceſarius, ex octo
Veſpaſianus Iacobus, ex octo
Ioh. Baptiſta Beghinus, ex octo
Chriſtophorus Longus, ex octo
Andreas Purpura, ex octo
Albertus Deſius, ex octo

Collegii Aromatariorũ Neapolitani.

Literæ Romani Aromatariorum Collegii ſcriptæ ad illuſtrem & Excellentiſſimum Dn.

Petrum Caſtellum, Profeſſorem artis Medicæ primarium Meſſanæ.

Latinitate donatæ.

Phar-

PHarmacopœorum quidam pro vero Opobalſamo expoſuit hîc Romæ liquorem quẽdam Venetiis ſub eo transmiſſum nomine, cujus color turbidus, odor reſinoſus (Iuniperum enim & Terebinthum redolet) ſapor parumper amarus, cum quadam adſtrictione. Inſtillatus ille in aquam deſcendit, poſtea aſcendit rurſus, ſeſeque diffundit. Quoniam verò notis ſinceri ab Antiquis, Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, Plinio, & Avicennâ, &c. adducti non correſpondet; minùs verò omnib⁹ iis, quas ponit Proſper Alpinus, ſuavitati puta odoris, lactis coagulationi, &c. Hinc noſtrum Collegium tantæ rei certitudinem noſſe deſiderans, in quâ Antiqui & Moderni ſcriptores fuére parci, adulterationis ſuſpicionem ſemper fovẽtes, & confidens Tuæ Integritati, Iudicio atque Humanitati, cui non hæc ſaltem, verùm etiam aliæ melioresque rationes cognitę tuum expedit judicium obnixè rogitans, ut in publici commodi gratiã honoremque Collegii noſtri, quid de hoc ſuppoſititio ſentias Opobalſamo, eidem exponere non dedigneris: quandoquidem dictus ille Pharmacopœus receptum id quoque à Iohanne Ponâ

Aromatario Veronenſi prætendit. Quæ omnia pro ſingulari favore inſignique gratiâ excipiet officiis ſuis Tibi obviũ, Romæ 22. Septemb. 1639.

I. E. T.

Devoti addictiſſimiq; ſervi

Collegium & Conſules Aromatariorum Romæ.

Reſponſio.

Conſules Collegii Aromatariorum Romani Clariſſimi, Domini & Patroni Obſervandi.

Latinè verſa.

QVo hacten⁹ affectu veneratus fuerim Collegium Romanum Aromatariorum, mei labores ſervitiis ejus addicti, quos pro defenſione illius in libro *de medicamentorum duratione* exantlavi, indicio eſſe poterunt: deinde & patrocinium quorundam Pharmacopœorum ſpeciale in tractatu *de modo ſiccandi ſimplicia*, *de Electuario Roſato* ſuſceptum; atque ulteriùs in honorem illorum, qui Romæ ſuam Theriacæ con-

conficiendæ locârunt operam, scripsi *de substituto Opobalsami*. Neque hîc saltem substiti, sed publico Aromatariorum commodo meam sanxi *Pharmaceuticã*; quin ipsas quoque *in Antidotarium Romanum annotationes* cum adjuncto *memoriali*. Quamvis verò summam hactenus Vestram in me benevolentiam derivatam abundè senserim, gratissimũ tamen exinde redundantem, in tantâ honoris oblatione persentiscere mihi videor fructum, atque adeò Vestro lubens pareo jussui uti justo, sic verè prudenti. Quoniam verò mihi, ut in publicæ utilitatis gratiam, Vestriq; Collegii honorem, quid de supposititio hoc sentiam Opobalsamo, explicem, injungitis, illud in usum adhibuisse doctrinâ, prudentiâ, industriâ & simplicium cognitione conspicuos, Ponam & Calceolarium, Pharmacopœos Veronenses, compertum habeo. Plurimùm verò admiror providam Vestram curam atque solertiam, quòd in re tanti momenti Vestro, quamvis exactissimo, multâque experientiâ confirmato fidere non ausi sitis judicio, sed & meum amicissimi Vestri consilium requiratis. Et certè, quis de tali, quem sincerum

Veteres obtinere vix poterant, ſi fidem verbis Theophraſti, Dioſcoridis, Plinii, & Galeni habuerimus, non dubitet liquore? Illi ſiquidem, ut genuinum verumq; patrio ſuo efferri ſolo crederent Opobalſamum, adduci non potuére, cùm à multis ſeculis in Europâ non fuerit viſum. Quibus itaque occultabatur in latebris, aut quibus latebat in vinculis, quo detinebatur ſomno? Iam verò nitidum, purum, ſincerumque ad nos deferri vix fidem meretur. Nec ego credidiſſem (quod in meo etiamnum videre eſt Antidotario) niſi multiplici idipſũ experientiâ omnibusq; ejus notis probè examinatis nativo correſpondens reperiſſem. Non potui proinde, quin acceperim id atque deprędicârim pro Opobalſamo vero, puro, recenti, legitimo, quod Veſtro Collegio ita jubenti referre non dubitavi, ut omnem ipſi adimem ſcrupulum inque meâ confirmem opinione, nobile nimirum Opobalſamum ſingulari Dei providentiâ ex Barbarorum manibus, ut in uſum Romanorum cederet, eſſe elapſum. Ne autem Vos in Balſami examine ad plerorumque Excellentium Medicorum & Pharmacopœorum peritiſſimorum exem-

exemplum deciperemini, maximè optarẽ. Dum enim id Veteres aquę infusum *lacteſcere* inquiunt, non *lacteam fieri aquam*, ſed ipſum Opobalſamum *lacte-fieri* perhibent: hinc fruſtrà lacteum aquæ candorem expectabitis. Legatis, velim, quæſtionem 24. quæ Opobalſamum aquæ inſtillatum congelari ad lactis formam innuit, quod item atque *lacteſcere*, cùm illud aut frigidate aquæ condenſetur, aut calore induretur. Quin ipſe Plinius, *denſatur*, ait, non, *denſat aquam*, minùs verò, *lactefacit*. Hinc Veſter, ſtante hâc Veterum ſententiâ, quòd idipſum lactis acquirat formam, non verò lacteam efficiat aquam, inquiſitionis in tale, quod lactis colore imbuat aquam, labor irritus futur⁹. Actum inſuper agetis, ſi eo ipſo coaguli inſtar lac concreſcere volueritis. Dioſcorides, *ſincerus*, inquit, *in aqua aut lacte celerrimè liquatur, colorequelacteſcit*. p. p. *in lacte liquatur & colore lacteſcit*. i. e. liquefactum in lacte lactis colorem æmulatur, non ſubſtantiam. Neque enim, ut in lacte colliqueſcat, perinde ut in aquâ, opus eſt; ſi ſaltem ſe coaguli formâ coëgerit, ſufficit; alioquin ſi lac univerſum condenſatum volueritis, ut

insignem Opobalsami recentissimi, lac referentis, subacidumq; coagulo (quod nil aliud est, quàm lac in animalis ventriculo acescens) similem habentis saporem admisceatis necessum erit, hâc enim & nullâ aliâ coagulandi rationem habebit viâ. Tertium in macularum examine vix evitabitis errorem, si Opobalsamum panno confertim affundentes fortiter affricueritis, ut tota ejus penetret substantia, dum itaque cum aquâ illam eluere tentaveritis, labem Vestram in scriptis Veterum, Græcæ Latinæquæ linguæ prodetis ignorantiam. Observate, quæso, ea, quæ quęstione 21. proposui, & vim vocabuli ἐπσαγεὶς à Dioscoride allati ponderate. Interpretes vertunt *instillatus* & *guttatim*, non autem confertim infusus, & affricatus, verùm Ciambellotto leviter illapsus. Si vobis placeat modus Simeonis Sethi, instillate primò Opobalsamum in aquā, hoc exemptum cymatili panno injicite, nec id ullam efficere maculam videbitis: aut maculatam laneam telam confestim aquæ immergite, tunc Balsamū sursum tendere conspicietis. Quid? quòd pluribus rem solicitè indagans ex-

experimentis, guttam ejus panno, Baracane dicto, coloris cinerei aspersi, turpem ille contraxit maculam, nigricantem, tenacem, resinosam, abluitioni nõ cedentem; quam bimestri etiam spacio præterlapso adinveni induratam, eamque levi attritu in pulveres fatiscentem excussi. Hinc ut prudenter cautèq; hoc examinis genus instituatis, ne quemvis sine judicio imbuatis Balsamo pannum, ejusque dein labis notam aquâ emaculare tentetis, suadeo: res enim nec possibilis, nec apud pueros fidem meretur. Nolite proinde inertes adeò tantæque arguere stoliditatis Antiquiores, eosq;, resinam quandam viscosissimam, quæ flammam, sicut reliquæ resinæ, facilè concipit, manui tenaciter adhærere, non verò panno, dixisse fingatis. Ecqs enim credet? Hæc fuére, quæ pro temporis occasione ad Vestras succinctè respondere constitui, brevi exactius Opobalsami oblaturus êxamen, quò meam circa id investigandum verumque obtinendum perspiciatis industriam, obviumque Vestris servitiis obsequium. Vt autem semper me jussui Vestro obtemperantem, promtum paratumque experiamini,

mini, omni enitar ſtudio. Benè & feliciter valete. Meſſanæ 20. Octob. Anno 1639.

C. VV.

Addictiſſimus Servus

Petrus Caſtellus.

DE RECENTI BALSAMO

Pro

ORIENTALI

in urbe advecto

Diſquiſitio.

AVCTORE EVONIMO.

EXcellentiſſi. D. D. Rogatus ego, Evonimus, ut pro veritate ſcriberem, quid ſentiam de nuper approbato Balſamo naturali ex Oriente, uti ſchedula prædicabat in compoſitione Theriacæ Magn. D. Antonii Manfredi, viſum eſt, ad excitandos in arte peritos &ad communem utilitatem, rem paucis tractare: Vt ſi per Collegium Medicorum hoc recenter advectum pro vero Balſamo recognoſcatur, gratias agamus de tàm utili & prædicato aromate. Sed per Collegium integrum, quando convocatum non fuerit ad hujus diſquiſitio-

ſitionem, adhuc probatum nequaquam affirmari poteſt. Sin minùs, hoc Balſamum non ſit, fraus detegatur, ex approbatione vel rejectione qualitatum in iſto traditarum, à Claſſicis Authoribus illius approbationis, à ſenſatis & peritis in recognoſcendis ſimilibus ejiciatur.

Ac primò velim, D. D. mei recognoſçant Antidotarium Romanum, in quo maturâ deliberatione per tot ſecula ſtatutum fuit, in Opobalſami ſuccedaneo poni debere Balſamum Occidentale, de quo Garzias ab Orto, etſi longè diverſas arbores ponat in Occidente, Pini altitudine, folio diverſo à tradito à Dioſcoride, Plinio, & Theophraſto, tamen ob excellentiam odoris & fragrantiam etiam Summi Pontifices in Indiæ regionibus, quod poſſit & in novâ Hiſpaniâ, ubi naſcitur, & ubique terrarum in novo mundo in conſecrando Chriſmate adhiberi Bullæ exiſtunt; ſed, ſi credimus Pharmacopœo Siculo Meſſanenſi, qui omnes nominat, qui ubique terrarum pro Balſamo naturali ex Oriente ſuccedaneum ponunt oleum ex Nuce Moſchata; Noſtri Romani Antidotarii authoritas major erit: nam dicit ſolummodò, vim habere Balſami veri Orien-

talis oleum è Cariophyllis & è nuce Muſcata. Quæ conſuetudo, ne pretioſiſſima Theriacæ compoſitio mortalibus deſit, adhoc uſque temporis ſemper ubique terrarum probata fuit; quod & Doctiſſimi Medici & periti Pharmacopolæ ſemper affirmârunt, ſcil. Balſami ſuccum, lignum, ſemẽ verum hoc tempore, Orientale naturale non inveniri.

Sed rem cominùs diſcutiendam proponamus in tantâ rei diſtinguendæ & probandæ difficultate, cùm nemo ſit Medicorum in Vrbe, ad cujus manus verum Balſamum Orientale deveneiir. Quæſtio igitur tota duabus propoſitionibus continetur. Prima: An ſit veriſimile, Balſamum Orientale hoc tempore dari. Secunda: An propoſitum Balſamum & ab aliquib⁹ approbatũ pro Balſamo Orientali, ſit verum Balſamum Orientale, de quo Plinius, Theophraſtus, Dioſcorides, Solinus, Strabo. &c. notas & qualitates tàm diſtinctas deſcripsêre in ſuis voluminibus. Ac de primo capite, ſcil. an hoc tempore Balſamum Orientis dari & inveniri poſſit; habenda primùm videtur diſtinctio, nam Orientis regio quarta pars mundi eſt; ſed hâc voce, Orientis, utimur ad diſtinctionem

Occi-

Occidentis novi orbis reperti à Castilianis post Indias detectas, & ampliùs de illâ solùm parte Orientis loquimur, ubi in Indeâ, Ægypto, nobilissimum & odoratissimum Balsamum nascebatur, cultum in hortis & gloriâ Salomonis, ob cultum templi. De quâ quæstione primùm declarandum videtur, an verè fuerint Balsami horti in Iudæâ & in Ægypto, quo tempore & quodnam Balsamum ex illis regionibus; Secundò, an per mutationes Imperatorum, Provinciarum devastationes, excidia populorum, templi DEI in Hierosolymis desolationem, Titi Hierosolymæ depopulationem, horti illi, in quibus Balsami plantæ, devastati & deserti inveniantur. Quibus probatis verum Balsamum & genuinum, saltem tale, quale à Diosc. Theophr. Plin. describitur, & in qualitatibus probari non possit, concludendum videtur.

De primo capite, quod in Iudæâ & Ægypto fuerint horti Salomonis, in quibus Balsami plantæ colebantur, & à quibus nobilissimum Balsamum extrahebatur, clarum & indubitatum est primò, ex sacrâ paginâ; secundò Plinius, qui tēporibus Vespasiani, hæc habet: *In*

excidio, à Tito, *illius civitatis ſæviére Iudæi in eam arbuſculam, ſicut in vitam ſuam ; contra defendére Romani, & dimicatum pro frutice eſt.* Ampliùs, *Romæ viſam plantam in Triumpho Pompeji, devicto Mithridate, & in Triumphis Veſpaſianorum* adſerit. Ac tandæ fidei teſtimonium Plinii eſt, ut fiſcum Romanum hortos illos regios, unum XX. *jugerum*, alterum pauciorum reſtauratos, cultos, ex quibus fiſci acceſſionem enumerat, tàm de Opobalſamo quotannis, quàm de viticularum vel arbuſtorum amputatione ad DCCC. acceſſiſſe ex Xilobalſamo addat ; & hoc ſolùm ſatis ad probandum, *in ſolo Iudææ ſolo* naſci Balſamum, quod eſt accipiendum, optimum ſcilicet & perfectè cultum.

Dioſcorides verò ſcribit ; *Naſcitur Balſamum in Iudæa & Ægypto.* Theophraſtus : *Naſcitur Balſamum in quadam valle Syriæ duobus in locis, uno jugerum XX. altero minori*, quaſi per verba Plinii loquatur, vel Plinius ab ipſo. Iuſtinus Hiſtoricus : *In Iudæa in valle Hierico naſcitur Balſamum quodam in loco, ubi regale palatium & hortus Balſami reperitur.* Strabo l. 15. Geog : *Apud Sabæos Thus, Myrrha, Cinamomum, &*

in

in illorum finibus Balſamum, de quo nato in finibus Sabæorum dicimus, non ſolùm à Macrobio & Pauſania, ſed & à DiodoroSiculo in Bibliothecis affirmatum, *apud Arabes, Nabatheos, in convalli quadam Balſamum, quod vocant, gigni, unde luculentum ipſis vectigal accedit, propterea, quòd nuſquam in orbe terrarum hæc ſtirps invenitur, quæ plurimũ quoq; ad Pharmaca uſum Medicis præſtat.* Affirmatum id ex Ioſepho Hiſt. l. Antiq. *In advẽtu Reginæ Sabæ, ſub nomine Eſther in verbis Reginæ beneficio Balſamum in Iudæâ propagatum, cùm plantulas Balſami inter reliqua dona Salomoni vivas aſportavit.*

Ex quibus duo puncta colliguntur, fuiſſe tempore Salomonis in Iudæa tàm cultos & optimi Balſami feraces hortos, ut *de ſolâ Iudæâ* Plinius & Dioſcorid. & Theophr. *ob excellentiam de Balſamo* prædicarent: cùm ſic de odore Plinius; *omnibus odoribus præfertur*; Dioſcor. *odoratiſſimum, ſuaviſſimum*: Ita reliqui. Et hoc eſt indubitatum, vel fuerit id DEI voluntate, vel cicuratione & diligentiſſimo cultu, putatione, foſſione, raſtris, ablaqueatione; utrumq; puto, cùm cicuratio & putatio & foſſio ad no-

nobilitatem ſucci & fructûs plurimùm valeant. Secundò, quòd plantæ in Iudæa & in Ægypto, prout videbimus infrà, advenæ, non patriæ fuerint, cùm à Reginâ vivæ dono datæ Salomoni in Iudæâ viguerint, & in Ægypto, teſtimonio Matthioli, ob gloriam Soldanorum viguiſſent, & Bellonii atteſtatione ad paucas, numero 10. ad præſens vigeant in Machera, oppido propè Cairum. Et de hoc capite ſatis.

De ſecundo verò capite, quòd per temporum, Imperatorum mutationes, cultorum negligentias, vaſtationes, excidia populorũ, quę erant in hortis regis, devaſtatæ & abolitæ ampliùs non vigeant, nec de illis ſermo ſit, ſed perpetuum, ob Barbarorum imperium, ſilentium ſit impoſitum, patet apertè. Nam in captivitate populi ab Antigono, templi excidio, & Regum illorum translatione ad Babylon nec templi cultus, nec hortorum Balſami fuit per multos annos mentio. Ab Esdrâ, templi DEI reſtauratore, admitto, quòd horti reddi-ti & culti fuerint; ſed à Titi quoque excidio, ob vectigal à Romano fiſco redditi: quid dicemus per intervalla temporum à Tito per tot Imperatorum ſucceſſio-

cessiones, de excursionibus finitimorum populorum, Adriani quoque post novam Hebræorum rebellionem exterminationem, usque ad glorioſam expeditionem Gottofredi Buleonis, Chriſtianorum primi Regis Hieroſolymæ, & Dominii continuationes per annos LXXX. In quorũ hiſtoriis Balſami ſucci, nec plantę minimum quid. Vnde indubitatum eſt, in regione Iudææ, ubi optimum deſcribitur, extinctas plantas omnimodè, nec de hortis Salomonis habitam mentionem. Vnde his deficientibus, quid de Opobalſamo aut Xylobalſamo & fructu loquantur Authores, non habent. Sublato enim fundamento corruunt cætera; loquor de Balſamo Iudeæ, de quo loqvuntur Plin. Theophraſtus, Dioſcorides.

His prę̃miſſis ſatis demonſtratur vanitas illorum, qui Balſamum Orientale prædicant naturale, ex qualitatum recognitione non probatã, ut infra dicemus: manifeſtiſſimè arguuntur ex annuâ miſſione R. P. Franciſcanorum de Obſervantiâ, qui quolibet anno, cùm mittantur ad cultum ſancti ſepulchri D. N. I. C. & perpetuò frequentiſſimè redeant, optimi informati etiam de minimis,

mis, ne verbum quidem de Balsamo dicunt, & tantùm morati per illa loca & & in valle Hierico, non observant nisi verbum Domini : *Ecce relinquetur domus vestra deserta*; prout deserta & sine cultu videntur illa loca. Nec Alepi in plateis, nec Hierosolymæ amplius, sicut Cinamomum & Balsamum aromatizans quid videtur odorem dedisse suavitatis ; Ita testantur & ita loqvuntur frequentes peregrinationes. Consules Venetorum, si de tàm pretioso liquore ad hunc diem esset mentio, certiores nos feciſſent, quando Venetiis Collegium Medicorum substituit pro Balsamo grana Iuniperi : potest id accipi, ac si Balsamum verum non reperiatur, cùm à navibus illorum cætera habeantur Pharmaca Orientis. Et hæc satis de primo capite, an dari possit Balsamum verum, naturale, ex partibus Iudææ, uti erat tempore Salomonis, & ex Iudæâ extractum, vel ex hortis in Iudæâ sitis.

De secundo verò capite, circa qualitatum recognitionē est in medium Galenus adducendus, 2. de Antid. c. 12. & 13. Is namque etiam suis temporibus, quę fuére Antonini, in componendâ Theriacâ diligentissimè tradit regulam

ab

ab ipso obſervatam cognoſcendi impoſturas & falſitates Balſami etiam ſuo tempore frequentiſſimas, his verbis c. 12. *Licere unicuiq; diſcere, tùm alias omnes notas guſtui, & olfactui perceptas, quibus probatur, medicamentum certiſſimè agnoſci, & ab improbatis ſecernitur, & in quibus etiam oculis quoq; percepta qualitates, haud parùm utilitatis adferant.* &c. Ita ut in odore, & guſtu & viſu indagari debeant qualitates medicamentorum. &c. 13. certam affert regulam; *ſcilicet ad loca Iudæa peragravi, & deſtillantem Balſamum obſervavi, cujus particulam ad cæterorum comparationem mecum defero, ad impoſturas & callidiſſimas artes, quibus etiam peritiſſimos fallunt.*

Quis eſt, D. D. mei, qui non dubitet ex his verbis Galeni de falſitate Balſami ſummo jure, cùm non habeamus verum, ex cujus comparatione falſum agnoſcatur: ſed videamus nunc, an qualitatibus traditis correſpondeat ad præſens allatũ, tanquam è cœlo advectum.

De odoris ſuavitate & excellentiâ: benè obſervatum allatum, nullas agnoſco qualitates ſervatas: ſiquidem vix odor percipitur naſo admoto, quin potiùs

tiùs insuavitas, & Plinius ac reliqui superare omnes excellentias odorum prędicant suaviſſimum, & in longè distans efflare bonum odorem à parvâ illius quantitate; saporem autem subausterum habere, & suave, leve, gratum percipi: quis ex gustu istas recognoscet qualitates? ad Iudices appello peritos, & sine livore proprio sensu vera edicentes, &c. Reliquas probationis conditiones non examino, quòd majori opus sit experientiâ & probatione. Primò, si lac coagulatur; secundò, si macula in pannis non relinquatur, sed odor; tertiò, si non descendat, sed diffundatur in aquâ, & dilatetur in lac; quartò, si ferrũ inunctum ipso excandescat per Simeonem Sethum, sic de reliquis de quibus postea indagatoribus curiosis & peritis in arte curam relinquo. Et hoc breviter dixisse volui de Opobalsamo nuper advecto, boni consulant, oro.

Appendix.

His jam determinatis non obstare affirmo, quæ prosper Alpinus de Balsamo tradidit in Dialogis, nostræ conclusioni, nõ dari amplius Balsami plantam in Iudæâ, de quâ & ejus succo, ligno,

gno, fructu loqvuntur Authores, Dioſc. Theoph. Plin. nobis non novum, ſed jam probatum, nativam non advenam plantam Balſami apud Arabes eſſe, & olim fuiſſe, prout Summus Deus illis regionibus conceſſit, juxta dictum Poëtæ,

-- --- *naſcuntur montibus orni* &
-- --- *ferunt ſua Thura Sabæi.*

Sylvas & infinitas plantas obſervari à peregrinantibus Mahometanis ad Mecham & Medinam: in Ægypto Belloniũ obſervâſſe, & Simeonem Sethum, plantas iſtas à Medinâ translatas & à Mecchâ. Addo teſtem Matthiolum, qui hortos addit Balſami Babylonicos ob Suitani magnificentiam, id totum concedo: Ergò Balſamum aſportatum vel à Mechâ deductum eſt Balſamum verum deſcriptum à Dioſc. Plinio & Theophr. Nego conſeq. & ratio eſt, quia à ſylveſtrib. plantis Balſami non cultis, non putatis, non raſtris & udone cuſtoditis, ſylveſtre & agreſte Balſamum elicitur, non ſuaviſſimo odore, uti de illo prædicat Plinius, omnes ſuavitate odores præcellere; Ac eam ego ſic exiſtimo: differentiam odoris facio inter fructus agreſtis plantæ & cultæ, quam inter

Lam-

Lambruſcam & Ciambronem vocatam uvam, ſponte in dumetis naſcentem, ac eam, quam Amineam ſeu Moſcatellum vocant hodie in vineis. Nonne Bellonii narratio de ſeptem aut decem plantis, quas ipſe vidit, teſtimonio confirmatur, *quas folio raro, deciduo, non viridante deſcribit, quin potiùs ſuccum non ferentem plantam*, & ipſe Alpinus, *quæ planta Balſami in arenoſis naſcitur, ea ſuccum non fert*; quid dicemus de ſylvis incultis & nunquam cicuratis,

Dubitatur primò, an Alpinus viderit unquam perpetuâ comâ plantam Balſami viridantem, cùm diverſam in typo exprimat illam ab ejus narratione per os Abdellæ Hebræi Medici, de quo infrà. Secundò, cur ſi Venetæ naves ab Alexandriâ in Italiam tantam referunt copiam Cinamomi, Thuris & Myrrhæ, aromatum in Arabia exiſtentium ex Strabone, Diodoro, &c. cur Balſami & Opobalſami nec ligni, fructûsque, ſi ſylvæ tàm immenſæ hujus pretioſi fruticis adſunt, non ferunt copiam ? An quia dixerim, ſylveſtre Balſamum paucum & modici odoris refellitur, & in ſylvis non cultum tale ſit, unde non recipiatur. Prout recens advectum cum

Mat-

Matthiolo non recipi pro vero & bono consulo, qui omne Balsamum adportatum sine conditionibus odoris & gustûs & reliquorum monet rejiciendum.

Alpinum dixi suspectum, qui plantas vivas non viderit, cum descriptioni plantæ traditæ Icones in suo libro non respondeant. Scribit enim in cap. de Balsamo 14. *habere folia rotunda similia ruta*, quod Bellonius adfirmat, & *Terebintho, uni nervo adhærentia, trina, quina, septena, ut in Rosâ & Terebintho*, h.e. *Lentisco*. Icones duobus in locis expressè demonstrant plantas non foliis rotundis, sed acuminatis, uti in vulgari Iasmino. Quare &c.

Recens hoc Balsamum probandum igitur videtur censurâ diligenti, odore primùm, & sapore secundò, colore & consistentiâ tertiò, si lac coaguletur ex ejus guttâ quartò, si macula in panno non resideat quintò, si dilatetur in aquâ albo colore sextò; & ex Simeone Setho, si ferrum excandescat in igne septimò, & ista satis pronunc boni cōsulant rogo, & me habeant excusatum pro veritate scribentem. Die 25. Sept. 1639.

Evonimus ita sentit
Et pro Evonimo
...dus Gislenus.

Illustrissimo atq; Reverendissimo

Dn. Colliculæ,

S. P. N. Medico Eximio,

Romani Opobalsami factitii & falsi

Pro

Collegio Aromatariorum Vrbis

Contra

D. D. Antonium Manfredum & Vicentium Panutium Aromatarios

MEMORIALE.

ILlustrissime & Reverendissime Domine: Theriacam elapsis diebus in Vrbe compositam à duobus Aromatariis cum puro & vero (ut credebant) Opobalsamo, esse ex officinis Medicorum ejiciendam, ne ad usum hominum vendatur in eorum damnum & perniciem, omninò statuendum decernendumque est. Nam cùm prætensum Opobalsamum sit adulteratum, vel potiùs factitium & falsum, Theriaca ex eo cõposi-

posita non potest esse nisi inutilis, & noxia eam assumentibus: quia in ejus cõpositione unius medicamenti improbitas reliqua omnia corrumpit, ut præclarè firmat divinus Galenus l. de Theriaca ad Pisonem, cap. 12. Quod præcipuè debet intelligi de Opobalsamo, cùm istud in dictâ compositione primatum retineat, ut optimè existimârunt doctissimus omnium calculis Senertus, l. 4. de feb. c. 5. §. *Cæterum cùm Medicorum.* & Prosper Alpinus in Dialog. de Balsamo, in epistola ad Senatores Divi Marci.

Falsitas istius prætensi Opobalsami est evidentissima, dum caret qualitatibus & conditionibus veri Opobalsami, nec illius operetur effectus, Verùm, quia ex rectè Philosophantium sententiâ rectum est judex suimet & obliqui; nec sufficit dicere verum, nisi etiam causa falsi assignetur: Idcircò non erit præter rationem, si primùm qualitates, conditiones & effectus necessariò consequentes substantiam veri Opobalsami, breviter describamus, ut hinc ratio falsitatis prætensi Opobalsami facilius possit assignari, & à quolibet vel parùm in re medicâ erudito evidentiùs intelligi.

Opobalſami veri odorem omnibus ſuavibus odoribus præferri ſcripſit Plinius l. 12. c. 25. cui ſubſcripſit Amatus Luſitanus l. 1. in Dioſc. c. de Balſamo; & Theophraſtus l. 9. de plantis c. 6. inquit: *Balſamus odorem infert eximium & copioſum adeò, ut ex parvo ſpatium perlongum odor valet permeare.* Proſper Alpinus in Dialogo de Balſamo c. 3. 4. & 5. ait: *Balſamum in quatuor ætates dividitur, in primâ, quæ quinq; annis terminatur, odore redolet eximio, acutiſſimo, atq; gratiſſimo olfactui, atq; usq; adeò valido, & acuto, ut aliquibus inter odorandum ſanguis è naribus eruperit, vel capitis gravitas ſupervenerit: in medio tempore, in ſecunda ſcil. & tertiâ ætate, quæ decem annis abſolvitur, odor fit major, Thus ac Terebinthum, cum alio tamẽ ſuaviori odore gratiſſimo olfactui redolens. Demum in ultima ætate ſenio confectum fit inodoratum,* ubi c. 4. Plinium deceptum fuiſſe arbitratur, quòd putaverit, optimi hujus ſuccilachrymam fricando percipi odoratam; *ſiquidem Opobalſamum ſenio ſolummodo cõfectum inodoratum fieri ſtatuit, ut tunc ſolùm frictione dignoſci queat.*

Præterea idem Alpinus dicto dialo-

go

go & dictis capitib. 3. 4. 5. scripsit, Opobalsamum juxta ejus ætates varias variari, & ipsum nedum quoad odorem, ut nuper dicebam, sed etiam quoad colorem, substantiam, perspicuitatem & levitatem. Nam *Balsamum*, ut ipse asserit, *in primâ ætate*, scil. in primo quinquennio, *continuò è stipite exceptum albo colore conspicitur, qui paucissimis diebus in viridem mutatur*, cujus *succi substantia turbida crassáq; ac oleo recenter ab olivis expresso valdè similis cernitur, & præ multâ ejus levitate in aquam stillatum non desidet, sed ex alto in eâ projectũ parumper in ipsâ mergitur, ferèq; continuò assurgens supra totam aquæ superficiem totum expanditur, eiq; miscetur, & citissimè ita in eâ dissolvitur, ut ab aquâ maximâ cum difficultate separatum secernatur, in quâ paulò post concrescit atq; coagulatur, coagulatumq; stylo totum ab aquâ eximitur, quod tunc colore lactescit, sive album, quale lac visitur.*

Peracto primo quinquennio *Opobalsamum ex turbido & viridi colore in tenuissimum, aureum, fulgentissimum clarissimumq; colorem transit*, quia *purgatur à multâ humiditate excrementitiâ*, quâ scatebat in infantia, & hinc *fecem*

in fundum vasis deponit, atque in isto statu consistentiæ ipsius ætate currente conservatur, quo tempore stillatum in aquam præ calore & levitate parùm mergitur, & continuò assurgens supra totam ejus superficiem expanditur, in eâque miscetur, & non in stellæ modũ, ut adulteratum supernatat. In ultimâ ætate &senio confectum mellis colores, obscuriores tamen accipit, & calore ejus imminuto *crassum, qualiter Terebinthina fit, solitoq; tum odore eximio tum levitate deficit, & in aquam stillatum statim considet, multâq; cum difficultate, & non nisi longo tempore supra aquam fertur, tardissimèq; in eâ dissolvitur.* Insuper Opobalsamum verum laneæ vesti instillatum maculas non relinquit, & projectum in lac statim illud coagulat, Avicenn. l. 2. tr. 2. c. 81. Hinc facillimè colligitur, prætensum Opobalsamum esse factitium & falsum; nam cùm non habeat odorem Opobalsami veri, non illius colorem, non substantiam, nec operetur illius effectus, certè ignoro, ex quo capite, ex quâ causâ fuit habitum ac reputatum pro vero Opobalsamo.

Nam odor factitii istius Opobalsami est pauciſſimus, parùm gratus, & vix per-

percipitur, nisi naribus valdè approximetur, & infert quendam odorem luniperi. *Odor verò Opobalsami veri est eximius, acutissimus, gratissimus olfactui, ex parvo spatium per longum permeat, Thus ac Terebinthum cum alio suaviori odore redolens.* Cùm itaque prætensum Opobalsamum odori Opobalsami, nec quoad copiam, nec quoad qualitates, & minùs quoad suavitatem correspondeat, utique statuendum est, istud longè distare à vero Opobalsamo, cujus odor maximè expetitur in antidoto Theriacæ, ad spiritus vitales recreandos & vindicandos à fœtore putredinis humorum.

Substantia istius Opobalsami est fluida, & habet colorem mellis obscuriorem, Ergò non est in primâ ætate Opobalsami veri, cùm non sit viridis, turbida crassaque, ut oleum ab olivis recenter expressum. Minùs dicendum est, istud Opobalsamum esse in secundâ tertiâque ætate, quia substantia istius esset tenuissima, aurea, fulgentissima & clarissima. Pariter à quartâ ætate excludendum; nam licet habeat colorem mellis obscuriorem; tamen substantia illius est fluida, non crassa, ut Terebin-

thum & dato, ſed non conceſſo, quòd eſſet Opobalſamum verum in quartâ ætate; adhuc in compoſitione Theriacæ non eſſet admittendum, quia Opobalſamum in iſtâ ætate non habet virtutem ex Avic. ſuprà citato loco.

Ampliùs debet excludi ab Opobalſamo vero, quoad effectus; nam inſtillatum in aquam deſidet, licet aſſurgat, attamen non ſupra totam aquæ ſuperficiem expãditur, & apparet manifeſtè ſeparatum ab aquâ, nec cum eâ permiſtum: Opobalſamum verum in vigore exiſtens, *ex alto inſtillatum in aquam parùm mergitur, continuòq; aſſurgens ſupra totam aquæ ſuperficiem expanditur, eiq; miſcetur, & citiſſimè ita in eâ diſſolvitur, ut ab aquâ maximâ cum difficultate ſeparatum ſecernatur.*

Sed quid pluribus? Opobalſamum iſtud relinquit maculam in lanâ, nec lac ſtatim coagulat: ergò ex nullo capite eſt balſamum, ſed quid factitium & falſum, & cùm ignoretur ejus compoſitio, non debet admitti in compoſitione Theriacæ.

Nec facit, quòd iſtud Opobalſamum fuerit approbatum ab aliquibus Medicis Collegii Vrbis; quia iſti fuerunt decepti

cepti à fide, & à prætensâ integritate dd. Aromatariorum.

Quare &c.

Collegium Aromatariorum Vrbis.

Illustrissimo & Reverendissimo

D. Collicolæ.

Pro DD. Antonio Manfredo & Vincentio Panutio Aromatariis

Paulus Zacchias.

(Ex Hetrusco in Latinum transpositus literarum tenor)

QVanquam Antonius Manfredus & Vincentius Panutius Pharmacopœi in componendâ Theriacâ occupati, ad legum rigorem visitati fuerunt à Protomedico, ejusque Consiliariis; authoritateque eorum, aliorumq; Collegii Medicorum legitimum verumque exposuerint Balsamum, ceu præcipuum Theriacæ ingrediens: non tamen, quo sub prætextu, aut quam propter ra-

rionem Pharmacopœorum quidam, invidi eorum æmuli, approbatione Superiorum, nullo habito respectu, neglectâ, sinistrum suum ausi fuerint proferre judicium, constat. Obtulére siquidem literas quasdam Excellentissi. Dn. memoriales, quibus Balsamum quoddam factitium, falsum adulteratumque â Protomedico Consiliariisque approbatum commenti sunt ; ac si S. S. secundùm eam, quâ universum gubernat mundum, providentiam non satis benè Inclytæ prospexerit Vrbi, hominesque præfecerit, medicamentorum à Pharmacopœis in hominum usum compositorum naturam non exactè aut sufficienter cognoscentes. Hinc cùm istorum temeritas in præjudicium cedat, non dignitati saltem Gratiosissimi Collegii (quod hucusque tacendo vindictam in aliud reservat tempus) derogans, dum audacter se evehere & superiores esse volunt in judicandis & reprobandiis iis, quæ Almum approbavit Collegiū, cum sibi ea, quæ illos minimè tangunt, arrogent : Sed & publicæ utilitati ; penes quam insignem duorum istorum Pharmacopœorum diligentiam in legitimo adinveniendo Balsamo suspectam reddunt,

dunt, ſuam v. ſupinam negligentiam, quam in ſuccedaneis, ne ulteriori labore majorique precio graventur, non abrogandis vario exornant fuco: ne deinde Manfredo & Panutii Theriaca, ut quę multò eſt, ſuis efficacior atq; nobilior proclametur, omnem movent lapidem. Vnde neceſſarium eſſe duxi, ut importunis illorum mendaciis fraudibusque, tàm in memorali Excellentiſſimo Viro exhibito, quàm in opinionis ſuæ patrocinio publicè edito manifeſtis, eatur obviam, quò detectâ eorum malitiâ reprehenſionis labe notati debitas luant pœnas, & deinceps majorem in inveſtigandis veris medicamẽtis, ſuccedaneis, quâ fieri poteſt, omiſſis, adhibeant diligentiam, aut verò à tantæ nobilitatis medicamentorum compoſitione planè abſtineant. Quò enim non abivit eorum ſocordia? qui non ſaltem ipſi, ſed & corrivales Cichorium à Petroſelino vix diſtinguere auſint, Theriacæ tamen confectionem moliri non erubeſcunt, quam ſuperioribus annis à Protomedicis reprobatam planèque projectam vidimus; ſicut fidem teſtimoniis confirmare poſſemus. Iam verò, cùm nondum videatur adactum fuiſſe hucuſque

Collegium, ut eloquatur : evidens tamen hoc demonſtrabit ſcriptum circumſpectam Protomedici, Conſiliariorum, Medicorum Collegii quorundam, cæterorumq; Academiæ Profeſſorum Balſami controverſi approbationem, quam brevitatis rationem habentes ex Veterum & Modernorum ſelectiſſimo aliquo collatam Authore magis confirmabimus. Sit ex Antiquioribus, ad quem cæteri omnes ſe referunt, Dioſcorides ; ex Recentioribus Proſper Alpinº, Vir, omnium conſenſu, Doctiſſimus, qui veri Balſami naturã penitiùs Vett. ipſis, cùm legitimum præſens ſuis oculis colligi viderit Balſamum, indagando perſcrutatus eſt.

Quòd ſi igitur ſubſtantiam coloremque noſtri Balſami perpendimus, unum alterumve notis à Proſpero Alpino (Dioſcorides enim duas has non ponit conditiones) adductis, ſecundæque ejus ætati adſignatis correſpondere videbimus : *Subſtantiam ſiquidem illius, cùm ſecundam attigit ætatem, cum quâdam perſpicuitate tenuem eſſe* refert : id in noſtro quoque cernere licet Balſamo ; præter enim iſtam, quæ reſinoſo competit corpori, limpiditatem, claritatem

quan-

quandam adjunctam habet aurei coloris, quo Opobalſamum ſecundi luſtri tingitur.

Odorem illius Dioſcorides *validum* requirit: qui cùm melioris tantum Opobalſami inſignia afferre videtur, notandum erit, recenti ſaltem hanc odoris vehementioris notam convenire. Optimè enim cum novitate quadrat odoris fragrantia, *quæ*, teſte Alpino, *poſt primam ſubinde remittit ætatem, & Terebintho ſuavitate odoris nonnihil ſuperior, aut*, ut alibi, *intra Thus & Terebinthum medium referens odorem.* Et verè, quisquis de noſtro Balſamo ſanum tulerit judicium, alii non æquiparabit odori, quàm ex Thure & Terebintho permiſto. Hinc quamvis odor ille per ſe exactè ſatis deprehendi poſſit, magis tamen affricato manibus calidis Balſamo obvius erit periculum facienti.

In ſapore Dioſcorides Balſamo *acrimoniam* quidem, non autem adſtrictionem & mordacitatem modicam ademit. Quisquis verò hãc ipſam noſtro denegaverit Balſamo conditionẽ, quid ſapor ſit, ignorabit. Adjungit Alpinus, *quod guſtu ſubamarum, adſtringens, & modi-*

cè mordens percipiatur. Hoc ipſum in noſtro manifeſtè apparet Balſamo.

Aliud præterea veri Balſami proponit ſignum Dioſcorides, *leve id eſſe, diluiq; facile.* Hoc Balſamo primæ ætatis adſcribendum cenſet Alpinus, *quâ facillimè in aquâ diſſolvitur, & continuò aſſurgit, ſupra totam aquæ ſuperficiem ſe latè expandens, licet unica in aquã projecta fuerit gutta, quæ curioſiùs licet obſervata, non tamẽ ab aquâ maximâ ſine difficultate viſu ſecerni poteſt. In quâ paulò pòſt concreſcit & coagulatur, coagulatumq; ſtilo totum ab aquâ eximitur, quod tunc colore lacteſcit, ſive album, quale lac, viſitur:* quod ipſum à Dioſcoride quoque omninò confirmatur. Hęc omnia in Balſamo factitio, cum oleis, reſinis, unguentis adulterato ad iſtam, quam hactenus duximᵒ, non obſervantur amuſſim. Neque enim in aquam illapſum illicò ad ſuperficiem remeat, ſuperque illam ſe diffundit, ſed orbiculorum formis expãditur; nec ita promptè liquatur, nec album acquirit colorem, ut poſt Dioſcoridem Alpinus recenſet.

Major verò oritur difficultas, circa duos alios Opobalſami genuini à Dioſcoride notatos characteres, 1. quòd pan-

panno illapſum nullam poſt ſe maculam relinquat, aut aliud, præter odorem, veſtigium : 2. quòd lac cõagulet. Dubitãdi de noſtro datur occaſio, cùm veſtibus adhæreat, nec lac perfectè coagulet. Standum hîc nobis eſt ſecundùm alterutram conditionem à latere Alpini, qui utramvis hanc notam in vero, cujus abundanti fruebatur copiâ, Balſamo perquiſivit. *Sincerum*, inquit, *Opobalſamum panno quidem, at non olei modo adhæret, neq; aliquam maculam relinquit.* Et noſter ille liquor, anne inſtillatus veſti laneæ, quamvis eidem adhæreſcat ad reſinarum ſimilitudinem, talem, quale oleum, unctuoſitatem poſt ſe relinquit? Quantum ad lactis condenſationem, *Lac non coagulat ita, ut coagulum facit, quinimò cùm ipſo coagulatur, aut ſeipſum in lacte coagulat.* Hoc ſiquidem in noſtro palàm fit Balſamo, quòd ſecum quãdam lactis particulam in ipſo coagulat lacte, quod cum ipſo unitur. Quid? ſi dicamus, recentiſſimi tantum Balſamì proprium id eſſe, dum in primâ adhuc fuerit ætate: *Tunc enim major ei ineſt acuties, ut illius odor ſanguinem quoq; ex naribus proliciat, capitisq; dolorem efficiat*: Deficiente verò per

ſenium ejus vigore tantam ampliùs vehementiam non obtinet, remanente licet, quantum ad medicamenta opus fuerit, ſufficienti ejus virtute.

Præter hæc, quæ adduximus, experimenta Simon Sethi aliud nobis monſtrat: Ferro quippe injectum, ignió; admotum illicò evaneſcere. Quod cùm in aliis quoque contingat liquoribus, non tanti habendum, quanti alterum illud ab aliis obſervatum; cùm Balſami veri guttula ferro inſtilletur candenti, eam in modum unionis conglobari; diffluere verò ceu oleum, ſi pſeudobalſamum, aut alia quædam injiciatur reſina. Quod de noſtro, qui rem experiri voluerit, nemo negabit.

Ex his omnibus, quàm absque omni ratione atq; fundamento, contra ipſam quoq; experientiam ejus ſcripti, æmulorum Zelo publicati author turpiter ſe dederit, luce clariùs patet; cùm odorem in Balſamo noſtro inficiatur, quem pro eo, quòd naſo careat, omniq; deſtituatur judicio, qualis eſt, non habet; neq; verum illius colorem, ſubſtantiam, ſaporemque agnoſcit, ſed ſuo cuncta metitur modulo, Zoilorum ſtimulatus invidiâ. Quid? quòd ſedulam Inclyti

Me-

Medicorum Collegii experientiam, (neque enim examinâsse Balsamum, aut examinare eum potuisse crediderim) taxare non erubuerit. Sed hæc pro tempore in veri defensionẽ sufficiant, Favorabili Medicorum Collegio, quòd manum alienæ, spretâ eorum authoritate, immittere subinde gestiant messi, Momorum istorum proscriptionem committendo.

Illustrissimo & Reverendissimo

Dn. Collicolæ,

S. P. N. MEDICO EXIMIO

Rom. Opobals. veri defensio,

Pro DD. Antonio Manfredo, & Vincentio Panutio

Aromatariis

Balthasar Bonannus.

Contra Collegium Aromatariorum Vrbis.

CVm Medicorum Doctissimorum diligentiâ effectum sit, ut genuina ad Theriacam componendam simplicia omnia verè jam nota sint, effectus tamen non planè respondeat, u-

nius

nius adhuc, & quidem præcipui medicamenti defect⁹ ex classicorum Authorum sententiâ causa est, cur eos effectus non edat hodiè Theriaca, ad quos à Veterib. tantoperè celebrabatur, defectus nimirum Opobalsami, quem oleum nucis Moschatæ, aliudve. succedaneum supplere minimè potest. Verùm ex quo compertum est, copiosè Opobalsamum in Arabiâ felici ac Ægypto provenire, indeque tùm ad alias regiones, tùm etiam Venetias à mercatoribus asportari, non defuerunt diligentes in plerisque Italiæ urbibus Pharmacopœi, qui ingenti labore & sumtibus illud sibi ad conficiendam Theriacam transmittendum curaverint, quod deinde à Collegiis Medicorum illarum Vrbium, post accuratum examẽ, non sine ampliſſimo testimonio approbatum fuit, conflataque ex eo Theriaca successu non caruit, & in pretio habetur. Illam verò, ut publicis testimoniis constat, fabricati sunt Veronæ, Iohannes Pona, & Franc. Calceolarius, Aromatarii, ut edita ab eis opera testantur, præstantiſſimi; Mantuæ, Antonius Bertiolus, Ducalis Pharmacopœus; Brixiæ, Bernardinus Cigula; Neapoli, Ferrantes Imperatus, ac

Lu-

Lucæ, Balthaſar & Michaël Campi; Venetiis item Lutetiæq; Pariſiorum aliisque in Vrbibus ſimili modo paratam eam eſſe ab oculatis teſtibus accepi. Horum veſtigia ſequuti Manfredus & Vincentius Panutius, diligentiſſimi Almæ Vrbis Aromatarii, nulli labori aut ſumptui parcentes Opobalſamum habendum curârunt, ut publicæ utilitatis gratiâ perfectam cum eo Theriacam conficerent, illudque à Protomedico, Conſiliariis, aliisque Collegii Romani Medicis, inter quos fuerunt primarii Medicinæ Profeſſores, approbatũ fuit, perſpectis in eo omnibus veri probique ac ſinceri Opobalſami notis, traditis à Dioſc. & Proſp. Alp. qui Cayri ſexennium Medicinam cùm fecerit, Balſami peritiſſimus fuit.

Primò color illi luteus eſt, ſive aureus, qualis Opobalſamo paululùm ultra quinquennium ab Alpino tribuitur, Dialog. de Balſ. c. 4. ubi hoc habet: *Opobalſamum continuò à ſtipite inſtillatum ac exceptum albo colore conſpicitur, qui color paululo momẽto in ſubviridem mutatur, qui poſt quinquennium aureus fit, ac demum ſenio confectum craſſeſcens colorem mellis, obſcuriorem tamẽ accipit.*

Se-

Secundò est tenue, ac nondum perfectè clarum, quemadmodum jam dictæ ætatis Opobalsamum ab Alpino describitur: *Opobalsamum*, inquit, *recenter eductum, per quinquennium turbidum manet, à quo tempore feces ad fundum deponere & claréscere incipit, per decenniumq; ferè ipsum clarissimum tenuissimumq; observatur. Postea senescens crassescit Terebinthinæ in modum, ac rursus turbidum evadit.*

Tertiò est validi odoris, Thuri ac Terebintho congeneris, cum majoritamen odoris suavitate, quod in fricando fit odoratius. Nam Alpinus loco cit. sic ait: *Odor in recentissimo Opobalsamo validissimus, in medio tempore odor fit suavior, Thus ac Terebinthum redolens, cum suaviori tamen fragrantiâ; senio deniq; confectum moderatum fit.*

Quartò ad acorem non vergit, sed *gustu subamarum adstringens, & modicè mordens percipitur*, juxta Dioscor. & Alpini sententiam.

Quintò leve est, facilèque diluitur; *in aquam enim instillatum non desidet, sed in eâ projectum parumper in ipsâ mergitur ferèq; continuò assurgens supra totam aquæ superficiem totum expanditur eique*

eiq; miscetur, & citissimè in eâ dissolvitur, ut ab aquâ maximâ cum difficultate separatum secernatur, in aquâ paulò pòst concrescit atq; coagulatur, coagulatumq; stylo totum ab aquâ eximitur, quod tunc colore lactescit, sive album, quale lac visitur, quæ quidem veri ac recentis Opobalsami notæ sunt secundùm Dioscor. l. 1. c. 18. Alpinum Dial. de Balsam. c. 3. & 5. Si verò antiquum esset, ut Adversarii volunt, *segnius propter crassitiem ad motum esset, ac difficilius in aquâ vel lacte liquaretur.*

Sextò lac coagulat, etsi (ut Alpino placet & dicitur Dialog. de Balsam. c. 5.) *non ita, ut coagulum facit, quia lac non perfectè coagulat, quinimò cum ipso coagulatur.* Siquidem ad lac perfectè coagulandum, coagulũ necessariò misceri cum eo debet: & Opobalsamum resina cùm sit, rebus aquosis permisceri nequit, sed ab iis superficiem petens statim separatur. Illam igitur tantummodo, quam tangit, lactis partem coagulare valet, cùm actio ad distans non fiat.

Sincerum quoque hoc Opobalsamũ esse, ex signis ab Authoribus allatis cognoscitur; ac primò ipsum oleo vitiatum

tum non esse constat, cùm lentore præditum sit; resinarum autem tenacitas oleo obligatur : præterea aquæ instillatum, supra ejus superficiem instar olei orbiculatim non diffunditur, nec oleosi quidquam in aquâ relinquit : item in veste maculas non facit, ut Plinius de sincero Opobalsamo asserit l. 12. c. 25. Demum in ferrum candens instillatum non liquescit, expanditurque olei modo, sed in orbem concretum paulatim comburitur.

Sed neque unguentis adulteratum est, quoniam parvi temporis spatio in fundo vasis unguenta sidere necesse est; neque cerâ, cùm clarum sit ; neq; melle vitiatum esse potest, cùm saporem dulcem non habeat.

Quòd Adversarii objiciunt, Balsami plantam in Syriä, ubi ex Theophrasto & Plinio, tantùm nascebatur, jam desiisse, id apud Philosophos & Theologos certum & exploratum est, rerum species perpetuas esse, & alicubi semper comperiri; singula verò specierum individua interitui esse obnoxia. Præterea nõ solùm in Syriâ, sed etiam in Ægypto Balsamum fuisse, Diosc. & Galenus referunt, ac patrium illi solum non esse,

nisi

nisi Arabiam felicem, inter Veteres testantur Diodorus Siculus hist. l. 2. n. 48. circa finem. Strabo Geograph. l. 16. Iosephus de antiq. Iud. l. 8. c. 16. & Pausanias in Boëticâ : Ex Neotericis verò Petrus Bellonius, l. 2. c. 39. suarum itinerariarum observ: Andreas Chioccus in descript. Musæi Franc. Calceolarii Iunioris, c. de Opobals. Michaël Döringius de Opobals. Ioan. Pona similiter lib. de Bals. ac præter alios multos Carolus Clusius in materia Medicâ versatissimus, exoticorum lib. 10 c. 9. in annotat. ad Monardem de Bals. p. 304. sic inquit: *Arabia felix, quæ sola Balsami plantas sponte nascentes ab omni ævo protulit, ac etiam profert, & legitimum Balsamum præbet ; aliud quidem Ægyptus loco quodam Cayro vicino, quem Matharia appellant, & nunc etiam Opobalsami frutices alit ; sed & ex Arabiâ semper petit, quemadmodum olim Iudæa habuit:* præter hos Balsamum non solùm se vidisse, sed & habuisse affirmant Brasavola in exam. simpl. pag. mihi 396. Busbeq. de legat. Turc. ep. 4. propè finem, Nicol. Christoph. Razivil. in suâ Hierosol. peregr. p. 177. ac ut alios omittam, Scaliger exerc. 157. s. i. qui Cardanum Balsa-

ſamum deſiiſſe & in parvo eſſe pretio ajentem vanitatis coarguit.

Dicunt præterea, ſincerum Opobalſamum jam à tempore Galeni paucum fuiſſe, ſed utplurimùm adulteratum; ac propterea, ut ſincerum à factitio dignoſceret, in Syriam ipſum navigaſſe. Multa hîc volens prætermitto, illud ſolummodò dicam, quod Anaſtaſius Bibliothecarius refert in vitâ S. Sylveſtri, ſcilicet *Eccleſiam S. Petri ex fundis ſibi in Oriente à Conſtantino donatis in reditus habuiſſe Balſami libras CXXV. Eccleſiam v. S. Pauli lib. L.* Ex eo, quòd Opobalſamum omni ævo plerumque mixtum fuerit, non rectè arguitur ejus penuria; ſiquidem quàm maximè odoris gratiâ uſui erat, uti de Moſcho hodiè evenit, quod tametſi in copia reperiatur, utplurimùm tamen adulteratum eſt, ita, ut vix à myropolis ſive unguentariis ſincerum cognoſcatur: & ex ipſo Galeno colligitur, illius etiam ætate multum Opobalſami extitiſſe, cùm is non rarò Opobalſamum in ſuis medicamentis adponat, & quandoque uncias ſex, ut in lib. de Comp Med. per genera c. 13. Secundò verò de Compoſ. Med. ſ. l. c. 2. fortia medicamenta per

Opo-

Opobalſamum diſſolvit, ut mitigentur: & 1. de Antid. c. 5. inquit; *propterea tales antidotos Romæ conficiunt non ſolùm optimi quiq; Medici, ſed etiam unguentarii, qui tametſi omnes in earum compoſitione nunc plùs, nunc minùs impingant, eas tamen uſui non inutiles conficiunt.* Quo tempore Antonius imperabat, Theriaca à multis divitibus parabatur.

Quòd denique aſſerunt, Opobalſami odorem eſſe ſuaviſſimum, cùm à Doctiſſimo Cornelio à Lapide in ſuis ad Eccleſiaſticum commentariis ſ. 2. diluatur, ejus verba afferam. *Balſami*, inquit, *odor virtutem habet maſculã & fortem, quocirca Balſamum velut virile & generoſum, reliquiſq; unguentis præcellens viris adhibere ſolebant, cùm fœminis daretur Amomum Aſſyrium, aliaq; id genus unguenta*, juxta illud Martialis:

Balſama me capiunt, hæc ſunt unguenta virorum,
Delitias Nini vos redolete nurûs.

Raptim hæc pauca.

Quare &c.

BALDI

BALDI BALDI, Medici Romani,

OPOBALSAMI ORIENTALIS,

Inconficiendâ Theriacâ Romæ adhibiti,

PROPVGNATIO.

Coram

Illustrissimo & Reverendissimo

Dn. Thadæo Collicolæ, S.mi

D. N. Medico intimo, &

Perillustri & Excellentissimo

D. Joan. Jacobo Vbaldino,

Deputatis.

PRÆSTANTISSIMI DD. Cùm æstate jam præteritâ D. Antonius Manfredus in Vrbe Aromatarius, conquisitis magnâ sedulitate iis medicamentis, quæ ad componendam pretiosam Theriacæ antidotum requiruntur, ea, ut moris est, publico exposuisset conspectui, & inter reliqua liquorem quen-

quendam cum inſcriptione Opobalſa-
mi Orientalis & veri, petiit à D. Proto-
medico, & duobus ejus Conſiliariis, DD.
Paulo Zacchia, & Bernardino Meſſorio,
necnon quatuor aliis ex Medicis Roma-
ni Collegii, videlicet DD. Alexandro
Menghino, Balthaſſare Bonanno, Ioan-
ne Manelpho, & me Baldo Baldo, ut
probarentur talia medicamenta, ſi pro-
batione digna viſa fuerint, & licentia
ac facultas ex illis Theriacam cõficien-
di ſibi impertiretur. Quare ſingula nos
medicamenta conſiderantes, & potiſſi-
mum ſuccum illum Opobalſamum nun-
cupatum, Venetiis hùc advectum, in
eoque illa omnia, quæ ad ipſum cogno-
ſcendum cùm à Dioſcoride, tùm præ-
ſertim à Proſpero Alpino tradita ſunt,
accuratè examinantes, non reliqua mo-
dò, ſed Opobalſamum illud tanquam
verum approbavimus, & facultatem
conficiendi cum illo Theriacam Man-
fredo prædicto impertiti ſumus, ut et-
iam D. Vincentio Panutio, pariter Aro-
matario, qui poſt aliquot dies ejuſdem
liquoris unc. iſs. pro una doſi in appa-
ratu ſuæ Theriacæ oſtendit, & ut Man-
fredus licentiam illum adhibendi deſi-
deravit, petiit, & obtinuit. Verùm id

conſpicientes alii Vrbis Aromatarii, & ægrè ferentes, Sanctiſſimo Domino Noſtro VRBANO VIII. Pont. Opt. Max. humillimè expoſuerunt, talem ſuccum minimè eſſe verum Opobalſamum, ſed quid factitium & falſum, proindeque petierunt, ut Theriaca cum illo cõfecta, velut inutilis & fortaſſe pernicioſa projiceretur. Quæ autem eſt Sanctitatis ſuæ ingens benignitas, querelam audiens, DD. Veſtris Excellentiſſimis mandavit, ut rem hanc ſedulò recognoſcerent, & quid videretur, enunciarent ; Vnde, tùm quia adverſus noſtram approbationem & Theriacam jam compoſitam nonnullæ Medicorum quorundam, qui Aromatariis favent, circumferuntur conſultationes, tùm quia nõ paucis primâ fronte viſi ſumus inconſultò ac nimis facilè ſuccum à multis ſeculis non viſum comprobâſſe, idcircò, ut primis ſatisfiat, & ſecundi conſpiciant atque intelligant, non temerè nos atque inconſideratè in hac re progreſſos fuiſſe, hæc pauca DD. meis ſignificare conſtitui, longiores diſcurſus, & majori doctrinâ plenos, felicioribus famoſisque meorum Collegarum calamis relinquens.

Igitur

Igitur ut primùm visus fuit liquor ille verus Balsami succus, sic indies magis magisque ex repetitis experimentis videtur talis existimandus. Licet enim fortassè non sit per incisionem Balsamiferæ Arboris, sed per decoctionem ligni frondiumque ejusdem plantæ factus, fuit tamen & est verum ac sincerum Opobalsamum, nequaquam autem factitium & falsum, ut Adversarii opponunt.

Quòd autem non videatur esse ex ejus succi genere, quod ex vulnerato Balsami cortice promanat, ex hac Aurelii Gislenii Busbequii, olim Impp. Ferdinandi & Maximiliani apud Turcam Solimannum Oratoris, narratione conspicitur: sic enim scribit nobilis hic Auctor epistola 4. de Rebus Turcic. pag. 359. *Cùm Constantinopoli essem, donavit me Hally Bassa veste sanè quàm eleganti auro intextâ, & plenâ pixide præstantissimæ Theriacæ Alexandrinæ; postremò adjecit vasculum vitreum plenum Balsami, sed non sine verborum honore: Cætera, quæ mihi donâsset, non se magni ducere, quòd pecuniâ comparari possent, hoc esse munus rarum, quo Dominus suus nullum majus amico aut confœderato Principi donare*

posset. Se aliquot annos Ægypto præfuisse, & sibi datam esse ejus habendi facultatem. Duplex ejus fruticis succi genus: unum, quod ex oleo decoctorum foliorum cogitur, quod nigrum est & vile: alterum flavum, quod ex vulnere incisi corticis stillat, quod est genuinum, quo tùm ab eo donatus. Hæc Busbequius: ex quibus deduci potest, liquoremillum nobilissimum è Balsamo emanantem, hoc præsertim tempore, non facilè ad nostras regiones posse advehi, ac proinde non sine fundamento me dubitâsse, an Opobalsamum, de quo est controversia, sit per incisionem collectum, & eò vel maximè, quòd in illo omnia ad amussim non observantur, quæ de perfectoOpobalsamo ab Antiquis fuêre promulgata.

Quòd verò ex alio possit esse genere, inde persuadetur, quòd isti⁹ succi per decoctionem eliciti tanta non est apud Ægyptios penuria, ut jam dicti, sed in magnâ copiâ illuc ex Arabiâ defertur, ut Ioannes Veslingius, nunc Anatomicus Primarius, & Botanicus in Patavino Gymnasio, qui dudum regiones illas perlustravit, in suis observationibus, & notis ad Prosperum Alpinum de plantis

tis Ægyptiis, his refert verbis : *Non tamen existimandum est, quòd Memphim ex Arabiâ lagenulis utribusq; plenis advehitur Balsamum, quantumvis odoris suavitate gratum sit, sincerioris concretionis lachrymam esse. Minimum equidem ejus ex plagâ corticis destillat; maxima pars ligni frondiumque decoctione conflatur.* Cùm ergo maxima istius adsit copia, nulli mirum videri debet, si Venetias portio aliqua transmissa est, & inde etiam ad Vrbem. Quòd si præteritis temporibus hoc factum non est, aut infrequenter valdè, in causâ fuit non solùm Aromatariorum penè omnium forsan negligentia, ne dicam avaritiam; ob quam relictâ perquisitione Opobalsami, utpotè multi pretii, contenti sunt succedaneis apprimè vilioribus; sed, ut Evangelista Quantramius lib. de Ther. & Mithr. ait, quia Medici nimiùm addicti probationibus veri Opobalsami à Dioscoride & Plinio propositis, illasq; nõ exactè recognoscentes in hoc liquore, qui ex Ægypto in Italiam missus est, eum reprobârunt ac rejecerunt, & ad suos Dominos remiserunt.

Verùmenimverò quantumvis probabile sit, quod hucusque enunciavi de

hoc noſtro Opobalſamo exiſtimando per decoctionē elaborato; nō propterea tamen id ita affirmatum velim, ut non poſſit etiam dici per inciſionem corticis illud emanâſſe, cùm id nihil vetet pronunciare, imò validiſſimæ conjecturæ perſuadeant affirmare; ſtante maximè Proſperi Alpini de hac materiâ atteſtatione & doctrinâ, cui inter reliquos ſubſcribit doctus Vir Michaël Döringius, libro de Opobalſamo Syriaco, Peruano, & Tolutano. Siquidem Alpinus, qui fuit oculatus teſtis in Orientali plagâ hujusce lachrymæ, dum varias illius ætates deſcribit, *& in primâ, quæ per quinquennium durat, colore* dicat eſſe *ſubviridem, ac ſubſtantiâ turbidum, inſtillatumque in aquam non deſidere, ſed continuò aſſurgere, & ſupra totam aquæ ſuperficiem expandi, ibiq; albeſcere, & ſtylo totum eximi*, noſtrum utique videtur comprobare Opobalſamum tanquam verum, quippe quòd hæc omnia perbellè repræſentat. Quòd ſi velimus etiam dicere, non in primâ ætate aut inter primam & ſecundam, ut ego puto; ſed in ultimâ conſiſtere, ut exercitatiſſimus quidam Pharmacopœus Gallus me præſente & inſtante aſſeruit, non pro-

propterea ablegandum est ut inutile, à Theriacæ compositione, quando non omninò senio confectum existit, ut odor & reliqui caracteres demonstrant; proindeque virtute non caret, nisi forsan tali ac tantâ; quali & quantâ recens è frutice promanans donatum est. Nec cum Avic. scribit, vetus Opobalsamum non habere virtutem, intelligit de quocunque statu ultimæ ætatis, sed de postremo tantùm, ut ex ejus loquendi modo comparativè facto colligitur; sic enim ait. *Et quod ex eo melius est, est recens, vetus autem non habet virtutem.* Ex quo (ut obiter dicam) deduco, non undequaque forsan benè se gessisse Medicos Patavinos, cùm anno 1626. in apparatu Theriacæ, ab Angelo Bolzettâ Pharmacopolâ illius Vrbis exposito, Carpobalsamum, id est, semen Balsami, Xilobalsamum, id est, lignum, & Opobalsamum, id est, succum Balsami, tamquam vera & legitima approbantes, ea tamen ut antiqua à tali compositione abdicârunt; quod sanè præstandum nõ erat, nec præstitissent Viri illi celebres, nisi ex nimiâ vetustate talium medicamentorum vires penitus evanuerint. Id quod de nostro Opobalsamo dicendum

minimè eſt, cùm in eo tàm conſiſtentia & color, quàm ſapor & odor, qualitatum virtutumque Balſamicarum præſentiam manifeſtent. Eſt enim ſuccus iſte, velut Gal. 2. de comp. medic. ſec. loca cap. 1. deſiderat, *conſiſtentiæ mediocris*; ut Alpinus vult, *coloris ex viridi ad aureum tendentis*; ut Dioſcorides ait, *lævis, dilui facilis, adſtringens, modicè mordens guſtu, non ad acorem vergens, & validi odoris*; & ut ſcribit Plinius, *non ſubacidus & odore auſterus.*

Quare cùm ſive per decoctionem, ſive per inciſionem ſit factus, qualitates habeat veri Opobalſami, non eſt ut factitius & falſus reputandus.

Verùm, quia ex adverſo pluribus inſtant modis & argumentis, occurrendum illis omninò eſt. Primò igitur inſurgunt nonnulli affirmantes, non reperiri Xilobalſamum, id eſt, lignum, ex quo emanat & fit ſuccus prædictus, ac proinde nec talem ſuccum. Deinde ajunt, prætenſum Opobalſamum non habere illum ſuavem odorem, quem deſcribunt Plinius, & alii quamplurimi auctores. Tertiò aſſerunt, fœdare pannum, contra ac faciat verum Opobalſamum, quod maculam non relinquit.

Quar-

Quartò dicunt, non coagulare ſtatim lac, ut volunt Plin. & Avic. Quintò affirmant, illud aquâ concretum peſſum ire & ad ima ſidere, & poſtea diſſipatum ſupernatare, ut adulteratum facit, Dioſcoride auctore. Et ſextò demum contra meas poſitiones dubitare ſic poſſunt, quandoquidem ſi tam exigua eſt Opobalſami per inciſionem promanantis quantitas, ut Busbequium & Veslingium ſcribere jam dixi, quâ ratione poterit hoc noſtrum, quod ad uncias xviij. accedit, in tali genere conſtitui? Ac præterea ſi eſt per decoctionem elaboratum, quomodo non erit adulteratum & falſum pronunciandum?

Sed ad primam oppoſitionem primò reſpondetur, non ſolùm cum Scaligero, qui exercit. 257. hæc habet verba adverſus Cardanum hoc idem ſentientem. *Balſamum deſiſſe ais: Item ais parvo eſſe in pretio: Quorum utrumq; vanum eſt. Nam & apud Maximilianum Cæſarem multum & nonnihil apud Patrem meum vidimus, nec parum apud Carolum Saubaudiæ Ducem &c.* Sed cum Marco Oddo Patavino, qui conſentiente univerſo Medicorum talis Vrbis Collegio lib. 2. de Ther. & Mithrid. comp.

cap. 2. ait, Monardem Hiſpanum, *ut liquorem quemdam ex Indiâ laudibus efferret, Balſami arbores prorſus deſiiſſe affirmãtem ſibi naturalis Philoſophiæ prorſus ignarum eſſe videri, quæ ubique apud ſuos auctores teſtatur, rerum ſpecies eſſe ſempiternas.* Id quod poſſumus etiam nos contra iſtos oppoſitores enunciare. Reſpondetur tamen ſecundò cum auctoribus fide dignis, qui teſtes de viſu hos redarguunt, ut Busbequius, Radzivillius, Bellonius, Alpinus, & Veslingius. Busbequius enim jam citatus, & doctiſſimus Veslingius, qui ultra quinquennium in Ægypto rara hæc medicamenta obſervandi gratia moratus eſt, & Arabes vidit (ut ejus verbis utar) *ramorum, fructuum, & odorati illius ſuccicopiam ſatis amplam in Ægyptum deferre,* Balſami exiſtentiam atteſtantur. Vidit necnon hoc idem Proſper Alpinus, Veslingii in Patavino Gymnaſio Prædeceſſor, & ante iſtos Viri clariſſimi jam dicti, Illuſtriſſimus Princeps Nicolaus Chriſtophorus Radzivillius Polonus, & Petrus Bellonius Gallus Cenomanus: Quorum iſte, qui diligentiſſimè regiones illas perluſtravit, lib. 2. ſuar. obſervat. cap. 36. Balſamum longâ accuratâque ora-

oratione tamquam à se visum, degustatum & omninò perpensum describit. Ille verò in suâ Hierosolymitanâ peregrinatione editâ Antverpiæ anno 1614. Balsami existentiam his verbis ostendit: *Arbor hæc (scilicet ficus Pharaonis) sita est in horto, in quo Balsamum proveniebat, cujus etiam extant plantulæ duos circiter cubitos altæ, sed exaruerunt omnes. Nam Assan Bassa, prædecessor Imbraimi, qui meo tempore provinciam administrabat, Æthiopem quendam, qui curam Balsami habebat, quòd magnam pecuniæ vim collegerat, præfocari jussit: quo factũ est, ut nullo, qui Arborum hujusmodi curam gerere nosset, reperto, penitùs deperirent. In felici tamen Arabiâ, Imperatore Solimanno procurãte, Balsamum in copiâ provenit, quod etiam Mechâ per Caravanam advehitur, ejus mecum bonam quantitatem advexi.* Præterea unde habent Adversarii, quòd plantæ istæ, quas Arabiæ & Sabeæ datum est gignere, ut ait Strabo lib. 16. & Ægypto ac Iudææ possidere, ut vult Plinius, quæque, ut Galenus noster affirmat cap. 4. lib. primi de Antidotis, in multis Palæstinæ prædiis colebantur, & ex illis Opobalsamum colligebatur; & quæ insuper

posterioribus seculis adeò propè Babyloniam fertiles erant, ut tantam succi copiam gignerent; quæ etiam pro lampade ante aram Principis Apostolorum in totum annum conservanda sufficeret, ut scribit Petrus Damianus in epist. ad Cadaolum, & Cæsar Baronius. 11. Annal 1061. refertque R. P. Io. Severanus Congregationis Oratorii, libro de Memoriis Sacris septem Ecclesiarum, pag. 123. Vnde, inquam, habent, quòd perierint, vel adeò imminutæ fuerint, ut exiguam modò, vel nullam Opobalsami quantitatem producant? Potuerunt equidē agrestiores reddi, ut tales quoq; redditi sunt populi illi ob tyrannicum Turcarum Imperium, proindeque non ita perfectum ac laudabilem succum progignere, quemadmodum forsan ob meliorem culturam antiquitùs faciebant, sed absolutè deficere, ac perire in nativo præsertim solo, ut Arabia est, (non Iudæa, & Matareæenses horti) nequaquam.

Ad secundam oppositionem respondetur, verum quidem esse, Plinium loco citato Opobalsamo attribuere suavitatem eximiam, adeò, ut (quod ego adjungo) Pausanias *odore præ cæteris unguen-*

guentis jucundissimum dicat, sed non ita affirmare Dioscoridem, & ex Galeno, & Avic. aliisque præclarioribus Medicis, imò ex ipsomet Plinio deduci. Nam Dioscorides ait, *esse validi odoris*, hoc est, acuti, non suavis, & Gal. qui 6. de simpl. med. fac. pag. 44. Balsamum tantummodo vocavit *odoratum*, & lib. 1. de Antid. cap. 13. *sic posse*, ait, *Opobalsamum adulterari, ut nullatenus, vel non exactè possit sincerum ab adulterato secerni*; talisq; adulteratio, ut Dioscor. Plinius & Avic. docent, *fiat per admistionem Terebinthi, Cyperi, Mirthi, Lentisci, balani unguento, item susino, metopio, resinâ, Galbano, melle, aut Cypriâ cerâ, vel oleo de Pino, & oleo de Mastice, & cerâ dissolutis in oleo Ligustri*; quis non videt, Opobalsamum non constituere tàm suavis odoris, ut vulgò putatur? cùm tàm eximia suavitas, vel quid simile non possit ex admistione prædictarum rerum consurgere. Vel ergò succus iste non debet esse tàm odoratus, ut volunt Pausanias & Plinius, qui illum fortasse nunquam admoverunt naribꝰ, vel Dioscorides. Avic. imò Plinius ipse in describendâ adulterationis materiâ aberrant: Et profectò, dum antiqui illius

lius odorem celebrant, loqui verisimile est in comparatione ad res odoriferas sui temporis, in quo non aderant Moschum, Ambra, Zibetum, Belzoinum; sed Spicanardi, Myrrha, Cinnamomum, & hujusmodi; quibus licet tribuatur suavitas odoris, illa tamen exigua est, & minima, respectu Moschi & Ambræ, aliarumque nostratium rerum benè olentium. Meliùs igitur qualitatem hanc in Opobalsamo delineavit Dioscorides, cùm scripsit, *debere esse validi odoris*. & ante ipsum Sacræ Paginæ *aromatizans* vocãtes, & *Myrrhæ* (attributâ suavitate) *odorem* solummodò *dare* affirmantes.

Ad tertium argumentum respondet Alpinus in Dialogo de Balsamo, & Quatramius loco citato de Ther. & Mithrid. non debere sine maculâ omninò remanere pannum, sed eam non dilatari ac crescere, ut facit, quæ ab adulterato provenit, ratione nempe olei, aut rei unctuosæ, quæ talem ingreditur adulterationem & mistionem. Cùm ergò, quę de hoc signo ab Alpino dicuntur, in nostro Opobalsamo egregiè observentur, invalidum manet argumentum propositum.

Ad quartum idem respondet Alpin⁹,

lac

lac quidem coagulare, non tamen eâ energiâ & efficaciâ, quâ coagulum. Nam revera controversum Opobalsamum lac non perfectè coagulat, sed cum ipso potius coagulatur & spissatur, ut Alpinus vult. Nec mirum (ut addo) quia cùm discussoriæ sit substantiæ & nonnihil calentis, ut ait Gal. 2. de comp. med. sec. loc. cap. 1. magnam non videtur posse in lacte progignere coagulationem, sed mediocrem & moderatam, ut mediocris est & moderata ejus adstrictiora vis. Ex quod infero, quòd si velim⁹ strictè hoc signum considerare, ut etiam antecedens de maculâ, quibus tantum tribuit Plinius, nullum utique unquam declarare poterimus genuinum & verum Opobalsamum. Id quod expertus fuit Busbequius in suo illo suprà enarrato Balsamo, sibi ab Hally Bassa tanto cum verborũ honore dono dato, quod tamen Medici Cæsarei ausi sunt in dubium revocare, *quia*, ut ille ait, *non ex toto notis, quas requirit Plinius, respondere visum sit*, & nihilominus, ut epist. citatâ pag. 294. subjungit. *Hoc quidem certò certiùs scio, è fruticibus illis, qui in hortis Matareæensibus Cayro propinquis coluntur, profluxisse.* Cujus effectus, seu po-

potius defectus ea videtur posse ex eodem Busbequio causa assignari, *quòd vetustissimarum illarum plantarum, unde promanat, vis aliquantùm ætate* (addo ego culturâ) *imminuta sit.*

Ad quintum respondetur, quòd cùm Dioscorides ait, *hallucinari eos, qui Opobalsamum aquâ concretum pessum ire, & ad ima sidere arbitrantur, postea dissipatum supernatare*, id sibi velle, quòd nimirum illi decipiuntur, qui dicunt, sincerum Opobalsamum debere necessariò pessum ire, & ad ima sidere: quia hoc non accidit, nisi cùm ex alto projicitur, ut prorsus in nostro animadvertere est, quod solùm, cùm ex alto cadit, fundũ petit & ad ima descendit, & postea non, ut adulteratum, dissipatur, antequam supernatet, sed priùs supernatat, quàm dissipetur. Et dum supernatat, oleum non imitatur, se convolvens & in stellæ modum diffundens, sed æqualiter totam occupat, admirabili quodam modo, superficiem aquæ, nullam stellæ figuram repræsentans.

Ad ultimum demùm respondetur, contradictionem nequaquam includere positiones à me factas, quia Busbequius loquitur de succo in hortis tantum-

tummodò Matareæ collecto, qui ſanè liquor ob culturam præſtantior exiſtit, & non niſi ad manus Principum devenit; non de alio, qui pariter per inciſionem in Arabiâ, & aliis locis ex fruticibus Balſami extrahitur: cujus ſanè licèt à Veslingio dicatur quoque adeſſe minima quantitas, id potius intelligendũ eſt in ordine ad ſuccum per decoctionem extractum, cujus longè major eſt copia, quàm ſimpliciter, & abſolutè.

Cùm verò ſubjungitur, Opobalſamum per decoctionem non eſſe verum, ſed adulteratum, quòd ſane videtur etiam aſſerere Proſper Alpinus, fundamẽtum, ni fallor, minimè habet ac probabilitatem ullam, niſi in tali decoctione aliquid aliud ſuperaddatur. Si enim tale Opobalſamum falſum non eſt, & arte compoſitum, ſed vi ignis & aquæ ex fruticibus illis extractum, cur dici debet adulteratum? nonne eſt ſuccus talis plantæ, nullam in ſe cõtinens materiam extraneam? quomodo ergò poteſt dici adulteratus, niſi per hoc nomen intelligere velimus non adeò perfectũ? quod ſanè ultrò libenterque concedo, cùm videam primum appellari genuinum à Busbequio, ſecundum verò vile,

in

in ordine videlicet ad illud. Ambo tamen ſunt naturales Balſami ſucci, & è viſceribus illius exoriuntur, nullamque extraneæ materiæ continent & admittunt miſtionem, ut adulteratum Opobalſamum facit. Siquidem Dioſcorides, Plinius, Avic. & alii, dum ſcribunt adulterari poſſe, ſolam proferunt extranearum rerum miſtionem. Vnde ſicut Balſamum Peruvianum, quod fit per decoctionem frondium & ramorum, & dicitur nigrum, eſt verum Balſamum, ut illud, quod per inciſionem arboris reſultat, & album appellatur, licet non æquè perfectum, ut videre eſt apud Nicol. Monardem cap. proprio (Vnde Medici Valentini, & multi alii, imò & noſtrum Antidotarium illud commendant pro ſuccedaneo veri Opobalſami, quale eſt Orientale) ſic enunciandum eſt in caſu noſtro, ac proinde nullo modo eſt illud abdicandum à compoſitione Theriacæ, imò recipiendum omninò, utpotè magis ſimile perfectiſſimo Opobalſamo, quàm oleum Nucis Moſcatæ, aut quodlibet aliud pro ſuccedaneo commendatum.

Sed dato etiam & non conceſſo, liquorem hunc non eſſe verum Opobalſa-

ſamum, ſed quid compoſitum ex Terebintho, & aliis gummis & oleis, vel, ut quidam aſſerit, ex oleo Iuniperino, an propterea Theriaca, quam annuentibus Protomedico & Conſiliariis ingreſſum eſt, tanto cum Manfredi & Panutii damno projicienda eſt, ut ex adverſo petitur? Nequaquam obſecrò, cùm auctores non deſint, qui Terebinthinam oleo Nucis Moſcatæ in hac ſubſtitutione præponant; & quod ſpectat ad oleum è baccis Iuniperi, doctiſſimus Matthiolus illud non reprobet ac condemnet, licet oleum prædictum magis probet & amplexetur.

Quare &c.

Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo

D. Collicolæ,

D. N. Medico à cubiculo Eximio,

Romana Opobalſami adulterati & falſi,

Pro Collegio Aromatariorum Vrbis,

Contra D D. Antonium Manfredum & Vincentium Panutium,

RESPONSIO.

ILluſtriſſime & Reverendiſſime Domine; Opobalſamo habito approbatoque

toque à ſeptem Medicis hujus Collegii Vrbis pro puro & ſincero, obſtat ejus quantitas Romam aſportata, & quæ etiam ad libitum haberi poteſt, locus unde venit, perſona, quæ illud vendidit, vile pretium, quo fuit emptum, & quod odore, colore, ſubſtantiâ, & lenitate à qualitatibus veri differt, nec illius operatur effectus.

Quòd quantitas hujus Opobalſami debeat judicari ſuſpecta, dubitari non poteſt : nam ejus planta eſt parva & tenuis, non ubique terrarum, ſed in aliquibus tantùm, ſeu Ægypti, ſeu felicis Arabiæ terris naſcitur & vivit, ubi non ſine magno ſtudio ac diligentiâ alitur & conſervatur, & pretioſiſſimus ſuccus non ex qualibet fruticis parte, ſed ex caudice tātùm cortice ſcarificato reſudat, & deſinenter non quocunque anni tempore colligitur, ſed duntaxat caniculariбus diebus, & non quælibet Balſami planta fert Opobalſamum, ſed *quæ in pingui ſolo inſeritur*, & magnâ diligentiâ cuſtoditur, ut teſtatur Proſper Alpinus, Dialogo de Balſamo cap. 2. §. *Plurimasq; etiam in arenoſis & ſterilibus* &c. Ergò ſuccus ſtillans ex tali plantâ non poteſt eſſe niſi pauciſſimus.

Lo-

Locus obstat: nam cùm Venetiis venerit, & Veneti Aromatarii non utantur Opobalsamo, nec illi⁹ ullam habeant notitiam, quę per visum acquiritur, credendum utique est, ibi non reperiri verum Opobalsamum, cùm ibi etiam adsint Medici & Aromatarii docti, ingenui & boni Christiani, publicam non minùs affectantes utilitatem, quàm Medici hujus Collegii Vrbis, & DD. Manfredus & Panutius Aromatarii.

Persona mercatoris, à quā fuit transmissum dictum Opobalsamum, reddit illud suspectissimum falsitatis; cùm sincerum nō possit hodiè devenire ad manus mercatorum, quia Arabiæ interdictum est, *ne prater fiscum quis plantam Balsami serere queat, neq; succum vel flores, vel ramulos, vel fructus sine publico mandato quis capiat.* Alpinus l. cit. §. *Lege tamen iis populis* &c. Præterea Princeps eorum locorum, ubi colligitur succus iste, habet illum loco rerum pretiosarum. Hinc *Rex Turcarum singulis annis à Seriph Mecha atq; Medina Domino binas Opobalsami libras dono missas accipit*, ut asserit idem Alpinus in dicto Dialogo cap. 5. & Rex Turcar. nullum majus munus Balsamo solet facere amico & confœderato Principi. Vi-

Vile pretium, quo fuit emptum, tollit ei omnem fidem veri Opobalſami, quod pecuniâ comparari non poteſt, ut aſſerit Aurelius Gislenius Busbequius, Cæſaris Orator apud Solimannum Turcarum Regem in Ep. 4. legat. Turcicæ, fol. mihi 359. cujus verba ſunt hæc. *Poſtuum atq; alterum diem idem equus cum duobus aliis nihilo deterioribus mihi ab Hally Baſſa dono mittitur, quorum unus erat Arabs gradarius inſigni formâ. Idem donavit me veſte ſanè quàm elegantiauro intextâ, & plenâ pixide præſtantiſſimæ Theriacæ Alexandrinæ. Poſtremò adjecit vaſculum vitreum plenum Balſami, ſed non ſine verborum honore. Cætera quæ mihi donâſſet, non ſe magni ducere, quòd pecuniâ comparari poſſent, hoc eſſe munus rarum, quo Dominus ſuus nullum majus amico aut confœderato Principi donare poſſet.* Ergò benè Manardus l. 6. Epiſt. 3. aſſerit, *verum Opobalſamum tanti pretii exiſtere, ut totius Antidoti pretium pervertat. §. verum Opobalſamum*, &c.

Quâ ſtante Balſami penuriâ non eſt mirum, ſi tempore Galeni tot variis modis adulteraretur, & in Italiâ, Galliâ, Hiſpaniâ, & Germaniâ à tot ſeculis eo careant, & non ſolùm Aromatarii illud de-

desiderant pro conficiendis medicamẽtis, verùm etiam Ecclesiastici, & Sanctissimus Papa Vrbanus VIII. Qui si illud habere posset ad conficiendum sanctum oleum & cætera, quæ cum eo in Ecclesiâ parantur, nulli certè impensæ parceret, cùm sit Princeps Magnanimus & Liberalissimus, imò ipsimet Aromatarii illud emerent, quali pretio possent: venderent enim Theriacam eò majori pretio, quo cariori fuisset emptum Balsamum; sed cùm penuria ista apud nos non proveniat ex eo, quòd planta non vivat: nam vivit, ut Philosophicè debet credi, cùm vegetabilium species perpetuæ sint & tolli omninò nequeant, cœlo nullis causis ad earum generationem facientibus destituto, terrâ ac cæteris aliis elementis eodem modo nunc, ut olim se habentibus, credendum utique est, non ex aliâ causâ id provenire, nisi quia Balsamum sincerum quàm paucissimum colligitur, & paucum illud non existit, nisi in manu Principum eorum locorum.

Itaque hinc clarè constat, quàm injustè defensores Opobalsami fictitii taxent notâ negligentiæ & avaritiæ Aromatarios nostros, cæterosque ad pro-

priam

priam excuſandam cooperiendamque ſimplicitatem.

D. Baldus Baldus, ut quantitatis aſſerti Opobalſami objectionem effugeret, & quòd in illo non omnia ad amuſſim obſerventur, quæ de Opobalſamo ab Antiquis fuerunt promulgata, ut ipſe fatetur: dixit etenim, illud ſuum Opobalſamum vel factum eſſe ex decoctione foliorum plantæ Balſami, cujus magna copia reperitur, vel factum eſſe per inciſionem ex Balſami frutice, non eo ſcil. qui in hortis cuſtoditur, cujus ſuccus ob culturam præſtantior exiſtit, & non niſi ad manus Principum devenit; ſed eo, qui ſponte alibi naſcitur, cujus ſuccus per inciſionem extractus pariter copioſus exiſtit, ut videre eſt in ſuâ elegantiſcripturâ. Sed parcat mihi D. Baldus, qui oblitus eſt in medio ejus, quod dixerat in principio. Paragrapho enim ſecundò dixit Opobalſamum, quod fit ex decoctione foliorum plantæBalſami, eſſe nigrum, & §. 4. in fine aſſeruit, ſuum Opobalſamum habere colorem ex viridi ad aureum tendentem: Ergò non eſt ex decoctione foliorum plantæBalſami, nec poteſt eſſe ex Balſami frutice, qui inculto in loco naſcitur; quia ex iſto nihil

nihil succi colligitur, ut testatur Alpinus in dicto Dialogo c. 2. §. *nihil hæ atque aliæ.*

Præterea, quòd assertum Opobalsamum careat qualitatibus veri, nec illius operetur effectus, experientiâ potest fieri manifestum; nam si istud in pannũ laneum instilletur, maculam relinquit, quod non facit sincerũ, ut Dioscorides cęteriq; omnes scriptores de Balsamo testatum reliquére. Adversarii, ut Baldus §. 9. Zacchias §. 6. dicunt, quòd Balsamum sincerum non relinquit maculam olei modo; h. e. macula, quam relinquit Balsamum, non quotidie augetur & dilatatur, ut facit macula ob oleo relicta, & firmant id auctoritate Alpini dicto Dialog. c. 5. ubi totum contrarium scribit, cujus verba hæc sunt: *At sincerum Opobalsamum, quanquã paululum panno etiam instillatum inhæreat, tamen ipsum ut oleum non inficit, neq; maculam relinquit, quinimò secus atque oleum panno adhærescens quotidiè decrescit, usq; quò tandem omninò aliquo tempore sponte dissolvatur atq; evanescat.* Quamobrem sincerum Opobalsamum panno quidem, at non olei modo adhæ-

ret, neq; maculam relinquit. Hæc est Alpini Conclusio.

Dicunt Adversarii, sicut Zacchias §. 6. Opobalsamum suum in lacte coagulari, & secũ etiam portiunculam lactis coagulari; & ideò esse sincerum Opobalsamum, & exponit trahitque unà cum aliis Adversariis Alpinum in dictam eorum conclusionem, dum Dialogo de Balsamo cap. 5. dixit, *Opobalsamum lac coagulat, etsi non ita, ut coagulum, quia lac non perfectè coagulat, quinimò cum lacte coagulatur.*

Bonannus §. 6. suæ scripturæ innumeris auctoribus ornatæ sequens dictã expositionem Alpini, seu potius in Alpinum scribit, Opobalsamum non perfectè coagulare lac, nisi tantùm eam partem, quam tangit; cùm actio non fiat ad distans: & cùm Opobalsamum sit resina, quæ rebus aquosis cùm non permisceatur, sed in superficie resideat, nõ potest coagulare, nisi eam lactis partem, quam tangit in superficie.

Baldus §. 10. scribit, interpretans pariter dicta verba Alpini, Opobalsamum cùm discussorie sit substantiæ, & nonnihil habeat calentis, non potest in lacte progignere coagulationem; sed cum habeat

habeat etiam moderatā adſtrictionem, per hanc fit moderata & mediocris coagulatio, & ita non perfectè lac coagulat, ut Alpinus obſervavit.

Expoſitio primi ſcriptoris eſt penitus rejicienda: nam non perfectè coagulare non eſt ſecundùm partem coagulare, ita ut una pars ſit coagulata, altera non: ſed eſt non reducere coagulabile ad eam craſſitudinem & denſitatem, ad quam reducitur per coagulum, & cum lacte coagulari non eſt in lacte coagulari ſine lacte, niſi hoc gratis concedatur. Nec ſecunda expoſitio placere debet, quia Opobalſamum in lac inſtillatum deſcēdit, conſurgit, diſſolvitur, miſcetur, expanditur ſupra totam ſuperficiem: Ergò omnes ferè lactis partes tangit: Ergò quamplurimas lactis partes debet coagulare, non portiunculam tantùm. Ampliùs Opobalſamum lac coaguſat per ſuas qualitates, nempe caliditatem: Ergò actio coagulandi poteſt etiam virtualiter fieri ad diſtans, in ſphærâ ſcilicet ſuæ activitatis. Ergò aliæ partes lactis virtualiter tantùm contactæ debent coagulari.

Tertia expoſitio pariter non ſatisfacit; nam Balſamum nedum per mode-

ratam illam adſtrictionem lac coagulat, ſed etiam & præcipuè per ſuam caliditatem, cùm lac præcipuè coaguletur à calido, cujus proprium eſt cogere ſimilia & ſeparare diſſimilia; & ideò ſtante Opobalſami caliditate & levi ſuâ adſtrictione, non poteſt ſequi mediocris coagulatio; ſed quia Opobalſamum nõ eſt calidum ut coagulum, ideò rectè dicit Alpinus, *quòd lac non perfectè coagulet, ut coagulum.*

Cætera, quæ in Balſamo vero obſervantur, nimirum ſuavis & copioſus odor, color aureus & clarus, & levitas, in controverſo mihi penitus deſiderari videntur. Adverſarii verò, & præcipuè Zacchias hæc ſatis ſuperq́; in ſuo dicto Opobalſamo adeſſe, nedum atteſtatur, ſed queritur, quòd ſcriptores pro veritate, & non ad preces Aromatariorum, ſeu potius inſtigatorum, ut ipſe loquitur, nõ habeant naſum ad odorandum, ſeu tantum ſenſum ad cognoſcendum odorem. Fortaſſè de me juſtè queritur, poſſum enim decipi; quia nunquam vidi Opobalſamũ ſincerum, nec unquã navigavi in Iudæam, ut illud viderem & odorarer. Sed ſicut contumelioſa iſtius hominis verba nec alios nec me ſunt de-

dehortata à respondendo; sic adjuvante DEO, non erunt dehortatura Illustrissimum Dominum Thadæum Collicolam, nec Perillustrem & Excellent: Dn. Ioh. Iacobum Vbaldinum, Medicos eximios, in judicãdo decernendoq; in hâc controversiâ secundùm veritatem, & eorum animi integritatem &c.

Quare &c.

BALDI BALDI, Medici Romani,

ORIENTALIS OPOBALSAMI,

Propugnatio Secunda.

CLarissimi Viri. Post traditam DD. meis defensionem comprobationis Opobalsami, à Magnificis Antonio Manfredo, & Vincentio Panutio Aromatariis in cõficiendâ Theriacâ adhibiti; duæ ad manus meas devenerunt aliæ scripturæ, approbationem prædicti liquoris infirmare tentantes. Quarum prima, quæ à DD. meis fuit nobis consignata, est cujusdam Medici, qui se Evonymum (melius diceret Anonymum) appel-

appellat. Secunda verò est alterius Medici, qui jam pro Collegio Aromatariorum scripsit. Prima responsione non egere mihi visa est, cùm, nî fallor, jam maneat depressa ac rejecta ex iis, quæ DD. Bonannus & Zacchias adduxerunt, & ego quoque in medium attuli. At secunda, quia non solùm, ut aliæ, veritatem lædere videtur, sed me etiam non suaviter vellicare, responsionem omninò exigit, insimulque calamum meum excitat ad castigandam Evonymi lucubrationem. A quâ inchoando.

Dicit primò Evonymus, tale *Opobalsamum non fuisse verè approbatum, quia non à Collegio integro:* Ignorans, vel fingens se ignorare, in hisce actibus Collegium integrum repræsentari in personis Protomedici & Consiliariorum, aliàs nulla Theriaca, vel alia antidotus esset probè & ritè confecta, cùm numquam ad illarum ingredientia approbanda reperiatur totum & integrum Collegium. Nec dicat, approbasse nos talem succũ ut succedaneum, ad quam declarationem totum requiritur Collegium, nam talis approbatio fuit facta, ut principalis medicamenti, non ut succedanei, & idcò nulla est ejus oppositio.

Di-

Dicit ſecundò, debere *approbari à ſenſatis & peritis in recognoſcendis ſimilibus medicamentis*, quaſi nos & ſenſu & peritiâ careamus, cùm tamen doctis omnibus notum ſit, quantæ æſtimationis aliqui ex noſtris, qui tali approbationi ſubſcripſerunt, exiſtant, quàmque ſenſati, hoc eſt ſolertes & ſagaces habeantur, in rebus potiſſimum ad rem medicam ſpectantibus. Id quod ſi ille ignorat, munera ab iis egregiè patrata reſpiciat, & APES adeat VRBANAS Cl. V. Leonis Allatii, videbitq́: inter illas, an aliquæ ex noſtro cœtu reperiantur ad dignoſcendum libandumque, ex Authorum monimentis, verum Balſamum aptæ. Interim verò ſciat, nos etiam adhibuiſſe judicium D. Io. Baptiſtæ Valtrotti, Aromatarii ſeu Drogherii, quì in Ægypto ad multos annos degit; D. Marci Avantii olim Venetiis Pharmacopolæ, & nunc in Vrbe Chirurgi, qui illic conſimilem vidit liquorem, verum Opobalſamum ab omnibus exiſtimatum, & D. Leonardi Fordoiſſon Conſt. Gal. nuper ex familiâ E. Card. Lugd. & nunc E. D. mei Cardinalis à Balneo domeſtici Pharmacopœi, qui pariter apud D. ſuum Cardinalem à Lugduno

verum Opobalſamum vidit ; & omnes iſti Viri periti nobiſcũ ſenſerunt & ſentiunt ; ut mittam Illuſtriſſimum D. Equitem Caſſianum à Puteo, qui aliàs ab Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. D. de Breves vero Balſamo donatus, hoc noſtrum æquè, ac nos, approbavit.

Dicit tertiò, *doctos Medicos & peritos Pharmacopolas ſemper affirmâſſe Balſami ſuccum, lignum, & ſemen verum Orientale hoc tempore non inveniri.* At contrarium affirmant oculati teſtes, Viri doctiſſimi jam à me citati, Busbequius, Radzivillius, Bellonius, Alpinus, & Veslingius, quibus præter Scaligerum duos addo Medicos præſtantiſſimos, Ioannem Coſtæum, & Carolum Cluſium. Ille enim ſuper primum lib. Meſue de Oleis, cap. de Oleo Balſami hæc habet verba. *Quare habeo ego perpetuas gratias Ioſepho Parpalliono Novarienſi Medico, nobilitate, doctrinâ, & moribus inſigni, à quo ex Memphi poſt aliquot annorum peregrinationem nobis reſtituto, ejus Olei aliquantulum accepi, quod omnibus numeris legitimum eſſe Balſamũ pro certo habeo.* Cluſius verò lib. 10. Exotic. cap. 9. in Annot. ad Monardem de Balſamo ſic tandem ſcribit. *Egò ſanè pau-*

paululum legitimi Opobalſami habeo, ex munere Nobiliſſimi Baronis, Davidis ab Vngnad, Cæſarei ad Turc. Imper. Selymum, Solimanni filium, & Amuratem ipſius nepotem Legati, quo Conſtantinopoli diſcedens poſt quinquennalem iſtic moram ab ipſo Amurate donatus fuerat; deinde pauxillum etiam habui à Generoſiſſimo Barone, Eduardo Zouche Anglo, Conſtantinopoli reduce; mittebat etiam ante paucos annos Vir doctiſſimus Io. Pona, quod omne amicis impertii. Addo inſuper Iacobum Ferrarium Philoſophum & Medicum Mantuanum, qui in Idæa Theriacæ, & Mithrid. cap. 16. ait, Mantuæ fuiſſe confectam Theriacam, anno 1594. ab Antonio Bertiolo, cum legitimo Opobalſamo ex Orientali plagâ advecto, additq;, propoſitum quoque fuiſſe ſincerum Xilobalſamum & Carpobalſamum, non fuiſſe tamen horum adhibendorum facultatem à Celeberrimo Mantuano Collegio petitam, quia utrumque temporis tractu aliquid vitii contraxerat. Id quod anno 1626. fuiſſe etiam Patavii factum, ſuprà deduximus. Quòd ſi his non contentus Evonymus alios deſiderat teſtes, Andream adeat Chioccum, Franciſcum Calceolarium,

Michaelem Döringium, Nicol. Guibertum, Io. Ponam, & alios ab Eruditiſſimo Collegâ D. Bonanno adductos; ſed interim ne pigeat ad incredulitatem funditùs removendam Villamontium & Breevium audire, qui de hâc re nonnulla habent vernaculo quidem ſermone, hoc eſt Gallico, cùm ambo ſint Galli nobiliſſimi, ab ipſis edita, ſed quæ ab Eruditiſſimo amico Gabriele Naudæo latina hunc in modum fieri curavi. Sic ergò ait Villamontius, Eques Ord. S. Sepulchri lib. 3. Peregrin. ſuar. cap. 13. *Quarto aut quinto ab Vrbe Memphi lapide vicus eſt maximus, nomine Matarea, veri Balſami ortu celebris, quem propterea die ſequenti perluſtrare conſtituimus. Arbor in eo eſt valdè puſilla, & ad ſummum alta pedes duos, foliis perpetuò virentibus, nec ab Ocymo multum diverſis præterquam magnitudine, quæ in Balſamo aliquantulum excedit. Ex eâ cum ſemel Auguſto menſe, iterumq. duntaxat in anno inciditur, aqua paulatim exudat ſubflava, quæ ut veri & naturalis Balſami nomine, ſic dotibus cæteris inſignita eſt.* (Notandum autem hoc iter fuiſſe factum anno 1589.) Brevius verò, qui fuit Regis Chriſtianiſſimi apud Turcarum Prin-

Principem Orator, & poſtmodum Romæ apud Paulum V. Pontif. Max. in primâ parte ſuarum Relationum, ubi de Memphi & Mataræa ſermonem habet, ſic ſcribit: *Inde gradum fecimus ad hortum Balſami, arbuſculis conſitum, & magnâ diligĕtiâ cuſtoditum ab hortorũ Præfecto, quem Boſtangum vocant. Hic unumquemque noſtrum rogavit, ut ab ejuſmodi plantis manus omninò abſtineremus. Erant autem illæ, quas vidimus, ſeptem aut octo, totidem in areolis à ſe invicem ſeparatæ, humiles admodum, vixque unius aut alterius cubiti magnitudinem cenſendæ, folio, quod tunc in illis non admodum frequens erat, planè ut Samp ſuchi ſive Majoranæ eſſe ſolet. Boſtangus obtulit nobis Xilobalſami virgulta aliquot, & duos treſve urceos plenos Opobalſami. Una ex illis plantis liquorem ſuum ex vulnere fundebat in ſubditam lagenulam. Cùm autem è comitatu noſtro quidam ramum imprudens ab arbuſto penitus avulſiſſet, non ſecus expalluit Boſtangus, quàm ſi de vitâ ſuâ conclamatum fuiſſet, aſſeruitq; fieri non poſſe, quin capite tandem plecteretur, ſi Turcarum Principi aut Baſſæ damnum illud innoteſceret. Verùm ære modico tot querelis*

finem non difficulter fecimus. Et id fuit anno 1605. Id ipsum quoque in Peregrinationibus transmarinis, collectis à Gaspare Vns, pag. 89. in descriptione Cayri his verbis habetur confirmatum. *In pago, qui à Cayro longiùs haud abest, quam Tendit à Lutetia, sunt Balsami frutices in magno quodam horto, sed angusto loco, muris concluso, quos extructos fuisse ajunt, postquam Turca Ægyptum Soldano ademit. Bassa autem à Turcarũ Imperatore huic regioni præfectus, ea arbusta digna existimavit, quæ peculiari loco concluderentur. Cùm Bellonius illic esset, novem aut decem duntaxat frutices ejus aderant, quæ nullum liquorem præbebant. Stipitem habebant pedis longitudine & pollicari crassitie, tenuibus ramulis præditum, qui raris foliis præditi sunt.* Quòd si hæc non sufficiunt, audiat Rev. P. Bernardinum Cæsium Societ. IESV, qui lib. 4. de Mineral. cap. 12. sect. 1. numer. 9. sic ait: *ex dictis planum est, Balsamum non uni tantùm Iudeæ concessum, contrà, quàm sentiunt Plinius & Solinus; sed provenire etiam in Ægypto & Arabiâ felici, & quidem hac quoque tempestate, quòd tamen inficiantur quidam imperiti, hanc plantam prorsus*

ſus mundo periiſſe rati. Hæc Cæſius, libro citato à ſe edito anno 1636. Lugduni.

Quartò dicit, Balſami plantas non eſſe in Iudæâ & Ægypto patritias, ſed advenas, quia, ut tradit Ioſeph. lib. 8. Antiquit. cap. 2. Reginæ Sabæ beneficio Balſamum in Iudæâ propagatum, cùm plantulas Balſami inter reliqua dona Salomoni vivas aſportavit: & in hoc quidem rectè loquitur. Sed dum vult probare tales plantas defeciſſe, tùm quia à Plinio dicitur, quòd in excidio Hieruſalem ſub Tito Imperatore *ſaviére Iudæi in eam arbuſculam, ſicut in vitam ſuam, contrà defendére Romani, & dimicatum pro frutice eſt*: tùm quia de illis non fit mentio in hiſtoriis, errat multipliciter. Primò namq; ex Plinio deducitur, dimicatum fuiſſe, non autem viciſſe Hebræos, imò totum oppoſitum. Secundò, quia adhuc remanebant in proprio & nativo ſolo apud Arabes & Nabathæos, quibus patritia eſt Balſami planta, ex Pauſaniâ in Beothicâ, Strabone 16. Geogr. & Diodoro Siculo in Bibliothecis. Et tertiò, quia falſum eſt, in hiſtoriis mentionem non fieri de Balſamo Iudaico & Ægyptiaco, extantibus

post Hierosolymæ excidium, ut jam patet ex iis, quę adduximus ex Busbequio, Radzivillio, & aliis, qui historicè loquentes Balsamum in Ægypto reperiri affirmârunt. Quòd si eorum narrationes illi nõ videntur historiæ, adeat Paulum Iovium lib. 17. Historiarum sui temporis, ubi, tractans de bello Selymi cõtra Tomumbejum Sultanum Ægypti, hæc habet verba. *Erat pagus ad sextum lapidem ad urbe Memphi, qui Matarea dicitur, Balsami fœcunditate memorabilis; ibi enim hortulus est humilibus arbusculis consitus, unde liquor ille omnium odoratissimus resudat; cum eburneis cultellis extremi cortices inciduntur, cui propter insignes vires, quando id donum natura aliis terris invideri, morbi hominum & oborta luxuria eminentissimum pretium fecerũt. In eum locum juxta Rhodaniam vicum Tomumbejus &c.* Adeat præterea Borchardum Argentoratensem, Ord. Prædicatorum, qui vixit circa annum 1283. ut scribit Io. Vossius lib. 2. de Historicis latinis. Is enim in descriptione Terræ Sanctæ regionumque finitimarum primâ parte cap. 7. §. 39. hæc habet. *Supra mare mortuum in litore ejus Occidentali de Segor, Leuca una*

una est ascensus montis Engadi, in quo David latuit, ex 1. Regum cap. 24. cùm insidiaretur ei Saul; in circuitu ipsius mõtis & in ipso vinea Balsami consita erat, sed Herodis magni tempore Cleopatra Ægypti Regina in odium ipsius Herodis, favente sibi Antonio, transtulit eam in Babyloniam Ægypti, & non colitur in Ægypto vinea illa nisi à Christianis, rigaturq; aquâ fontis, in quo fama est, Beatissimam Virginem sæpè infantem IESVM lavisse, cùm fugisset propter Herodem in Ægyptum &c. In secundâ verò parte cap. 4. De horto Balsami in Ægypto sic scribit: *Inter Heliopolim & Babyloniam medio ferè loco est Balsami hortus, de quo actum est suprà, longitudinis jactu duorum arcuum, latitudinis autem jactu lapidis, habens terram ferè albam. In festo S. Michaëlis cùm illùc pervenissem, Balsami lignum satis humile existebat, scilicet palmæ & dimidiæ in altitudine, habens folia parvula, ut ruta, sed parùm albiora, & de ligno mecum detuli &c.* Hanc eandem historiam refert ex Bartol. de Salignaco in Itiner. Terr. Sanct. cap. 7. tom. 10. Henricus Kornmannus in suo Templo naturæ Historico, addens cum eodem Borchardo & Salignaco, quòd

mes-

messis Balsami talis est : *Decerpitur folium ex stipite contra Solem, moxque gutta lucida & mirè fragrans scaturit ex rupturâ. Fonticulus autem IESV parvulus est, non sufficiens irrigationi totius horti : quare Saraceni alium foderunt juxta illum puteum, ex quo quatuor boves aquam protrahunt per rotam, sperantes ex vicinitate fontis IESV aquam fore salubrem, at longè aliter res evenit, donec missis canalibus aquã deducerent in fontem IESV, quo facto largiter & salubriter ex aquis mixtis rigatur Balsami hortus. Nec est omittendum, ut refert Chassan. in Glor. Mund. part. 12. consid. 76. mirum tamen dictu, quòd à meridie Sabbathi usq; ad auroram diei Lunæ boves nullo verbere impelli possunt, ut in protrahendâ aquâ laborent.* De hoc eodem horto, quem Iustinus Histor. lib. 36. dicit esse in valle Hiericо, & in eo regale palatium & Balsamum reperiri, facit quoque mentionem Pius II. Pont. Max. in suâ Asiæ descriptione; & Sebastianus Maccius Durantinus Soteridos lib. 3. sic canens:

Est etiam juxta has ædes junctissimus hortus
Antiquis cultus Patribus, Dominoq;
Penatum, *Haud*

Haud ingratus ager, quòd Balsama plurima condat.
Fons est in medio nitidus argenteus undis,
Vnde fluit rivus parvo cum murmure, & omnem
Perpetuis manans undis, celer irrigat hortum &c.

ex nostris vero hoc idem confirmat Brasavolus, in Exam. fruct. pag. 202. asserens etiam num gigni Hiericūthe, quod vulgo Ierico dicitur, Iudææ oppido, & inde advehi facilè posse navibus, quæ quotannis Venetiis Hierosolymam solvunt.

Quintò dum Evonymus in eodem argumento permanens conatur probare, defeciss Balsami plantas. Primò *quia Patres Franciscani referunt, se illas non vidisse*; Secundò, *quia Consules Veneti de hoc liquore non faciunt attestationem*; & Tertiò, *quia Venetiis si haberetur, non substituerentur grana Iuniperi in compositione Theriacæ*. Vtitur, quoad primum, testibus invalidis, quoniam boni illi Patres (si tamen verum est, quod ait) Memph. non degunt, & in Arabiam nō proficiscuntur, nec de pretiosis mercibus, ut Balsamum est, cùm panem emē-

di-

dicent, ad eos pertinet agere & perquirere : Quoad ſecundum, Alpinum & Veslingium adeat, ipſosque interroget nobiles Venetos & mercatores, & poſtea loquatur : Et quoad tertium, ſciat Venetiis non ſubſtitui grana Iuniperi, ſed oleum Nucis Moſcatæ, & hinc non argui liquoris Balſami defectum, ſed quantitatis, quæ tanta illùc aſportari non poteſt, ut valeat Theriacis, quæ ibi ſingulo quoque anno ad tres mille libras & ultra componi ſolent, deſervire.

Sextò concedit, quod negaverat, ſcilicet fuiſſe olim, & nunc eſſe Balſami plantas, ſed negat producere *ſuccum bonum, quia ſylveſtres ſunt*; & ideò aſſimilat earum ſuccum *vino Lambruſcæ, & Ciambroni reſpectu Moſcatelli.* Verùm pręter Alpinum, qui manifeſtiſſimè contrarium aſſerit, ex his Veslingii verbis ad caput xiiij. Alpini de Balſamo, redarguitur hæc aſſertio. *Cæterùm (ait) plantæ Balſami natale ſolum rectè Alpin⁹ Arabiam aſſerit, vel hoc nomine cæteris provinciis celebriorem, ex quæ ramorum, fructuum, & odorati illius ſucci copia ſatis ampla in Ægyptũ defertur : Theophr.* ἄριστον δ' δὲν εἶναι τὸν βάλσαμον ὐ-

ϑα-

Ἰαμοῦ, ſylveſtrem nullum eſſe Balſamũ ullibi famâ acceperat : revera tamen in Arabiæ collibus, quamvis alia cura nulla accedat, felicibus ſylvis progeniem ſubmittit. & paulò poſt exponens Plinii dicta, quibus tàm ſedulum modum incidendi corticem deſcribit, & Taciti narrationem, quâ dicit plantam hanc ferrum expaveſcere, ideoq; teſtæ lapidisve fragmento corticem dividẽdum fuiſſe, ſic ait: *Sed hæc de tenellâ plantâ atque in alieno ſolo languidiùs adultâ habenda ſunt: non idem de indigenâ illâ, quæque validâ jam ſtirpe terram patriam complexa eſt. Hanc enim ferrum non reformidare, nec duriùs in compeſcendis ramis fluentibus imperium, abundè mihi confirmârunt Arabes, qui horum faſces integros Cayrum deferunt.* Quòd verò ex iſtis plantis laudabilis eliciatur ſuccus, tametſi forſan inferioris cõditionis eo, qui in Palæſtina & Ægypto olim colligebatur, ab eodem Veslingio paulò pòſt ſubjungitur, & anteà fuerat ab Alpino affirmatum, neque ſine fundamento; cùm iſtud, ut illud, odoris ſuavitate gratum admodum ſit, & eundem agnoſcat collectionis ſuæ ac generationis modũ, iisdemque præditum ſit facultatibus &

do-

dotibus, quibus illud apud antiquos testatum habemus, fuisse præditum.

Septimò dicit, non posse fieri judicium de hoc nostro controverso Opobalsamo, quia verum non habemus, ex cujus comparatione falsum dignoscatur. Sed ad quid Dioscorides, Plinius, & alii permulti Auctores tradiderunt modum & signa, quibus verum à falso Opobalsamo dignosci possit? ut mittam, Viros peritos à nobis adhibitos verum Opobalsamum vidisse, & ideò falsa assertio.

Octavò infert, quòd cùm ex Alpino *planta Balsami in locis arenosis non ferat succum, multò minùs, quæ in sylvis, & nunquam cicuratæ.* Quasi in sylvis non possit esse pingue solum, & aliqua horum fruticum cultura, & eâ quoque deficiente, deficere omninò debeat in illis succus & humor.

Vltimò ponit in controversiam, an debeat haberi fides Alpino de Balsamo scribenti, *quòd videatur dissentire à se in describendâ ac depingendâ Icone talis plantæ.* Sed hoc asserere de tanto Medico, lædit multos Viros Clarissimos, qui ei adhuc viventi, & Patavii medicinam profitenti fidem adhibuerunt, & eò vel maximè, quòd illis, ut ipse scribit lib. 4.

de

de Medicinâ Ægytiorum, & de plantis Ægypti cap. 14. & confirmat Io. Pona, veram plantam adhuc virentem illuc à se asportatam demonstraverit: Vnde si quæ est in pictura à scripturâ varietas, non debet tollere fidem Alpini, qui nõ fuit pictor, sed scriptor, præterquam quòd secundùm varia anni tempra diversimodè repræsentat planta ista folia, & figuram.

Verùm ad alium Medicum accedendo, & eminus ac strictè ejus tela propugnando: Incipiamus à suæ scripturæ titulo, qui est, *Romana Opobalsami adulterati & falsi.* Id quod si verum est, ad quid tot conatus & studia, si jam est falsum & adulteratum? Meliùs ergò debebat inscribere, Romana Opobalsami, ut ego inscripsi; quia lis est, nemine discrepante, circa Opobalsamum: An verò sit falsum, vel sincerum, est id, quod perquiritur, & ad Iudices, non ad nos, spectat decernere, eorumque munus est, non nostrum, prædicatum veri & falsi Opobalsamo controverso attribuere.

Conatur deindè probare, talem succum à nobis approbatum non esse verum Opobalsamum ex quantitate, quia, ut ait, *ejus planta est parva & tenuis, &*

non

non ubique terrarum, ſed in aliquibus tantùm ſeu Ægypti, ſeu felicis Arabiæ, terris naſcitur & vivit &c. ſed, quæſo, legat Alpinum, quem ferè ſolùm in hac ſcripturâ citat, & videbit illum tale argumentum à quantitate deſumptum evertentem: ſic enim ait loco à ſe citato, ſcilicet Dialogo de Balſamo cap. 2. *Omnes prædicti nobiles Turcæ uno ore affirmant, propè Mecham & Medinam in montibus planis, cultis & incultis locis, innumeras Balſami plantas ſpontè natas ſpectari, plurimasq; etiam in arenoſis ſterilibusq; locis, quæ tamen vel nihil vel minimum ſucci producunt.* Quo ſtante, nonne innumeræ illę plantæ poſſunt multam ſucci copiam progignere, & ex eâ nonnihil etiam, imò non parum ad noſtras oras aſportari? Magna eſt Arabia, in quâ naſcitur, & vaſta Provincia, rerumque ſimilium feraciſſima. Sed ut veritas iſta, tametſi jam ſatis oculato Veslingii teſtimonio comprobata, magis magisque adverſario innoteſcat, iterum audiamus Alpinum, lib. de plantis Ægypti cap. 14. ſic loquentem. *Scito, ibi à Seriph Arabum Principe Opobalſamũ ſolere locari, ſolvuntq;, ut audio, aliquot millia aureorum in ſingulis annis, & qui ha-*

habent ab ipso cõductum, quibus volunt, vendunt. Quæ sanè verba non exiguam Opobalsami quantitatem, sed magnam illic reperiri, cuicumq; palàm faciunt.

Tentat secundò intentionem suam probare ex loco, nam *Venetiis*, ut ait, *unde advectum est, non usurpatur pro Theriacâ conficiendâ, cùm tamen*, ut subjungit, *ibi sint Medici æquè docti, ingenui, & boni Christiani, quàm Medici nostri Collegii.* Verùm quid ad nos ? Causa enim, ob quam non utuntur Venetiis hoc succo, jam suprà in responsione ad Evonymum fuit explicata ; Neque id in Medicos Venetos est referendum, sed in Aromatarios, qui si proponerent suis Medicis superioribus tale Opobalsamum, quale nobis proposuerũt Manfredus & Panutius, eandem utique reportarent approbationem, ut isti.

Tertiò idem probare conatur ex persona Mercatoris, dicens, *non posse sincerum Opobalsamum ad manus Mercatorum devenire, quia, ut ait Alpinus, Arabiæ interdictum est, ne præter fiscum quis plantam Balsami serere queat, vel succum;, vel flores, vel ramulos, vel fructus sine publico mandato quis capiat.* Requiritur publicum mandatum & licentia,

tia, concedo; ergò haberi non poteſt, nego; & ratio negationis deſumatur ex loco citato de plantis Ægypti, imò ex verbis antecedentibus callidè omiſſis, quæ ſunt hæc: *In Arabiâ verò multis locis innumeræ propemodum plantæ magno cum illiusce gentis lucro aluntur: neque ſatis diu eſt, quòd apud Arabes utilitas & lucrum hoc agnoſcitur: etenim Opobalſami quantitas multa in Orientis loca comportatur, quibus in locis eum ſuccum in ſummo pretio eſſe, multi ex Arabibus nunc Cayrum habitantibus narrant. Cujus ſucci lucro ab iis cognito, certatim multos Balſami frutices ex arenoſis montuoſisq; locis in viridaria transferre conantur. Quamobrem ibi innumera Balſameta cernuntur. Lege tamen iis interdictum eſt, ne præter fiſcum &c.* Nec, quod addit de pauca quantitate Balſami dati quotannis ab Arabum Principe Turcarum Imperatori, quidquam officit, nam hoc eſt munus, & compenſatio quædam, ſeu tributum, ut ex eodem Alpino lib. citato de plantis Ægypti apparet. *Mittit* enim, inquit Alpinus, *Rex Turcarum huic Seriph munera hæc, quippe chlamydem auratam, ejusque filiis & fratribus centum & quinquaginta millia*

lia

lia aureorum ſingulis annis ; pro quibus muneribus ipſe Regi Turcarum dono mittit quadringentas petias lineas Indicas ſubtiliſſimas, cujusmodi eſſe byſſum, de quo meminére ſacræ litteræ, exiſtimari poteſt. Ampliùs cum eo byſſo mittit etiam Regi Opobalſami tres quatuorve libras, & Præfecto Cayri libram, atq; Hamirag peregrinorum ſemilibram. Sunt etiam alii duo Duces ſive Hamirag cum multis peregrinis, ſcilicet alter è Damaſco & alter ex Arabiæ felicis locis, Mecham & Medinam viſitatum venientes, quibus omnibus dat parum Opobalſami. Et paulò pòſt, prævidens quaſi Alpinus hoc noſtri Adverſarii argumentum, ſubjungit. *Cæterùm, ne ex hac hiſtoriâ dubites, tantum Opobalſami habere Seriph, ſcito à Seriph Opobalſamum ſolere locari, ſolvuntq;, ut audio, aliquot millia aureorũ in ſingulis annis &c.* Veriſimile tamen eſt, ſuccum illum, quem Turcarum Regi dono mittit, eſſe præſtantiſſimum omninò atque ſelectum.

Addit quaitò, *vile pretium, quo fuit emptum, tollere omnem fidem veri Opobalſami, quod pecuniâ comparari nõ poteſt, ut ex Busbequio patet : unde Manardus lib. 3. epiſt. 3. aſſerit, verum Opobal-*

ſamum tanti pretii exiſtere, ut totius Antidoti pretium pervertat. Reſpondetur tamen, Busbequium, ut jam à me fuit ſcriptum, non loqui de quolibet Opobalſamo, ſed de illo, quod in hortis Matarææ prope Cayrum ſitis magnâque diligentiä cultis per inciſionem colligitur; non autem de Arabico Opobalſamo, quod ob quantitatem & copiam, in quâ Alexandriam & Memphim defertur, à quolibet haberi poteſt & emi, ut ex Alpino & Veslingio jam oſtendi. Nec Manardi auctoritas quicquam in hac re æſtimanda eſt, cùm ille, ut multi alii, ex eorum numero ſit, qui populariter ſentientes de hoc liquore, populariter etiam de eo loquuntur; excuſandus tamen cum aliis, quia Alpini & aliorum de hujus celebrati ſucci exiſtentiâ atteſtationes non vidit.

Cur verò *à tot ſeculis eo careant*, vel, ut meliùs diceret, non multum de illo habeant *Itali, Galli, Hiſpani & Germani, multæque aliæ Nationes*, id quod in ſui tutelam affert Adverſarius, in causâ fuit, tùm difficile commerciũ inter Europæos & Ægyptios atque Arabes, tùm locorum diſtantia, tùm ſectarum diverſitas, tum noſtrorum Principum cum Orien-

Orientalibus ſimultates, tùm denùm neglecta perquiſitio hujus Balſami, quod cùm obtineri poſſit hoc noſtro præſertim tempore, non ſunt omninò excuſabiles Medici & Aromatarii, qui illud habere atque emere non ſtudent. Quòdque hoc ſit verũ, non ſolùm inculcat Alpinus in epiſtolâ dedicatoriâ Dialogi de Balſamo, ſed in libro etiam quarto de Medicinâ Ægyptiorum cap. 12. his verbis oſtendit. *Diverſam ſanè eſſe Theriacæ Ægyptiæ compoſitionem ab eâ, quam Andromachus ſcriptam reliquit, eâq; causâ etiam nonnihil à ſuâ antiquâ præſtantiâ defeciſſe, credendum profectò eſt. Quod peccatum commune etiam eſt noſtris Theriacis, quæ à noſtris Pharmacopolis ita parantur, ut multa deſiderentur ingredientia, multaq; malè ſubſtituantur non ſine artis dedecore, veluti eſt Acorus verus, Calamus aromaticus, Amomum, terra Lemnia, Opobalſamum, Xylobalſamum & Carpobalſamum, atque alia, quibus noſtra Theriaca caret, quamquam illa ſimplicia leviſſimo negotio haberi poſſent, ſi modò illa ipſa agnoſcere vellent.* Ex quibus patet, non *ad propriam excuſandam*, ut ille ſcribit, *cooperiendamque ſimplicitatẽ*, quæ cùm

prudens fuerit, non rudis, excusatione non egebat ac velamento, me refudisse Opobalsami defectum in his regionibus in negligentiam, ne sordem dicerem, Aromatariorum, sed quia sic loqui non videbatur à ratione alienum in difficultate propositâ.

Neque dictum hoc meum de tali Aromatariorum incuriâ in perquirendo Opobalsamo Orientali debent Adversarii ad Ecclesiasticos viros & Antistites extendere ; quia, præterquam quòd eorum vigilantia & munifica solicitudo cunctis ubique pateat, quis non scit, ad Medicos non spectare scientiam Opobalsami in Ecclesiâ Dei, sed ad Theologos? ideòque si quæ à Medico in hac re dicta sunt, amicabiliter esse interpretanda assumendaque ? Verùm tametsi non Theologus & Sacrorum rituum peritus, optimè tamen callebam, non ita necessarium esse Opobalsamum Orientale ad Chrisma conficiendum, ut ad Theriacam coagmentandam. Etenim Sacramenti Confirmationis materia statuitur quidem Balsamum, sed an illud debeat esse Orientale vel Occidentale, non decernitur, ut videre est apud Bonacinam, tomo primo de Confirm.

Disp.

Disp. 3. q. unicâ, puncto 3. proposit. 1. Vbi Conciliis sacris & quamplurimis Theologis citatis, statuit *remotam Sacramenti Confirmationis materiam esse Chrisma, quod conficitur ex oleo olivarũ, admisto Balsamo, cujuscumque loci sit.* Vnde Conrinchius de Sacramentis qu. 72. art. 3. dub. 1. num. 40. consimiliter loquens sic ait: *Nota demum, ad essentiam Sacramenti Confirmationis nihil referre, an sit Balsamum Palæstinum, an Indicum; sicut non refert ad consecrationem, sit ne vinum Rhenanum, an Græcũ, rubrum, an album, etiamsi for è hæc specie differant. Vnde patet, Paulum III. & Pium IV. non dispensâsse cum Indis (ut quidam putant) ut liceret iis Balsamo Indico conficere Chrisma, sed tantùm definivisse, illud Balsamum esse veram & sufficientem materiam, ad conficiendum Chrisma.* Quare cùm Ecclesiastici habeant Balsamum Indicum & Occidentale, majore forsan donatum fragrantiâ, quàm Orientale & Arabicum, & ut istud incorruptionẽ præstans, quæ sunt causæ, propter quas Balsamum ad tale Sacramentum adhibetur, ut docet S. Th. 3. p. q. 72. art. 2. idcircò necessitatem non habent perquirendi Orientale. At res aliter

aliter se habet in conficiendâ Theriacâ, in quâ, nemine dissentiente, Orientale requiritur, & Occidentale vel expressè reprobatur à multis, vel à paucis pro succedaneo recipitur. Incongruè ergò, ne dicam temerè, ad hanc controversiam pertrahuntur Ecclesiastici Viri & Principes.

Ad illud verò, quòd subsequenter scribit: *Parcat mihi D. Baldus, qui oblitus est in medio ejus, quòd dixerat in principio, videlicet Opobalsamum ex decoctione esse nigrum, postea verò affirmet, coloverosum Opobalsamum habere colorem subviridem, ad aureum tẽdentem;* Respondeo, quòd parcat mihi ipse, qui dormitando meam legit propugnationem, in quâ nunquam dixi, Opobalsamũ ex decoctione esse nigrum, sed Busbequii sunt illa verba, non mea: sciebã enim ex Alpino Dial. de Balsʃ. cap. 4. *Nigrum Opobalsamum nunquam ab aliquo Ægyptiorum vel Arabum visum esse.* Non propterea tamen vituperandus accusandusq; Busbequius, quippe qui loquutus ut Historicus potius, quàm ut Medicus, dum nigrum appellat, & vile intelligit in comparatione ad flavum, quo fuit ab Hally Bassa donatus,

non

non quòd propriè velit esse nigrum & nullius pretii, cùm tale non reperiatur in Oriente, quicquid dicat Plin. hujus rei fortasse parùm conscius, cum lib. 12. cap. 25. scribit: *Lachryma probatio, ut sit pinguis, tenuis ac modicè ruffa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, pejor viridis crassusque, pessimus niger.*

Cùm autem in eâdem periodo improbatum relinquens, non posse esse nostrum Opobalsamum ex decoctione foliorum & ramorum Balsami factum, ut ego quasi affirmavi, & indies magis magisque confirmo, subjungit: *non posse esse ex Balsami frutice, qui inculto loco nascitur, quia ex illo nihil colligitur, ut Alpinus* (eo dicente) *testatur*; Profectò videtur non intellexisse vel noluisse intelligere auctorem hunc, qui tale quid nec loco à se citato nec alibi scribit, sed solùm, *quòd in arenosis & sterilibus locis nihil vel minimum succi tales plantæ producunt.* Sed ubi loca montuosa & plana, culta & inculta, in quibus innumeras Balsami plantas spontè natas spectari Alpinus illìc scribit, relinquit? an putat cum simplicibus rem agere? fallitur simplex. Advertant ergo DD. mei, quos committat in allegando errores.

Consimilem quoque lapsum in subsequentibus observent verbis, in quibus contra Clariss. Zacchiam & me exponentes, signum veri Balsami desumptum ex maculâ non relinquendâ ab eo in laneo panno, & dicentes, relinqui sanè, sed non augeri, ut facit macula à rebus unctuosis relicta; ipse ait, *Alpinum, quẽ nos citamus hujus declarationis auctorem, totum contrarium scribere*, & verba Alpini afferens, putat se cum idiotis Aromatariis agere. Quomodo enim Alpinus, dum in illis verbis ait: *At sincerum, quamquam paululùm panno etiam instillatum inhæreat, tamen ipsum ut oleum non inficit, neque maculam relinquit, quinimò secus atq; oleum panno adhærescens quotidie decrescit, usquequo tandem aliquo tempore sponte dissolvatur & evanescat*: contrarium scribit nostræ expositioni, in qua asseruimus non dilatari? An decrescere & non dilatari sunt contraria? Decrescere & augeri contraria sunt, & simul stare non possunt, secus decrescere & non dilatari. Abeat ergo hæc infelix impugnatio.

Devenit postea ad signum ex coagulatione lactis desumptum, & prius D. Zacchiæ, deinde D. Bonanni expositionem

nem impugnat ; contra illum dicens, nõ perfectè coagulare non esse secundùm partem coagulare, ita ut una pars sit coagulata, altera non ; contra hunc verò affirmans, Opobalsamum in lac injectum tangere saltem virtuali contactu omnes lactis partes, non portiunculam tantùm, ideoque omnes debere coagulare ; sed quanti valeant istæ suæ impugnationes, illis ostendendum relinquo, ipsum verò ne pigeat interim opiliones adire, & ab illis scisciatari, an sufficiat virtualis coaguli contactus ad lac coagulandum, an realis & cum proportione agentis ad passum requiratur. Dum autem tertio loco me vellicat, in arduam trahere tentat quæstionem de coagulationis causis, ignorans sub Iudice adhuc esse litem, cuinam activarum qualitatum talis debeat tribui effectus, & firmatum minimè esse, ut supponit, ad caliditatem eum spectare : præterquam quòd sive unam, sive alteram sequamur opinionem, firma adhuc remanet à me allata ratio de exiguâ in coagulando lacte Opobalsami vi, ex ejus substantiæ tenuitate, & mediocri temperamento elicita. Verùm non currente modo, sed volante penè calamo re-

ſpondens, & Viros magnis negotiis detentos alloquens, ab his ſuperſedeo, contentus Adverſarium tacitè fateri, quòd noſtrum Opobalſamum lac coagulet, licet non ut coagulum; quod nobis ſufficit.

Ex quo & aliis ſignis, quæ clariora in eo adeſſe animadvertuntur, concludere jam liceat, & ex eo præterea, quòd rationes huc uſque in contrarium allatæ & à me auditæ nihil roboris habent, nequaquam damnandum eſſe pro falſo Opobalſamum noſtrum, & Theriacas cum eo compoſitas projiciendas.

An verò Scriptores ex adverſo id faciant, ut dicunt, *pro veritate, & non ad preces Aromatariorum*, cùm agatur coram Iudicibus, ſolertiâ ac doctrinâ ſupra illos longè pollentibus, eorumque auxilio ad cognoſcendam veritatem non indigentibus, neque ad favorem rei, ſed contra Reos prætenſos, & ad finem, ut eorum Theriacæ projiciantur, alii vide-

ant.

RO-

ROMANA OPO-BALSAMI

Propugnatio Tertia.

EXcellentissimi DD. Quartam tandem mihi licuit videre consultationem adversus controversum Opobalsamum, ab ignoto quodam Doctore conscriptam, sed cùm eam non minori sedulitate, quàm aviditate perlegerim, plus fuci quàm succi, elegantiæ quàm substantiæ, & amœnitatis quàm veritatis continere visa est; idq; ut palàm fiat, cuncta in eâ descripta perpendamus obsecrò ac trutinemus.

Dicit ergo primùm Doctor iste; *signũ illud desumptum ab eo, quòd Opobalsamũ verum in aquam injectum diffunditur prius, mox verò ad superficiem deductum & expansum, quasi in araneam telam albescat, ut controversus præstat liquor, neutiquam esse veri Opobalsami indicium, sed adulterati*; cùm Dioscorides, Plinius, Simeon Sethi, & Saladinus *verum Opobalsamum* dicant *ad ima sidere, adulteratum olei modo innatare.* Sed difficultatem hanc perbellè delet Alpinus,

nus, & cum eo Michaël Döringius, & Nicolaus Guibertus in ſuis de Opobalſamo libris, & multi alii recentiores, qui in tali ſucco diverſa tempora & varias ætates recognoſcendo, non in omnibus ad ima ſidere affirmant, ſed in ultimâ tantùm, & cum vetuſtate laborat; id quod nec videtur latuiſſe Simeonem Sethi ex adverſo citatum, quando hæc habet verba: *Sed & hoc ampliùs ſi probare velis, quod in proprio vigore eſt & recens, id quoniam ſuper aquam enatat, eo linteum irrigato, & ſi nihil linteum infecerit, ſed tantùm illi odorem & non maculam reliquerit, hoc non eſt adulteratum ac factitium.* Nec profectò ſolutioni huic deeſt ratio, quia, cùm ex Ariſtotel. 4. Meteor. cap. 3. & 2. de Gener. Animal. cap. 2. *oleum & quæ pinguia ſunt, per ſumma aquæ fluitent*, Balſamum verò tale exiſtat, ut jam jam dicemus, *multumq; ſpiritûs & aëreæ ſubſtantiæ*, quæ eſt Ariſtotelis ratio, contineat, nequaquam poterit, niſi ſit ſenio confectum, & ob vetuſtatem ſpiritibus atque aëre orbatum denſari, & in aquâ poſitum ad ima ſidere. Vnde cùm forſan auctores citati non viderint niſi antiquum Opobalſamum, non mirum, ſi

tale

tale quid conſcripſerint, Plinius videlicet & Saladinus; nam de Simeone Sethi jam eſt dictum aliter ſentire: & quod ad Dioſcoridem ſpectat, nonne, cùm *ſincerum in aquâ aut lacte celerrimè liquari, coloreq; lacteſcere* ſcribit, ſupernatationem videtur admittere, inſimulque Plinium & Saladinum redarguere? Quia ſi liquatur, quomodo, ut vult Plinius, *ad ima vaſis ſidens denſatur?* & ut putat Saladinus, *conglutinatur ad modum unius perlæ rotundæ in imo cyathi aquâ pleni, ita ut cuſpide ipſius cultelli extrahi poſſet?* Vtcumque tamen ſit, dicet aliquis experimentum demonſtrâſſe, effectum hunc ab artificiali quoque liquore produci poſſe, imò coram DD. meis, & me aliisque videntibus fuiſſe productum. At ego ſubjungam, ut ſubjunxi, non unum ſignum, ſed ſyndromem requiri ad aliquid ſtabiliendum, ut mittam liquorem illum fœtidum fuiſſe & album, nec in aquam calidam, ad miſcibilia ſegreganda accommodatam, ſed in frigidam, adulterationi detegendæ non aptam ſatis injectum.

Arguit ſecundò ratione deſumptâ, ut ſcribit, à naturâ rei, *quia Opobalſamum ex omnium ſententiâ (uno ex infimâ claſ-*

se Io. Ponâ excepto) resinosum non est nec oleum, sed liquor sive succus: illud verò, quod ostentatur, est omninò resinosum, ita ut ad naturam ferè olei abietini proximè accedat; quare non est dicendum verum Opobalsamum.

Respondetur tamen, non solùm Io. Ponam à Carolo Clusio Virum doctissimum appellatum, constituere illud resinosum & pingue, sed Alpinum & alios. Vnde propter hanc rationem vult Alpinus, quòd super laneam vestem instillatum adhæreat. *Etenim*, ut ait, *non modò succus iste tenax est, sed ramuli quoque virides, si digitis contractentur, eis procul dubio adhærent, quod non nos modò, sed etiam aliquos Antiquorum novisse certum est*, Nonne Strabo *dixit: Ejus corticem scindentes succum in vasis suscipiunt tenaci lacti persimilem? Quid? nonne Plinius notas sinceri Opobalsami docens dixit, succum Balsami sincerum debere inharescere?* Præterea, ut ego adjungo, nonne Theophrastus, dum lib. 9. cap. 1. inter lachrymas Balsamum enumerat, & in eodem ordine cum Thure & Myrrhâ constituit, inter resinosa simplicia reponit? ac cùm ait, illud pinguedine constare, ideoque odoratum esse,

esse, *quia ea, quæ pinguedine carent, sine odore proveniunt*, idem non confirmat? Insuper anne Pausanias, cùm scribit, viperas nutriri Balsamo, & his utitur verbis: *Quo enim vescuntur viperæ unguento maximè odorato, ita venenum temperatur, ut ex lethifero mitius fiat*, excludit Balsamum ab oleorum catalogo? Ampliùs si non est resinosum & oleosæ naturæ, cur resinis & oleis, ut in majorem molem excrescat, adulteratur? Sed quæso videat Doctor iste Simeonem Sethi à se citatum, conspicietque succũ hunc vocari ab eo Βαλσαμέλαιον, id est, Balsami oleum, adeatque Mesuem & alios rei medicæ scriptores, à quibus inter olea reponi atque explicari videbit. Interim verò, si non credit tot præstantissimis Viris, dicat, qui succus, qui liquor est Opobalsamum, & suum agnoscat in syllogizando errorem.

Tertiò multus est in contexendo argumento ab odore desumpto; *quippe Antiqui omnes Balsami odorem cunctis aliis odoribus prætulerunt, cùm tamen controversus succus vel Terebinthinam vel quid aliud cum modicâ suavitate vel nullâ redoleat.*

Ve-

Verùm ut huic argumento, cujus tota vis in majore propositione sita est, distinctè ac sigillatim satisfiat, Poëtis inprimis respondetur, ex eorum videlicet cantilenis nihil aliud elici, nisi quòd Balsamum sit odoratum, quod ultrò libenterque concedo : patet autem, rem ita se habere, carmina adducta consideranti ; quæ sunt hæc :

Quid tibi odorato referã sudantia ligno
Balsama?

Virg. 2. Georgic.

Nec minꝰ Assyriꝰ benè olẽtia Balsãa portet
Et lachrymã lignũq; simul, quod Balsama
Semper odorata. (donat

Gal. 1. de Ant. in Andr. Ther. descript. *Et Cypheos cùm odoro fructu Balsami.* Idẽ 2. de Antid cit.

Balsama me capiunt, hæc sunt unguenta virorum.

Martial. lib. 14. Epigr. 59.

Gemmantes alii per totum Balsama tectum
Effudére cades, duro quæ sauciùs ungue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.

Claudius in Epithalamio Palladii & Serenæ, in quo cùm dixisset & rosas & violas à Paranymphis affatim fuisse in nuptiarum thalamum profusas, illa ha-

habet carmina, ex quibus & ex ſuprà allatis, ut Adverſarius vult colligi eximiam ſuavitatem; ſic nos odorem ſolùm, eumque gratum & ſuavem deduci arbitramur.

Quod verò ſpectat ad Philoſophos & Medicos, reſpondetur, Theophraſtum, cùm in Græciam non advehi verum Opobalſamum, ſed adulteratum ſcribat, & ex aliorum, non ex propriâ ſententiâ loquatur (dicit enim, *tradunt*) parùm aut nihil Adverſariis prodeſſe, ut mittam loqui eum de tali ſucco, *quando unguibus ferreis factâ in caudice & parte ſupernâ arbuſti inciſurâ colligitur: quo tempore tradunt odorẽ in ferri eximium & copioſum, adeò, ut ex parvo ſpatium perlongum odor valeat permeare.* Non ergò ad rem facit Theophraſti auctoritas, & ſi etiam faceret, non video quanti æſtimanda eſſet ab Adverſariis, cùm eodem libro nono, capite 2. hanc eandem penè ſuavitatem, quam cap. 3. contrà, ac ſentiant Dioſcor. & Plinius, attribuit primùm Carpobalſamo, deinde & Xylobalſamo, Terebinthi lachrymæ, quam vocat *odore gratiſſimam*, non deneget. De Plinio etiam mox adducto non aliter ſentiendum videtur, quippe qui

qui vel loquitut in ordine ad res odoratas ſui temporis, vel Rhetorico modo, non Phyſico, quemadmodum facit infra deſcribens qualitates ipſius, vel non ſatis ſibi conſtans ſuſpectus fit & modicæ fidei. In eodem enim cap. 15. lib. 12. in quo ſcribit *Balſamum omnibus odoribus præferri, & eſſe ſuavitatis eximiæ*, ſcribit quoque, *eſſe in fricando odoratum*, & paulò pòſt, eſſe debet *odore tantũ auſterus*. Vnde ſi Balſami lachryma eſt eximiæ ſuavitatis, cur eget fricatione, ut talis appareat? & ſi ejus odor eſt tantùm auſterus, quomodo tam ſuavis & gratus, cùm auſterum & ſuave contraria quaſi ſint? Ex Dioſcoride quoque non plus roboris deſumit argumentum propoſitum; cùm enim validi odoris Opobalſamum conſtituit, talem non exprimit ſuavitatem, qualem ex adverſo prætendunt omnes; etenim particulam εὐώδες, quam uſurpat ad denotandum talem odorem, adhibet quoque ad exprimendum odorem Myrrhæ, & picis aridæ, quæ ſanè, ut advertit Rondoletius, ſuavitatem non ſpirant. Quòd ſi adhuc inſtent, nec valorem hunc in noſtro Opobalſamo reperiri, ad eundem, ſi ſen-

ſi ſenſus non ſufficit, Dioſcoridem eos demandabo, & ab ipſo intelligant validum hunc odorem, quem eximiæ ſuavitatis loco perquirunt, non cuilibet Opobalſamo, ſed præſtantiori tantùm, quale noſtrum non eſt, convenire. Non enim aliud ſonant illa verba, *ſumma probatio eſt, ut ſit recens, validi odoris &c.* quàm, excellentius Opobalſamum ac probatiſſimum eſſe illud, quod recẽs eſt & validi odoris, illud verò, quod recens non ſit & odoris validi, non adeò præſtans atque excellens probatumque exiſtere.

Sed quid ad Salomonem, cùm ait, *ſicut Cinnamomum & Balſamum aromatizans odorem dedi?* illiusque commentatores, qui ſcribunt, nomine vinearum Engaddi intelligi Balſamorum viridarium, quod ſuaviſſimum longè latèque ſpirabat odorem? Iam patet reſponſio ex primâ conſultatione, quâ ſtatutum eſt, ex tali Salomonis loco non ſuavem, ſed aromatizantem colligi odorem; & quod ſpectat ad vineas Engaddi, jam vidimus ex Borcardo Argentoratenſi, & Kormanno in ſecundâ reſponſione ad Evonymum, tales vineas delicatiſſimas eſſe & ſpecioſas, & nihil de tantâ ſuavitate narrari.

Il-

Illud etiam, quod ex Ecclesiaste cap. 24 adducit, & in quo multos video, ut in argumento magni roboris, sibi complacere, videlicet : *Et quasi Balsamum non mistum odor meus*, non plus valet, si præsertim integra, non mutilata afferantur Sacri texus verba, quæ sunt ista. *Sicut Cinamomum & Balsamum aromatizans odorem dedi, quasi Myrrha electa dedi suavitatem odoris, & quasi Storax, & Galbanus, & Vngula, & Gutta, & quasi Balsamum non mistum odor meus.* Ponat ergò scriptor ex adverso particulam (quasi) cum Storace, & Galbano, & Vngulâ, & Guttâ, & Balsamo non misto, & deinde videbit, quam suavitatem eliciet. Mysticus est iste loquẽdi modus, & supra Iatrophysicæ sphæram se extollens. Ideoque non erant in medium afferenda Sacra hæc testimonia ab Adversario, quem jam cautum facere debuerat alterius Aromatariorum Patroni, sese Theologicis immiscere volentis, periculum, & quem non latuisse talis loci expositionem à D. Bonanno ex Cornelio à Lapide adductam, verisimile est. Ait namque eximius iste Theologus : (ut res pulchra iterum audiatur) *Balsami odor virtutem habet masculam*

sculam, & fortem, quo circa Balsamum velut virile & generosum, reliquis unguentis præcellens viri adhibere solent. cum fœminis daretur Amomum Assyriũ, aliáq; id genus delicata unguenta, juxta illud Martialis:

Balsama me capiunt, hæc sunt unguenta virorum,
Delicias Nini vos redolete nurûs.

Hinc materia Sacramenti Confirmationis, quo perfecti Christiani efficimur, ungimurque quasi milites & athletæ Christi ad pugnam contra Diabolum, carnem & mundum &c. & paulò post. *Virtutum Deipar& fragrantia nil habuit molle & effœminatum, sed virilis fuit & mascula.* Quòd si his non acquiescit, audiat Glossam ordinariam in locum adductum & mysterium veneretur. *Balsamum*, inquit, *solent agricolæ acutis lapidibus, vel osseis cultellis incidere, nam ferri tactus noxius est. Per incisiones manat succus odoris eximii lacrymis pulchrè rorantib⁹ lanâ exceptus, parva colligitur in cornua. Gratia præcipua debetur lacrymæ, secunda semini, tertia cortici, minima ligno Christus quoque humilis in carne, sed plenus gratiâ & virtute vulneratus est propter iniquitates nostras, & nobis*

vitæ

vitæ & salutis Sacramenta profudit. Vnde & quasi Balsamum non mistũ odor meus. An plura desiderat? Nicolaum de Lyra sic loquentem auscultet. *Hîc*, inquit, *ponitur dilatatio famæ cultûs Divini in Hierusalem augmentati; quæ quidem famæ diffusio significatur sic per bonũ odorem, juxta illud Cantic. 1. post te curremus in odorem unguentorum tuorum: & 2. Cor. 1. Christi bonus odor sumus.* Recẽsentur autem plures arbores & species aromaticæ, quarum proprietates explicare non est ad propositum; nam hîc solùm introducuntur ad designandam diffusionem bonæ famæ per suavitatem sui odoris, sicut & arbores expressæ in parte præcedenti ad exprimẽdum augmentum cultûs Divini, An autem hoc idem significent sacra illa Ezechiel. 17. verba. *Balsamum, & Mel, & Oleum, & Resinam proposuerunt in nundinis tuis*, & illa ab Ecclesiâ in Missâ pro pluribus Martyribus tempore Paschali adhibita. *Sancti tui, Domine, florebunt sicut lilium, & sicut odor Balsami erunt ante te*, nec Adversarius dat occasionem dicendi, nec si daret, sine temeritatis forsan notâ liceret aggredi ac dicere: revertamur ergò ad res nostras.

Impugnat ſubſequenter Doctor iſte, quòd aliàs fuerat à me dictũ, ideo nempè in tantâ exiſtimatione fuiſſe apud Veteres Balſami fragrantiam, quia tunc carebant ſuavioribus odoramẽtis poſtmodum inventis, ut Moſcho, Ambrâ, Zibeto, Belzoino & ſimilibus, & dicit, *etiam tunc fuiſſe jucundiſſimos odores, ut lignum Aloë, Caſſiam odoratam, Cinnamomum, Iuncum odoratum, Storacem & hujusmodi; ex quibus tàm pretioſa conficiebantur odoramenta, ut etiam nobiles puellæ ea concinnarent, juxta illud Catulli:*

Vnguentum dabo, quod meæ puellæ
Donârunt Veneres Cupidinesq́;
Quod tu, cùm olfacies, Deos rogabis,
Totum ut te faciant, Fabulle, naſum.

Addamus & nos Amaracum, ex quo conficiebatur unguẽtum Amaracinum dictum, quod tàm ſuave exiſtimabatur, ut extaret Adagium : *Nihil cum Amaracino ſui*, Sic Crocus tunc erat in pretio. Vnde Propert.

Pulpita ſolemnes non obluére crocos,

Et alibi:

Sit menſæ ratio, voxque inter pocula currat,
Et crocino nares murrheus ungat Onix.

Nar-

Nardus quoque odoratiſſima habebatur. Vnde idem Propertius:

Cur Nardo flammæ non oluére meæ?

Et Lucretius:

Et Nardi florẽ nectar qui naribus halat.

Amomum etiam ſummè commendabatur ut ſuave & odorum, Vnde Silius lib. 11.

Nec crinem Aſſyrio perfundere pugnet Amomo.

Verùm quis comparabit res iſtas cum Moſcho, Ambrâ, Zibeto aliisque permultis rebus, quæ tàm ſuavem emittunt fragrantiam, ut cuilibet demonſtrare poſſint, quàm longè magis hoc noſtro floreat ævo myropolica ars temporibus anteactis? Nec, quod de oleo illo in veteri Teſtamento deſcripto & uſitato affertur, quicquam, niſi contra ipſum, concludit: carebat namque Balſamo, & cum ſolùm conſtaret Myrrhâ, Cinnamomo, Calamo odorato & Caſſiâ, quis non videt, poſtponendum venire Moſcho nedum & Ambræ, ſed tot ſuffumigiis & aquis, extractisque ex Roſis, Jaſminis, floribus Citri, aliisque hoc tempore adinventis & uſurpatis? At cùm ſubjungit, Myrrham & Cinnamomum ad nos non afferri hoc tempore niſi adul-

dulterata, in foveam, quam aliis paraverat, miserè cadit. Si enim antiqua suâ suavitate orbata & non sincera, sed adulterata medicamẽta hæc ad nos advchuntur (quod tamen non semper fieri docet inter alios Marcus Oddus Patavinus lib. 2. de Ther. & Mithrid. cap. 2. & confirmat Brasavolus de Gummis, pag. 366. his verbis: *Nos Venetiis veram Myrrham vidimus, talem, qualem à Dioscoride pictam audivisti. Id tamen scito, odorem quidem suavem, non suavissimũ habuisse, sed potiùs erat cum quadam gravitate*) cur non rejici debent ut Opobalsamum nostrum, quod ideò non placet, & ab ingressu in magnas antidotos arcendum putatur, quia nõ habet odorem tàm suavem, ut tradiderunt Antiqui? Quæ lex Opobalsamum rejicit, & Myrrham, quæ non, ut illud, benè olet, sed, ut ait Manardus; *pro suavi odore ei à veteribus attributo, teterrimum virus obolet*, amplexatur? An dicet, hanc non habere succedaneum & ideò recipi? Sed hæc est fuga, non ratio: præterquam enim, quòd imperfecta Myrrha potest dici perfectioris succedanea, idcircò sciat, non assignâsse Medicos substituenda Myrrhæ & consimilibus medicamenta;

Opobalſamo autem, Xylobalſamo, & Carpobalſamo aſſignâſſe, quia ex illis ſive perfecta, ſive imperfecta fuerint, aliquid ſemper ad nos eſt advectum, ut Balſami ſuccus, lignum atque ſemen, cùm in Iudæâ & Ægypto, unde in Europam aſportari conſueverant, penè defeciſſent, & ex Arabiâ non ſolerent cum aliis aromatibus aliò deferri, aut in exiguâ admodum quantitate; hinc factum eſt, ut Medici illis privati ſuccedanea coacti ſint invenire & Pharmacopolis præſcribere. Modo autem cùm jam eluceſcat ſuccus iſte, & ex Arabiâ Memphim & Alexandriam, & inde ad nos pervenire poſſit & perveniat, ut præter Mercatores Venetos Venetus Medicus Clariſſimus, Æmilius Pariſanus in epiſtolis ad D. Bernardinum Meſſorium, Collegam & D. meum, teſtatur, cur debet repelli & iniquiùs tractari, quàm Myrrha & cætera non pauca medicamenta, quæ tametſi odoris fragrantiâ, aliisque qualitatibus ab Antiquis Scriptoribus eis attributis, minùs valdè gaudeant, quàm noſtrum Opobalſamũ, adhuc tamen ſine ullo Aromatariorum ſtrepitu recipiuntur adhibenturque? Verùm ad penſum redeuntes, quòd, ut dictum

dictum est, vario modo philosophandũ sit de odoribus, juxta nostram ac Veterum ætatem, hisce Rondeletii verbis tract. de Theriacâ magnâ, cap. de Myrrhâ confirmare liceat: *Sin hæc ratio*, inquit, *non placeat, dicemus, Veteres non adeò delicatos fuisse, atq; sumus, & quod nobis male olet, ut Myrrha, illis benè & suaviter oluisse, quod inde probari potest, quòd in suis unguentis ad delicias paratis Galbanum admiscebant, quod haud dubiè fœtidi est odoris.*

Non solùm autem, ut adjungo, Galbanum, quod ex Theophrasto *gravius olet*, suis admiscebant odoramentis, sed resinam Terebinthinam, oleum è Myrto & Lauro, Aspalathum, Melilotum, Fœnum græcũ, & hujus censûs alia, ut apud Plinium videre est lib 13. cap. 1. & 2. quo in loco de unguentis ad odorem antiquitùs paratis narratione institutâ, varias eorum affert notas & descriptiones, ex quibus evidenter valdè conspicitur, longè admodum nostros excellere odores odoribus Antiquorum: exemplo autem sint magis celebrata tunc temporis unguenta, *Megalium*, *Foliatum*, & *Regale*. Illud enim *propter gloriam*, ut ait Plinius, *Megalium nuncupatum*, *ex*

oleo Balanino, Balſamo, Iunco, Xylobalſamo, Caſſiâ & Reſinâ componebatur. *Foliatum* verò, & Spicatum tàm celebre apud Romanas matronas ut pluries, ait Galenus, *Nardinum* quoque Plinio dictum *ex Omphacio, Balanino, Iunco, Coſto, Nardo, Amomo, Myrrhâ, Balſamo*: At *Regale ita appellatum, quoniam Parthorum Regibus erat inventum, ex Myrobalano conſtabat, Amomo, Cinnamomo, Coſto, Comaro, Cardamomo, Nardi Spicâ, Maro, Myrrhâ, Caſſiâ, Styrace, Ladano, Opobalſamo, Calamo, Iuncoque Syrio, Oenanthe, Malobathro, Serichato, Cypero, Aſpalatho, Panace, Croco, Cypero, Amaraco, Melle, Vino.* Sic apud Græcos, quantumvis, ut idem ait Plinius, *vitiorum omnium genitores*, non alia erant in uſu *ad ſumptuoſiſſima unguenta elaboranda*, quàm, ut Theophraſtus ait, lib. 9. cap. 7. *Caſia Cinnamomum, Cardamomum, Nardus, Nerum, Balſamum, Aſpalathus, Styrax, Conſecratrix, Narta, Coſtus, Ligusticum, Crocum, Myrrha, Gladiolus, Iuncus, Calamus, Sampſucus, Lotus, Anethum.* Ex quibus non ſolùm colligitur, caruiſſe Veteres ſuavioribus noſtri temporis odoramentis, ſed Opobalſamum non fuiſſe apud illos in eâ exi-

existimatione, ut putarent egregiam olere suavitatem, & cunctis fragrantiùs extare : aliàs enim illo usi essent ad delicias solo, & non cum aliis inferioris cõditionis admixto, aut saltem ut basi & principali sumptuosorum unguentorũ materiâ ; quod sanè non præstârunt ; nam, ut Plin. ait, *pro basi ad acutiora unguenta efficienda Costo utebantur & Amomo : ad crassiora & suaviora Myrrhâ, ad medicinæ utiliora Croco, ad acerrima tandem per se Amomo.*

Quare cum Balsamo in suavitate odoris primus non tribuatur locus, sed Myrrhæ, ex qua propterea ars conficiendi odores suum forsan traxit nomen, & μυροψικὴ dicta est, quis non videt, in maximo versari errore illos omnes, qui de nostro Opobalsamo philosophari volunt in comparatione non ad Myrrham & alia, quæ Priscorum ævo ut summè odorata habebantur in pretio, sed ad res posteriùs inventas, Ambram, Moschum, Zibettum, Belzoe, ejusque, ut aliqui putant, speciem, Indicum illum liquorem Balsamum & ipsum nuncupatum.

An forsan, quod ex adverso dicitur, non Myrrham, ut sic, sed pretiosissimam

ejus partem Stacte vocatam eam esse, quæ apud Antiquos odoratissima existimabatur, & basis odoramentorum fiebat; ejusque respectu considerandam venire Balsami lachrymam, non Myrrhæ ordinariæ, adulteratæ ut plurimum ac ementitæ, nostram eludet responsionem? Neutiquam certè? nam præterquam, quod verisimile non est, ut Stacte, quæ ex Dioscoride erat *pinguedo recentis Myrrhæ, cum exiguâ aquâ infusa & organo expressa*; vel, ut ait Plinius, liquor ille, quem *Myrrhæ arbores sponte sudant priùs, quàm incidantur*, in tantâ copiâ colligeretur, quæ posset deservire pro tot odoramentis, quæ potissimum cum Myrrhâ componi consueviſſe apud Dioscorid. Plin. & alios habemus; adhuc tamen, si ad illius comparationem loqui velimus, nec Balsamum erit, quale prætendunt, nec Priscorum odores erunt nostris æquandi. Vocat sanè Dioscorides *Stacten perquàm odoratam & pretiosam*, & Plinius ait, quòd *Myrrha per se unguentum facit sine oleo, Stacte duntaxat*; at si perquiramus, quidnam sit hæc Myrrhæ pinguedo, & quam effiet suavitatem, utique dicemus cum Persio, *magnos promittere montes*; etenim Brasavo-

ſavolus in exam. Gum. pag. 367. de Stacte loquens ſic ait: *Revera Stacte eares eſt, quam nos liquidam Styracem vocamus*; & pag. ſeq. idem confirmat ex Serapione ſic ſcribente: *Styrax liquida eſt pinguedo Myrrhæ recentis, & extrahitur à Myrrhâ, quia terunt eam cum aquâ paucâ, & premunt cum torno, & eſt boni odoris.* Vnde poſtea ſubjungit, *Styracem liquidam Serapionis eſſe Dioſcoridis Stacte.* Id quod & Matthiolus habet in Dioſcorid. lib. 1. cap. 62. & confirmat Gorræus in Def. Medicin. particulâ Stacte, & poſt ipſum Franciſcus Sanchez libello de Theriacâ ad Pharmacopœos c. 5. ubi propterea docet Opobalſamo ſubſtitui debere Styracem liquidam, quippe quæ ſit Dioſcoridis Stacte, quam Galenus lib. de Subſtitutis Opobalſamo ſupponit. Modò qui eximius odor, quæve ſuavitas & mira fragrantia in Styrace iſtâ reperiatur, nemo eſt, qui non ſciat, eſſe validam & ſuavem, ſed, ut dicebat Braſavolus de perfectiſſimâ Myrrhâ, *cùm quadam gravitate.* Vnde non mirum, ſi Lucretius æqualem dixit unguento Amaracino, ex Amaraco, id eſt, Sampſuco *acris odoris*, ut ait Plin. coagmentato, cùm cecinit lib. 2.

Sicut Amaracini blandum Stacteque liquorem

Verùm, ut illustrior hæc nostra de recentiorum odorum prærogativa supra Antiquos assertio magis appareat, non incongruè facit consideratio tàm celebrati apud ipsos Thuris, cujus tanta fuit commendatio, ut vel ejus etymon à verbo græco θύειν, quod est sacrificare, vel ab eo sacrificium, sive thymiasis, id est, thurificatio & odorum incensio à plerisque deducatur, ut lib. 3. de Mineral. cap. 13. sect. 1. notat Eruditissimus Cæsius. Et Arabia, quæ ejus natale solum, à Strabone, Ptolomæo, Dioscoride alisque constituitur, non ob aliam causam Felix dicitur, &, ut ait Plinius, *odorifera, dives, & beata cognomine inclyta*; nisi quia in eâ Thus nascitur, videlicet in eâ parte, quam incolunt Sabæi & Minæi; qui propterea *Sabæi*, apud Plin. lib. 6. cap. 28. dicuntur *Arabum propter Thura clarissimi.* Vnde prædictus Cæsius post multa de hac Provinciâ, quæ, ut Curtii lib. 5. verbis utar, est *odorum fertilitate nobilis regio*, sic tandem concludit. *Maneat ergò, Arabiam Thuris feracem meritò appellari à scriptoribus*

ribus odoriferam, thuriferam, aromatiferam, beatam, felicem, ſacram, cùm propter præſtantiſſima aromata immortali fragrantia odore; tùm & multò magis ob thurea dona ſacratiſſimis Divini cultûs ritibus dicata; quæ provenire in Sabæâ Arabiæ felicis regione eſt certum. At verò non Thuris modò, ſed Balſami quoque feracem eſſe, non ſolùm idem affirmat Strabo lib. 16. cùm ait: *Proxima eſt feliciſſima Sabæorum terra, quæ maxima natio eſt. Apud hos Thus & Myrrha & Cinnamomum naſcitur, In ora etiam Balſamum & alia quædam herba valdè odorata, quanquam ejus odor citò deperit.* Sed præter Auctores non ſemel adductos videtur etiam confirmare Virg. 2. Georgic. çùm ait.

Diviſæ arboribus patriæ ſola India nigrum
Fert Ebenum; ſolis eſt Thurea virga Sabæis;
Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaq́, & baccas ſemper frondentes Acanthi?

At ſi Balſamum (ſubjungo ego) tàm eximiæ ſuavitatis exiſtit, quemadmodum pleno ore ajunt Adverſarii, cur non ex illo,

illo, ſed ex Thure tot ſibi vendicat Arabia prærogativas? tot ſibi aſciſcit nobiles titulos? Cedere ergò Balſami odorem Thuris ſuavitati, quamvis non eximiæ & Hiſpanicis ſuffumigiis poſtponendæ, clarum nimis eſt; ideoque non mirum, ſi Antiqui Balſamo omiſſo, vel eo tantummodò forſan adhibito pro condiendis cadaveribus Thura uſurpabant ad præſtantiores uſus, ad cultum nempe Divinum, & cadaverum ſuffimenta. Quapropter Levitic. 2. habetur, *fundet ſuper eam oleum, & ponet Thus, ac deferet ad filios Aaron Sacerdotis, quorum unus tollet pugillum plenum ſimilæ & olei ac totum Thus, & ponet memoriale ſuper altare in odorem ſuaviſſimum Domino*, quodidem legitur etiam cap. 15. Et Exodi 30, 34. Thymiama ad Dei cultum ex Stacte, Onychâ, Galbano & Thure mandatur componi. Sic pariter Ethnici in honorem Numinum Thus adhibebant, ut de Alexandro Magno habet Plin. lib. 12. cap. 14. his verbis; *Alexandro magno in pueritiâ ſine parſimoniâ Thura ingerenti, pædagogus Leonides dixerat, ut illo modo, cùm devicisſet thuriferas gentes, ſupplicaret. At ille Arabiâ potitus, Thure onuſtam navim miſit*

miſit ei, exhortatus, ui largè Deos adoraret. Et de Trojanis (licet aliter ſentiat idem Plin. lib. 13. cap. 1. damnatus tamen à Mercurial. lib. de Decorat. cap. 23.) videtur oſtendere Virg. 1. Æneid. canens:

Ipſa (id eſt, Venus) *Paphum ſublimis abit, ſedesq; reviſit*
Lætа ſuos, ubi templum illi, centumque
Thure calent Aræ. (Sabæo

Et 6. Æneid.

Vnà omnes juvenum primi pauperque Senatus
Thura dabant, tepidusq; cruor fundebat ad auras.

Et 11. pariter Æneid.

Succedunt matres, & templum Thure vaporant.

Quem Veterum uſum confirmat etiam Eclog. 8.

Effer aquam & molli cinge hæc altaria vittâ,
Verbenasque adole pingues & maſcula Thura.

Idē innuit Ovid. lib. 4. de Ponto Eleg. 8.

Nec quæ de parvâ pauper Dis libat acerrâ
Thura minùs grandi quàm data lance valent.

Sic Horat. lib. 1. Carm. Ode 19.

Verbenas pueri ponite, Thuraq́
Bimi cum paterâ meri.
Mactata veniet lenior hostia.

Et lib. 3 Carm. Ode 8.

Martiis cælebs quid agam Calendis,
Quid velint flores & acerra Thuris
Plena miraris, positusque carbo in
Cespite vivo.

Et lib. 4. Ode 2.

Civitas omnis, dabimusque Divis
Thura benignis.

Sic Tibullus lib. 2. Eleg. 2.

Vrantur pia Thura focis, urantur odores,
Quos tener è terrâ divite mittit Arabs

Sic Seneca in Hercule furente actu 4.

quicquid Indorum seges
Arabesq́ odoris, quicquid arboribus
legunt,
Cõferte in Aras, pinguis exudet vapor,
Date Thura flammis.

Idem confirmat idem in Oedipo actu 2. Claudian. ad Hadrian. Statius Pipin. lib. 4. Sylvarum ad Marcellum, & alii, quos omitto, quia eos citat in suâ scripturâ Doctissimus Collega meus Manelfus, dum in hoc argumento ab odore petito dissolvendo versatur.

Quòd

Quòd verò in cadaverum etiam funere Thus adhiberent, patet ex Virg. 6. Æneid.

Aversi tenuére facẽ, cõgesta cremantur
Thura.

Et ex Martiale, lib. 6. Epigr. 60.

Accipe cum fletu mœsti breve carmen amici,
Atq; hæc absentis Thura fuisse puta.

Quid? nonne Cicero utrumque usum videtur innuere, cùm lib. de offic. ait: *Omnibus vicis statuæ factæ sunt, ad eas Thus & cerei.* Et Plin. lib. 22. cap. 24. *Odorum causâ unguentorumque & deliciarum, si placet, etiam superstitionis gratiâ emantur, quoniam Thure supplicamus & Costo.*

Nec quis dicat idcirco, à Veteribus & Alexandro Magno fuisse adhibitum Thus, non Balsamum, in honorem Numinum, quia hoc carebant, non illo. Nam, ut mittam eandem Arabiam, quę Thus suppeditabat, potuisse quoque Balsamū impertire; illud addam, quod ad Magnum Alexandrum spectat, ei videlicet non fuisse Balsamum ignotum, ut ex ejus epistolâ ad præceptorem Aristotelem habetur: *Locus autẽ erat apud Indos* (inquit ille) *spacioſus & largus,*

Thure & Opobalſamo abundans, quæ plura ramis ſuorum nemorum innaſcebantur. & paulò poſt : *Video Opobalſamum cum optimo odore, omnibuſq; undiq; ramis abundantiſſimè manare.* & infrà : *Iamq; à ſacris exceſſeramus arboribus, nec jam odore Thuris Opobalſamiq; nares verberabantur.* Quòd autem in Indiâ Balſamum ſit, ſcribit etiam Conſtantinus Aphricanus.

Quare ſicut hinc colligitur adhuc certiùs, quod à nobis pro reſponſione fuit allatum, de novarum rerum ſupra antiquas præſtantiori ſuavitate, ideoq; non in ordine ad recentia odoramenta, ſed ad priſca de Opobalſamo philoſophandum eſſe, ſic non ita certum puto, quod ſuprà cum Rondeletio ſcripſimus de Veteribus non adeò delicatis exiſtentibus, atque nos ſumus, quin explicatione non egeat ; etenim quod nobis malè olet, illis benè oluiſſe, in penuriam & defectum meliorum odorum referendum eſt, non in ipſorum ſocordiam & ruditatem, cùm de pretioſis aut habendis aut componendis odoramentis maximoperè eos extitiſſe ſolicitos, longèque forſan magis, quàm noſtri, vel molliores & effœminati homines,

non

non de Perſis modò, Parthis, Ægyptiis, aliisque exteris Nationibus, ſed de Romanis quoque loquendo ſatis pateat. Reperiit namque Magnus Alexander, expugnatis Darii caſtris, ſcrinium unguentorum laudatiſſimorum. Parthorum Reges Regali nuncupato odoramento tribuerunt nomen & famam. Ægyptus, ut ait Plinius, terrarum omnium accommodatiſſima unguentis eſt; unde apud eos in pretio Oenanthinum odoramentum & Cyprinum, ſicut in Delo Mendeſium, in Coo Amaracinum, in Solis Ciliciæ Crocinum, in Tarſo Pardalium, Corinthi Irinum, Mytylenis & in Cypro Samſuſinum, Athenis Tanathenaicum, & alibi alia. Verùm noſtri Romani, *Gens in toto orbe*, ut cum Plinio loquar, tametſi *una omni virtute præſtantiſſima*, admiſerunt & ipſi unguenta hæc exterorum, imò & pretioſa magis concinnârunt; unde non apud fœminas modò erant in uſu, ſed apud Imperatores ipſos, ad *pedes quoque tingendos*, ut ait idem Plin. lib. 13. citat. & *in caſtris*, ubi *Aquilæ ac ſigna pulverulēta illa & cuſtodiis horrida inungebantur feſtis diebus*, exclamat propterea: *Mirum maximè eſt, hanc gratiam penetrâſſe*

trâſſe & in caſtra. Ita eſt, nimirum hac mercede corrupta terrarum orbem devicére aquilæ. Ita patrocinia quærimus vitiis, ut per hoc jus ſumantur ſub caſſide unguenta. Hinc propterea *excedebant quadragenos denarios libræ.* Hinc *P. Licinius Craſſus, & Iul. Cæſar Cenſores edixerunt, ne quis venderet unguenta exotica : ſic enim appellavére.* Vtebantur namque illis etiam in potu, & ipſis ſpargebantur parietes balneárum, & folia Caji Principis temperari iis aliquem juſſiſſe audivit Plinius. Quodque ad proprium ſpectabat corpus, habebant omnibus ferè partibus accommodata peculiaria odoramenta; pro toto nempe corpore unguentum *Myrſinum*, pro pedibus & manibus *Ægyptium*, pro genibus & mammis *Phanion*, pro ciliis & comis *Amaracinum*, & pro genibus & collo *Serpyllinum*, ut colligit Mercurial. lib. de Decor. c. 29. ex Athen. Lucr. & Clem. Alex. ideòque concludit, *Veteres in componendis unguentis admodum luxuriantes & copioſos fuiſſe.* In tanto tamen luxu quid cum noſtris odoramentis æquandum venit?

Cæterum, ut ad argumentum, à quo ſuavis odorum contemplatio aliqualiter

ter me avertere visa fortasse alicui est, redeam, dum subjungitur, nos ad evitandam propositi argumenti vim, ad unum Prosperum Alpinum tanquam ad asylum confugere, quippe qui in Ægypto diu moratus & istius rei benè conscius non alium redoleret Opobalsamum odorem affirmat, quàm eum, qui est inter Thus & Terebinthum, cum suaviori tamen odoris fragrantiâ, sciant velim, non ad illum Antiquis relictis, nos confugere, sed eo tanquam lapide Lydio uti ad auream Antiquorum de Balsamo doctrinam, veritatemque ipsam accuratiùs intimiùsque cognoscendam. Veteres namque scriptores vel de Arabico Opobalsamo non habuerunt notitiam, sed solùm de Iudaico & Ægyptiaco, ut Dioscorides & Plinius aliique non pauci, vel si illud agnoverunt, ut Strabo, Pausanias, Theophrastus, Ioseph Hebræus & Diodorus Siculus, adeò tamen parcè, & in ordine ad medicinam steriliter de illo loquuti sunt, ut ad Alpinum reliquosque recentiores illius non exiguè conscios accedendum foret, & ab ipsis veri Opobalsami, ut Arabicum quoque est, characteres & notæ hauriendæ. Nec dicat ad Alpini testimonium evitandum

dum odorem Terebinthi & Thuris in ſimilitudinem tantùm adduci, quia nõ tantùm in ſimilitudinem, ſed in participationem extremorum, ut cujusque miſti etiam accidentalis eſt proprium, Ariſtotele magiſtro, adducitur. Quòd ſi in noſtro Opobalſamo ſuaviorem odoris fragrantiam, quam in Thure & Terebintho ſimul unitis nõ agnoſcunt, vel, ut meliùs dicam, non concedunt, agnoſcimus nos & agnoſcendo fatemur, quod tametſi major forſan in ipſo & excellentior deſiderari poſſet, haud tamen è Balſami genere debet excludi, & à medico uſu arceri. Vnde cùm Alpinum addit, non loqui de Balſamis cultis, ſed ſpontaneis, horumque ſuccum in medicum uſum adoptandum non eſſe, Alpino nedum de cultis & incultis loquenti contradicit, ſed veritati ipſi, cum Balſami lacrymæ ſive ex cultâ, ſive ex ſpontaneâ arbore ortæ, ſpecie minimè differant, ſed ſolùm individualiter ſecundùm majorem vel minorem perfectionem, quæ ſanè differentia & varietas nequaquam debet aut poteſt, imperfectius ignobiliusque individuum à munere ſpeciei demandato ſe movere.

Quoniam autem ingenuè faſſus ſum,

Opo-

Opobalſamum noſtrum non omnia, quæ de perfecto Opobalſamo fuerunt ab Antiquis promulgata, ad amuſſim poſſidere, ideòque poſſe eſſe non per inciſionem corticis collectum, ſed per decoctionem ligni frondiumque elicitum, ille nihilominùs me audet arguere, Busbequii primùm à me adductâ auctoritate, quâ nigrum eſſe tale Balſamũ conſtituitur; deinde verò ratione, quòd nimirum æſtuoſum cùm ſit tale Opobalſamum, fervidum & acerimum, ob non adhuc adeptam beneficio Solis & ſoli maturationem, pro inunctionibus tantùm, nullo autem modo per os exhibitum adhiberi debeat; ſciat velim, nobiliſſimum Busbequium comparativè loqui, & ex relatione Hally Baſsâ, qui ſuum munus extollere conabatur, ut jam reſpondi, non quòd nigrum velit revera eſſe; cùm nigrum minimè reperiatur Opobalſamum ullum, Alpino auctore, Dialogo de Balſamo cap. 4 Illud verò, quod ſubjungit, non ſolùm falſum eſſe demonſtratur ex Doctiſſimi Veslingii litteris, quarum copia datur, ſed Meſues præſertim & ſuorum Interpretum non reprobando teſtimonio. Meſue enim ſub eodem capite de oleo

Bal-

Balſami per emanationem & per decoctionem facta pertractat, & utrumque *Βαλσαμέλαιον* appellat, ejusque interpres & commentator Chriſtophorus de Honeſtis poſt enarratas virtutes primi, quòd per emanationem in partibus Orientalibus colligi cum ſuo auctore ſcribit, de ſecundo loquens ait, *& tale in magnâ quantitate ibi præparatur, ſed non eſt tantæ virtutis, quantæ eſt primũ.* Et Iacobus Sylvius alter commentator de hoc eodem ſucco verba faciens: *Vires*, ſcribit, *hujus olei ab omnibus tàm laudati à Meſue taceri mirum eſt.* Ergò cùm in viribus conveniant, ſi non in gradu, cùm hoc per decoctionem non ſit tantæ virtutis, quantæ illud per emanationem, illudq; per emanationem, ut ait idem Chriſtophorus, *ſit complexione calidâ cũ virtute aliqualiter humectativâ & ſubtiliativum & lenitivum duritierum, & maximè conferat ad ſubtiliandum & removendum veſtigia turpia & cicatrices, quæ remanent poſt conſolidata ulcera: ſit etiam penetrativum valdè ad partes profundas, & conferat omni malæ complexioni frigidæ & doloribus nervorum & junctturarum, & permiſtum cum aliis medicinis portet virtu-*

tes

tes illarum ad membra intrinseca & remota, unde permiscetur & summè confert cum medicinis urinã provocantibus assumptum per os, vel inunctum ab extra in partibus renum, pectinis, colli & vesicæ; has quoque facultates in inferioii gradu possidebit, quod per decoctionem est factum Balsameleon, ut cum Mesue loquar. Ac proinde fervidum non erit, æstuosum & acerrimum, ineptumque ut per os exhibeatur, velut Adversarius putat: quando nec illi deficit aliqualis maturitas in internis arbusti partibus acquisita, & si deficeret, acidum potiùs esset, frigidum ac crudum, ut omnes alii acerbiores succi maturationem non adepti, quàm immodicè calidum & acre. Vt mittam Peruvianum quoque Opobalsamum, quod per decoctionem elicitur, quantumvis Orientale calidius adhuc, tamen non reprobari per os exhibitum ad internos aliquos affectus, quinimò ad multos commendari, ut apud Nicol. Monardem & alios videre est.

An autem in quæstione hac satis dubiä probabile quoque existimare, ut ego feci, quòd nostrum Opobalsamum possit esse per emanationem & incisionem

nem collectum, sit contra allatam à me Busbequii æstimationem, ut ex adverso objicitur, illis decernendum relinquo, qui Busbequium de Balsamo in hortis Matareæensibus elicito & soli Turcatum Principi ob illius præstantiam reservato; me vero de Arabico & minoribus forsan prærogativis insignito loqui sciunt.

An verò, ut ille inculcat, sophisma sit, quòd de odore in meâ scriptura, ad evertendum oppugnantium argumentum, enunciavi, Logicæ initiati propalent: hoc namque meum est argumentum. Quæ sunt adeò similia inter se, ut difficilè possint velut distincta seceini, ut in qualitatibus conveniunt necesse est. Sed Opobalsamum sinceium & adulteratum sunt hujusmodi. Ergò debent in qualitatibus convenire. Sed Opobalsamum adulteratum hanc non habet qualitatem, ut sit eximiæ suavitatis: Ergo nec sincerum. Major patet; nam aliàs non essent similia. Minor est Galeni primò de Antidotis: Subsumptũ verò ex eo manet probatum, quòd cùm Opobalsamum adulteratum habeat in se Galbanum, ceram, oleum de pino, & consimilia malè olentia, aut saltem non

bo

bonum effiantia odorem, ut oſtenſum eſt ex Dioſcoride, & Plinio, & Avicennâ, utique non poteſt habere eximiam ſuavitatem. Quare cùm argumentum ſit in forma, ubinam eſt ſophiſma? Nec enim, quòd ſubjungit de Moſcho, adulterato hepate bubulo, quæ adulteratio vix cognoſcitur, vim argumenti eludit, & ſuæ impoſturæ ac tergiverſationi quicquam favet. Nam hepar bubulum odore caret, & ideò, ſi auget Moſchi quantitatem, non mutat odoris qualitatem, quod ſanè non contingeret, ſi, ut in caſu noſtro, oboleret: & ſic de Caſtoreo & Myrrhâ ratiocinandum juxta diverſam adulterationis miſtionisq; materiam.

Sed accedamus jam ad quartum argumentum ex coagulatione lactis, quã nec ſtatim & vix perceptibilem præſtat; & maculâ, quam in laneo panno relinquit, deſumptum; Quod ſanè argumentum, quantum ad primam attinet partem, jam diximus aliqualiter coagulare, id eſt, illas lactis partes, quas tangit, & eas imperfecto etiam modo, non autem, ut coagulum ipſum (quod per antonomaſiã tale eſt & dicitur) quemadmodum deſiderarent Adverſarii. Vnde,

ſicut

ſicut riſu digna extitit cujusdam Pharmacopolæ rudis inſtantia, cùm auſus eſt coram DD. meis expoſcere, ut ſtatim & citiùs, quàm à coagulo ipſo, quod in tempore non momentaneo agit, lactis unciæ quatuor vel quinque à tantillo Balſami coagularentur; ſic non mirum, ſi exigua talis liquoris quantitas non permiſit in experimentis habitis, notatu dignam induci coagulationem. Quod verò ad maculam ſpectat, iterum dico, quòd cum loquamur de Balſamo Arabico, quod reſinoſum eſt, ut tale quoq; erat Ægyptiacum & Syriacum, cum Proſpero Alpino, qui illud deſcripſit, ſentiendum eſt, videlicet adhærere panno & maculam ab eo illatam non ſtatim nec per lotionem evaneſcere, ſed poſt aliquod tempus, ſecus ac contingat de oleo & rebus aliis unctuoſis, quæ ſemper in panno remanentes inducunt maculas ſeſe continuò dilatantes & augentes, & humiditatem quaſi inexpugnabilem conſervantes; quod profectò in noſtro Opobalſamo non advertitur, cùm ex eo relictæ maculæ, ſi quæ remanent, aridæ percipiantur & ſiccæ, paulatimque deficiant. Nec ſolus Alpinus hoc tradit reſponſum; ſed etiam

Qua-

Quatramius, putans quasi impossibile, ut à resinosâ materiâ non inferatur macula, & illata ut possit facilè ablui, imò experientiam hanc & signum à maculâ desumptum expressè negat Antonius Pasinus. Medicus Salonensis, in suis adnotationibus ad libros Dioscoridis, Bergomi impressis anno 1592.

Vnde, quod ad hoc infirmandum Alpini responsum de Regibus Hebræorum adducitur, *eos* videlicet *Balsamo ungi consuevisse, & fusè ad majorem magnificentiam irrorari, absque eo tamen, quod usquam sui vestigii quicquam relinqueret*, nec verum est, nec verisimile; quinimò impostura mera & inexcusabilis error: quandoquidem loco ab Adversario citato 1. Reg. 10. de Balsamo nulla fit mentio, nec mirum, cùm adhuc Regina Sabæ in Iudæam illud non attulerit; & verba Mendozæ super talem locum mutilata, ad eludendos forsan Lectores, sunt adducta : Volens namque doctus iste Vir aliqualem afferre rationem, cur inunctio illa ex Lenticulâ, quâ Reges perfundi illîc traditur, vestigia non relinqueret, & immunditiei periculum non afferret, ait; *quia illud oleum fortasse fuit pretiosissimum*, o-

doratissimum & liquidissimum, ad instar aquæ rosaceæ, quâ nemo, cùm perfunditur, inquinatur. Quare nec de Balsamo loquitur, & particulam *fortasse* adhibet, ad denotandum, ignotum adhuc esse, quid fuerit talis inunctio, quæ sanè particula non erat ab Adversario subticenda.

Abutitur deinde meâ ingenuitate, quâ fassus sum, controversum succum non ad amussim possidere notas veri Balsami ab Antiquis descriptas, & ait: *Recedant simul virtutes & dotes cæteræ, atque adeò inutile excrementum remaneat.* Sed bona verba quæso. Recedant sanè, at cum proportione, quid inde? ergò est ut excrementum abjiciendum? Inficior. Vires enim sunt ejusdem speciei, si non æquè intensæ & perfectæ: Ideòque dignum illud faciunt, ut Theriacæ fabricam ingrediatur, & ab eâ quodcumque succedaneum, utpote diversi generis ac speciei, arceat repellatque.

At quod subjungit in Alpinum concedentem primum & secundum quinquennium in Opobalsamo, id negando *ob spiritalem & tenuem hujus lacrymæ substantiam*, præterquam quòd redarguitur

guitur à multorum Principum myrotheciis, in quibus diu asservatum minimèque evanidum repeiiri certò scimus, quâ ratione dictum hoc sustineri potest sine sacrorum Patrum læsione, apud quos in symbolum incorruptionis assumitur; ut penes S. Thõ. 3. p. q. 72. art. 2. videre est? nimirum quia oleagineæ ac resinosæ naturæ existens diu durat, & non evanescunt de facili ejus vires. Falsum quoque est, quod ex Cardano de aquaNili adnectit, quandoquidem cùm flumen illud nec Arabiam & Palæstinam vel Iudæam inundet, imò nec Matareænses hortos, tametsi propè ipsum sitos, Balsamum nec etiam poterit aut potuit irrigare, nisi forsan, quod alibi propè Babyloniam Ægypti adfuisse olim ex Petro Damiano & Baronio deduximus. Geographiæ ergò studeat, & ex enarratis percipiat, quanti Rondeletii auctoritas de annuâ balsami ætate, *ultra quam inutile esse putat*, æstimanda sit.

Cæterùm cùm versùs finem ex quantitate argumentatur, responsionem haurire debuerat ex iis, quæ tùm in primâ meâ scripturâ à se visâ, tùm potissimum in secundâ contra alterum Aromatario-

rum fautorem in hoc eodem argumento verſantem objeci. Cùm verò Anaſtaſium Bibliothecarium, à D. Bonanno adductum, & in vitâ S. Sylveſtri aſſerentem, Eccleſiam Sancti Petri ex fundis ſibi in Ægypto à Cõſtantino donatis redditum habuiſſe libras CCXXV Balſami; Eccleſiam autem S. Pauli libras L, evitare conatur, hoc ideò affirmans accidiſſe, *quia tunc Balſama erant in Iudæâ, & Romani Imperatores potiti rebus omnibus ac totius orbis Dn. ex omni regione totum Balſamum, quod colligebatur, Romam, ut proprium, advehi curabant*, non ſolùm gratis loquitur, & ſine fundamento ullo, ſed à Græcis refellitur & redarguitur, cùm illi, juxta eorum Rituale, debeant quolibet anno uti multis libris Xylobalſami, Carpobalſami & Opobalſami pro ſacro Chriſmate conficiendo. Nã ut à literatiſſimo Viro Leone Allatio accepi, in Euchologio Græcorum, in capite, ubi conſecratio Chriſmatis continetur, in enumeratione rerum odoratarum, quas Græci in confectione dicti Chriſmatis uſurpant, inter alia continentur & hæc: ξυλοβαλσάμυ λίτρας γ. καρπβαλσάμυ λίτρας β. βαλσα-

σαμελαίῳ ὅσον δίδωσιν ἡ ἐυπορία.
Xylobalſami libras 3. *Carpobalſami libras* 2. *Balſamelæi quantum haberi poteſt.*
Obſervant autem ritum hunc, ut idem affirmavit Allatius, Græci; Conſtantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, Hieroſolymitanus; Iacobitæ, Moronitæ, Armeni. Non ergò Romam tantummodò advehebatur, nec, ut totum huc adveheretur, æquum erat, cùm alibi etiam deberet ad diverſos uſus adhiberi, & pro medicamentis potiſſimum ab hominibus in uſum revocari; ut & nunc ab iisdem Græcis adhibetur.

An autem *ſuſpendenda adhuc ſit ab Alpino fides in materiâ hac de Balſamo*, ut cum Silvatico (qui tamen Alpino coætaneus de illo cum honoris præfatione loquitur) ſubjungit, dicant alii. Hoc unum interim ſciat, Carolum Cluſium, Michaëlem Döringium, Nicolaum Guibertum, Io. Ponam, Evang. Quatramium, aliosque Viros præſtantiſſimos, & quem ſuper omnes adhuc vivent tem magnifacio, Io. Veslingium, Anatomicum & Botanicum in Patavino Gymnaſio, ei fidem adhibuiſſe, ejusque dicta approbâſſe, & quod ad Veslingi-

um attinet, novis additamentis illustrâsse.

Illud demum, quod in fine suæ scripturæ ignotus iste Doctor adjungit, *Archiatros nimirum talem approbâsse succum pro Theriacâ conficiendâ, velut Balsamaticum quid, & vicariâ præditum virtute*, principalem videtur tangere difficultatem, quæ est de Theriacâ abjiciendâ, ut instant Aromatarii, vel conservandâ, ut æquum est. Quia si approbatus succus est verum Opobalsamum, Theriaca erit melior; si verò adulteratum & mistum, cùm talis adulteratio & mistio non possit esse, nisi vel ex Terebintho, aut oleo Abietino, aut Iuniperino, ipsismet Aromatariis, qui nodum in scirpo quæsiverunt, confitentibus, istaque medicamenta ab Auctorib⁹ spectatæ fidei, Matthiolo, Marco Oddo, Petro Pena, aliisque permultis à substitutionis munere in Theriacâ componendâ non arceantur ac vituperentur, profectò conservari debent, non projici Theriacæ cum tali succo confectæ; eòque vel magis, quòd non solùm allis Theriacis fortasse præstant ob majorem fragrantiam illis communicatam ab Opobalsamo, cujus proprium est, doctis-

simo

simo Gentile auctore, ut aliorum medicamentorum ingratos refrangat odores, & antidotis gratiam quandam conciliet, sed quia Manfredus & Panutius, qui illas cum tali liquore composuerunt, id auctore Prætore præstârunt, & ad Opobalsamum inveniendum habendumq; non dolo, sed zelo ampliandæ suæ artis moti fuerunt, nec non hortationibus tùm Prosperi Alpini, tùm potissimum Fr. Evangelistæ Quatramii, olim Serenissimi Alphonsi II. Ducis Ferrariæ Simplicistæ, qui in Prooemio sui Tractatûs de Ther. & Mithrid. Italicâ linguâ conscripto, omnes Medicos & Pharmacopolas, præcipuè verò Protomedicum, & Medicos Inclyti Collegii Romani, & Romanos Aromatarios, imò Principes ipsos, & Summum Pont. Clementem VIII. orat & hortatur, ut omni sedulitate ac diligentiâ incumbant ad perquirendum exotica medicamenta, & Balsamum inprimis, non difficili negotio ad nos advehendum habendúmque, dummodò seriò exquiratur. Vnde, si quem fortasse visi sunt commisisse errorem in tali Opobalsamo exponendo adhibendoque Pharmacopœi prædicti, excusandi omninò veniunt, & si lubet commendan-

dandi ob perutile opus, si non bono o-
mine, bono saltem nomine incœptum.

Quare sicut non dubito, quò minùs Præstantissimi Domini mei, visis tùm his, tùm quæ à Collegis meis & à me aliàs sunt allata, declaraturi sint controversum Opobalsamum, tametsi forsan non perfectum, utpote vel per decoctionem, vel si per incisionem, ex minùs tamen cultis, quàm antiquitùs fuerint arbustis elicitum, verum nihilominùs esse, & pro Theriacis conficiendis non ineptum, sic spero, quòd velut sub hoc Gloriossimo VRBANI VIII. Pont. ter Maximi Pontificatu, ac ejus Religiossimi ac Generossimi Nepotis, Card. FRANCISCI BARBERINI æquâ sub rerum moderatione, vidimus in hoc mundi theatro res à seculis non visas, Elephantem, Alcem, Gazellas, Chamæleontem, Salamandram, Zibeticum catum, flores odoratissimos, fructusq; cùm suavitate, tùm varietate admirabiles, aliaque non pauca summè rara, & ob novitatem gratissima: ita visuros non modò tàm celebrati Balsami lacrymam, hac nostrâ, de qua est ambiguitas, præstantiorem melioremque, sed fruticem quoque ipsum, virentemque plan-

tam

tam in hoc feliciſſimo cœlo, longiore ſanè tempore, ac majore cum Barberinorum Principum gloriâ duraturam, quàm olim fecerit, cùm devicto Mithridate in Pompei Triumpho, & mox ſub Veſpaſianorum Dominatu, cum talium Imperatorum laude eam admirata Roma eſt ac intuita.

Audiant interim DD. mei epiſtolam Clariſſ. Veslingii paulò ante citatam & promiſſam.

CLARISSIMO VIRO

DN. BALDO BALDO

IOHANNES VESLINGIUS

S. P.

GRatias, fateor, ſingulares Præſtantiſſimo Naudæo debeo, quòd viam ad amicitiam tuam ſternere mihi voluerit, atque aperire princeps. Vellem tamen auſpicio eandem meliore potiùs munivisſet, quàm per impolitum illud, Muſarumque corculis parùm dignum Opuſculum. De Balſamo commotam à Pharmacopolis litem facilè forſan componerem, ſi tàm in poteſtate meâ foret affectus eorum corrigere, quàm aſſerere ve-

ritatem. Nam quòd celebre hoc medicamentum in Orientali Provinciâ reperiri inficias eunt, inſcitiæ ipſorum condonandum fuerit. Mihi ultra quinquennium Memphi Ægyptiorum olim degenti ſingulis annis id conſpectum fuit, redeuntibus è Meccâ & Medinâ indigenis, conſtanti omnium ſermone non alibi, ſed dictis in locis paratum eſſe atq; emptum, quod ſecum attulerant. Quibus vel eò libentiùs fidem adhibui, quum & frondes ſecum, & fructus Balſami deferrent, non externo minùs habitu, quàm viribus deſcriptioni Clariſſimorum Veterum convenientia. Non ejusdem equidem conditionis erat, quod communi Balſami nomine venditabant; nam ad Ægypti Proregem militumve Præfectum quod mittebatur, tenacius obſervavi, odore ſuavius, colore ex citrino albicans, quantitate exiguum. Reliquum ut copioſius, ita pretio parabilius, idq; cùm æſtimatione, tùm bonitate rurſus diverſum. Nam vel purius erat, atq; ex planta ramis fructibusq; ignis operâ elicitum, priori tamen & ſyſtaſi, & odoris fragrantiâ, & virium pariter incolumitate cognatũ, quo in dyſpnœa pulmonumq; putredine, tùm dyſuria & vulneribus optimo ſucceſſu uſus ſum: Vel Terebin-

rebinthinâ ſimilibuſq; reſinoſis plùs aut minùs permiſtum, cujus major longè proventus. Nec mirum id mihi viſum, cùm Theaphraſti quoque ἐν ἑλλάδι πολλάκις πεπραμένον, in Græciâ ſæpiùs permiſtum deprehenderetur. Quod Veſtris Opobalſami nomine Venetiis transmiſſum eſt, ſiquidem Cayrum aut Alexandriam ex Arabiâ delatum ſeriò conſtet, non temere Pharmacopolis rejiciendum fuerit. Nam colorem, quòd in eo flavum requirunt, pauci momenti eſt, cùm niſi propinquum ſenectuti Balſamum eo non imbuatur. Odor utique, ſi promiſſam ipſis ſuavitatem haud aſpiret, ſciant vel in optimo præcipere Veteres, ut ſit, εὔτονον τῇ ὀσμῇ, odore valens, εὔοσμον ἢ εὐώδες, quâ voce non jucunditatem minùs odoris, quàm vigorem exprimunt. Redolet verò Terebinthinam etiam pretioſiſſimum Balſamum, quemadmodum & cortex plantæ interior, & fructus; quamvis in illo gratior halitus percipiatur. Lac non niſi debiliter coagulat; imò ne hoc quidem præſtiterit, niſi recens, niſi ſpiritu etiamnum acidulo prægnans fuerit. Laneis quoq; pannis, nec profundiùs inſiden-

tem, nec diffundentem ſeſe maculam imprimit. Hoc enim, ut olei proprium eſt, ita ſincero Balſamo non competere, antiquitùs rectè conſtitutum fuit. Atque ut paucis concludam, Balſamum ex Arabiâ felici in Ægyptum delatum, atque hinc Venetias, ſi nondum vetuſtate colore pallido, citrino, aureo, odore non inſuave, facilè ſolubile, linguam clementer mordicans, quantumvis optimi illius notas ad unguem omnes haud ſervet, in Theriacæ tamen compoſitionem potiùs admittendum cenſeo, quàm eliſum Muſcatæ nuci aut Caryophyllis oleum, temperamenti calore longiùs exorbitans. Tantum eſt, Vir Clariſſime, quod per varias occupationes gratiſſimis literis tuis reddere licet : Tu vale feliciter, & cum Naudæo noſtro plurimùm ſalve. Patavii XXIIX. Octob. A. S. M. DC. XXXIX.

ROMANA OPOBALSAMI

Propugnatio Quarta.

MEmoriale, quod Tibi, Illuſtriſſime Collicola, exhibitum eſt pro Collegio Aromatario adverſus Man-

Manfredum & Panutium, quemadmodum ob discrepantes veterum Auctorũ Balsami ejusque succi descriptiones, uni Alpino standum esse, rectè constituit; sic deducendo ex ejus doctrinâ, quòd controversum Opobalsamum falsum sit, non sufficienter concludit. Arridet sanè, quòd ille Io. Grauvius Britannus, qui nuper, ut refertur, ex Ægypto & Cayro, unde Principum Virorum jussu verum Opobalsamum in Angliam asportare debuerat, Romam venit, verissimam ibi çognoverit Alpini doctrinam de Balsamo ex omnibus veri succi peritissimis, & præsertim ex docto Medico Veneto, qui Cayri medicinam facit; sed quòd ille ne guttam quidem veri Opobalsami invenisse, nedum inde se asportare potuisse affirmet, fucati verò ac ementiti copiam reperîsse non exiguam, quam tamen emendam vetuit Medicus Venetus rei peritissimus: non ita accipiendum vellem, ut hinc nostri Opobalsami redarguatur sinceritas. Illùc enim ex Arabiâ transportari etiam in magnâ copiâ, non ex Alpino tantùm, sed ex Veslingio, jam ostendimus. Quod si Io. Grauvius prædictus non invenit verum emendum Opobalsamum, id

fortaſſe accidit, vel quia tempore reditûs Caravanæ è Meccâ & Medinâ Cayri ille non aderat, vel quia, ut ex adverſo eum affirmare ſcribitur, in paucâ quantitate, & ea Baſſæ & Principibus viris reſervata, advectum anno illo Opobalſamum eſt. An autem aliis annis tàm exigua ſemper afferatur portio, non dicit. Scirem tamen libenter ab eo, quidnam ipſum impedivit, ut cum de Regis ſui ac Britannorum Principum voluntate adimplendâ ageretur, & apud gentes, penes quas aurum cuncta poteſt, non illam ſaltem coëmerit veri Balſami portionem, quam in Baſſæ Ægypti & Principum virorum, id eſt, nobilium, & militum Ducum manus deveniſſe ait? Sed his miſſis.

Diſcutiamus argumentum, ex Alpini hinc inde receptâ doctrinâ elicitum, quod in hoc conſiſtit, ut cùm Balſamum noſtrum nec ſit primæ, nec ſecundæ, nec tertiæ ætatis, utpote ſignis alicujus ex illis, ultra quas alia non datur, orbatum, profectò nec Balſamum erit. At reſponſio eſt, argumentum non includere exactam partium enumerationem, ideoque non concludere. Vt enim in primâ meâ propugnatione firmavi, con-

controversus succus est inter primam & secundam ætatem, & de utraque participans medium obtinet statum, qui nec imperceptibilis est & momentaneus, sed diu durans & latitudine præditus. Quare non mirum, si non est, ut in medio primæ ætatis & illius initio, *acutissimi validissimique odoris, ac substantiæ turbidæ & crassæ, ut oleum statim ab olivis expressum*, quemadmodum vult Alpinus, *nec ut in secundâ ætate, aureus fulgentissimus, tenuissimus atque clarissimus, & odore eximio*, sed conditiones utriusque ætatis quasi possidens, colorem habet inter viridem & aureum fulgentissimum, substantiam inter crassam & tenuissimam, & odorem nec acutissimum nec eximium, sed ex acuto ad eximium & suavem tendentem, ut prorsus illud habere debet Opobalsamum, quod in transitu ex primâ ad secundam ætatem reperitur, & qualitatum mutationem per alterationis motum, qui successivus est, adipiscitur.

Ne autem id gratis dictum videatur, ex eodem Alpino liceat colligere, qui cap. 3. Dialogi de Balsamo ait, succum hunc *inprimis crassum & turbidum cerni, & postea longo temporis intervallo de-*

pu-

purari, & tenuissimum evadere atque clarissimum. Ergò, infero ego, *in illo longo temporis intervallo*, in quo fit transitus à crassitie ad tenuitatem, erit substantiæ mediocris. Ait præterea eodem capite 3. & cap. 4. *ex viridi colore in aureum splendidissimũ eodem temporis intervallo transire.* Ergò tunc temporis habebit colorem mistum, hoc est, colorem aureum obscurum, ut hoc nostrum. De odore etiam consimiliter loquens ait: *Odor in recentissimo validissimus est, in medio tempore odor fit suavior, Thus & Terebinthum redolens, cum suavioris tamen odoris fragrantiâ:* ergò inter primam & secundam ætatem, id est, in eo tempore, quo comprehenditur ultima pars primæ ætatis & prima pars secundæ ætatis, & in quo ex acutie & validitate odor ad suavitatem tendit majorem, nec acutus valdè erit & valdè suavis; maximè cùm talis suavitas & fragrantia debeat esse paulò major, quàm ea, quæ in Thure & Terebintho animadvertitur: Nam hoc sibi volunt illa verba, *cum suaviori tamen odoris frangrantiâ*; Vnde cum Thuris & Terebinthi simul unitorum exigua ea ac parva sit, magna profectò ac excellens non poterit esse in Opobalsamo. Dum

Dum verò ſuccum noſtrum redolere ait Iuniperum, non Thus, ad ſenſum & experimentum vocat, quod ſanè experimentum igne præſtandum eſt, ut Thuris ſuavitas ſentiatur, Iuniperi gravis odor detegatur. Quinimò ad hoc periculum ignito ferro faciendum, quod ad hanc diem omiſſum eſt, ſi accedamus, aliud in noſtro Opobalſamo advertetur ſinceritatis indicium: *ferro namq; candenti inſtillatum non diffundetur more rerum unctuoſarũ, cùm ipſi admotæ fuerint, ſed in globum cogetur inſtar unius margaritæ*, qui eſt non poſtremus veri Balſami characteriſmus, ex Nicolao Guiberto Lotharingo lib. de Balſamo cap. 3.

Habet ergò noſter liquor notas omnes veri Opobalſami, nec unâ, quæ fateor, ad ipſum deſtruendum ſufficeret, deſtituitur: quod ſi habere videtur ex illis obſcuras aliquas, imperfectionis, non falſitatis eſt argumentum.

Quòd autem à Veſtris fictus liquor aliquas præ ſe ferat, cùm & Galeni tempore non deeſſent adulterationes conſimiles, quid inde, cùm omnes non poſſideat? Caret namque aureo colore, nam album eſt, loco ſuavitatis & auſteri odoris teterrimum obolet virus: in aquam in-

injectum licet ſpargatur, colorem non mutat, & forſan non in eâdem quantitate extrahitur : maculas ſeſe diffundentes laneo panno conciliat: lac ſi coagulat, ratione admixti coaguli id præſtat, & ſi ſuper ferrum ignitum inſtillabitur, diſſipabitur, nec cogetur in globum, ut noſter. Indignus ergò, ut huic comparetur, & falſus ac fucatus cùm ſit, ut falſitatis ac fuci noſtrum coarguat.

Sed quid pro amico Pharmacopœo Gallo, cujus judicium de vetuſtate noſtri Opobalſami relatum à me in reſponſione primâ non improbatum extitit, & nunc ex adverſo cum Alpino convellitur: Non de ultimo ſenio loquutum fuiſſe reſponderem, ſed de primo tertiæ ætatis ſtatu, in quo nec turbidum adhuc apparet, nec ita ſegne, ut non valeat in aquam projectum liquari & ad ſuperficiem deferri, id quod tunc ſolùm ab Alpino ei denegari veriſimile eſt, cùm in ultimo talis ętatis termino conſtitutum aëreis volatilibuſq; deperditis particulis, Terebinthi nactum eſt craſſitiem ac ſpiſſitudinem. Nec ridenda reſponſio hæc, quando cum noſtro Gallo conſimiliter ſentire audio integerrimum Virum

ium Armenum, Ioan. Molinam vocatum, rei hujus peritissimum, qui nostrũ contemplatus liquorem, & de illo super volam manus novo apud nos, sed usitato apud Arabes Mercatores experimento certior factus, pronunciavit esse verum Opobalsamum, sed novem circiter aut decem annorum.

Verùm quod maximè gratum fateor, & gratiam exigit à Manfredo & Panutio & nobis omnibus, illud est, quòd sincerus æquè ac doctus Vir de sinceritate prædictiBalsami dubitanter scribens, in ea demum verba à propriâ sinceritate ductus sit, ut affirmet, *controversum liquorem in aquam vel lac instillatum descendere, ascendere, dissolvi, colore simillimo veri Opobalsami & odore haud absimili præditum esse.* Quæ cùm fatetur, quis non videt fateri, quòd simulat se negare? Hæc enim sunt præcipua veri Balsami indicia, quibus præsentibus, & aliis non absentibus, ut non abesse aliàs est dictum, dubitandi ampliùs non video, qui supersit locus.

Quòd si tamen aliquis supersit atque remaneat, is amoveri poterit, nî fallor, juxta Galeni monitum, primo de Antidotis, ex comparatione nostri contro-

ver-

versi liquoris cum vero Opobalsamo, quod nuper unà cum vero Xylobalsamo & Carpobalsamo, nec non Theriacâ & Mithridato cum illis compositis, ad me misit Præstantissimus Vir, Ioannes Nardius, Serenissimi Magni Ducis Etruriæ Medic⁹, scribens se illud obtinuisse à sua Celsitudine Serenissimâ, & esse ex eodẽ, quo olim M. D. Franciscus à Turcarum Rege (Alpino quoque referente) donatus fuit, & quod inter raras & precioſas res adhuc à Serenissimo illo Principe asservatur. Illud ergò tradam Illustrissimæ Dominationi tuæ, ut eo, prout libuerit, uti valeas.

ROMANA OPO-BALSAMI SEV THERIACÆ

Propugnatio Quinta.

PRæstantissimi DD. Quoniam Doctor ille, qui sub nomine Evonymi contra Opobalsamum scripsit, visâ meâ responsione conqueritur de me, quòd illa apposuerim verba; *meliùs diceret Anonymum*, & nonnulla quoque

in

in medium affert, quibus ſuas poſitiones denuò tutari conatur; idcirco novâ propugnatione eum confutare non abs re duxi. Et ut â querelâ exordiar, immeritò ſanè illam proponit, quando nō mihi in animo fuit, eum tali nominis mutatione deridere, ſed æquivocationem potiùs inconſideratè, ut putabam, illapſam indicare, eique corrigendam proponere: cùm enim ſcirem, vocem hanc græcam *Ἐυώνυμος* latinè ſiniſter, vel apud Plinium unam ex Vulcaniis & Æolis inſulis, Luſtega ſeu Vſtica dictam ſignificare, vel apud Theophraſtum herbam quandam infelicem, fœtidam & virulentam, & quæ, ut addit Plinius lib. 15. c. 22. *ſtatim peſtem denunciat*, indignum putavi, ut hoc parùm decoro nomine vellet quis datâ operâ ſe obvelare ac inſignire: econtrà autem, cùm optimè tenerem, doctos non paucos ſua monimenta Anonymi ſubſcriptione quandoq; obſignâſſe, idcircò verba illa, *meliùs diceret Anonymum*, appoſui.

Verùm ut ad reliqua accedamus, cùm ille poſt multa ob eorum levitatem, vel levis confutationis non indiga in eundem recidit errorem, ut non obſtantibus tot clariſſimorum Auctorum teſti-

mo-

moniis à me adductis inficietur, post excidium Hierosolymæ in Iudæâ, ac post Sultanorum Ægypti extinctionem apud Memphim Balsamum extitisse, iterumq; in medium adducat Patres Franciscanos, tanquam asserentes, ne vestigia quidem Balsami in valle Hierico reperiri, utique excusatione dignus non est, cùm inter allatos Auctores multi extent, qui testes de visu ejus redarguunt pertinacem inscitiam. Vt tamen res illi aliisque, si qui sunt ei consimiles, clarior tandem appareat, quod ad Balsami defectum post Hierosolymæ desolationem attinet, dilucidè admodum suam evertunt opinionem præter Anastasium Bibliothec. Petr. Damianum, Baronium, & alios jam citatos propugnatione 2. & 3. ii, quos negare non potest, Plinius & Galenus ex nostris, Solinus & Tacitus ex Historicis. Plinius namque, ex quo malè intellecto deducit Balsami extinctionem, non defeciſſe talem arborem ostendit, cùm ait : *Serit nunc eam Fiscus*, & paulò pòst in eodem cap. 25. lib. 12. de eadem plantâ, pro quâ dimicârunt Romani contra Iudæos, scribens subjungit: *Nunc etiam singularum arborum largior vena.* Galenus autem, qui

ut

ut habetur lib. 1. de Antidotis, navigavit in Iudæam, tales quoque plantas & eas multas inibi & in Syriâ ac Palæstinâ adinvenit. Solinus etiam, dum post prędictum Hierosolymæ excidium scribit, idem confirmat cap. 48. Polyhistoris, his verbis : *In Iudæâ tantùm Balsamum nascitur, quæ sylva intra terminos* XX. *jugerum usque ad victoriam nostrã claudebatur. At cum Iudæâ potiti sumus, ita loci illi propagati sunt, ut jam nobis latissimi colles sudent Balsama. Similes vitibus stirpes habent, malleolis digeruntur, rastris nitescunt aquis gaudent, amant amputari, tenacibus foliis sempiternò adumbrantur.* Sic Cornel. Tacitus lib. 5. Hist. consimiliter loquens, ait : *Exuberant in Iudæâ fruges nostrum ad morem, præterque eas Balsamum & palmæ. Palmetis proceritas & decor, Balsamum modica arbor.* Quare cùm omnes isti Auctores scripserint post tale excidium sequutum sub Vespasiano Tito, Plinius nempe sub eodem Tito, cui libros Nat. Hist. inscribit, Solinus sub Trajano, Tacitus sub Adriano, & Galenus sub Antonino & Commodo, imò & sub Severo, (sub Vero legeret verus amicus, Eruditissimus Servius Inst. Med. lib. 1.) ut vide-

videre est in Chronologiâ Sansovini & alibi, & de Gal. 1. de Antid. eorumque tempore tales extarent Balsami plantæ, non defeciſſe eas sub Tito, vel sub aliquo alio Imperatore ante Commodum & Severum perspicuum est; ideoque notum, quàm falsò pronunciaverit Evonymus, de Balsamo post Hierosolymæ excidium non fieri in Historiis mentionem.

Quòd verò post Sultanos deletos in Matareæ hortis propè Memphim sitis remanserint Balsami plantæ, olim ibi visæ anno 1321. à Mariano Sannuto Veneto, ut habet lib. 3. Secret. fidel. Crucis parte 14. Anno, verò 1483. à Bredenbachio, ut scribit in suo Hodœporico Ierosolymitano, & anno 1501. & 1502. à Petro Martyre, ut legitur lib. 3. suæ Legationis Babylonicæ, & refertur à Io. Eusebio Nierembergio de Miraculosis Naturis in Europâ c. 79. minimèque ut Evonymus ait, extinctæ sint, clarum adeò est atque apertum, ut sine temeritatis nota non possit contra tot Principes, Oratores, Doctores, nobiles Peregrinos & Mercatores, qui eas ibi viderunt, contrarium affirmari. Liceat tamen eum denuò cõvincere ex Matthiolo à se pro se adducto,

cto, qui sic ait lib. 5. epist. pag. 551. *Memphi tamen, ut audio, Balsamum in quodam tantùm viridario alitur, sed liquoris non valdè ferax, nec etiam plurimæ ibi plantæ aluntur.*

Scripsit autem Matthiolus multò post Sultanos deletos, & longè adhuc magis Marcus Oddus, cùm lib. de Ther. & Mithr. serm. 2. cap. 2. idem confirmans, ait: *Qui ex Italiâ in Ægyptum navigârunt, in urbe magnâ, quam Cayrum vocant, Balsami extare viridarium, idque Imperatori Turcarum soli custodiri prædicant.* Ex quibus, ut patet Evonymum ad pauca respicientem, nimis facilè contrarium pronunciâsse, sic admiratione dignum existit, quòd Balsami plantæ, quæ olim in eâ regione tàm densâ fertilique sobole vigebant, ut earum succus vel cadis effunderetur in solemnioribus nuptiis, & pro lampadibus sacras ante aras conservandis rutilantibus usurparetur; subsequentibus postea temporibus exaruerint, penitusque quasi defecerint. Quòd verò talis Balsami quantitas tanta esset, ut prædictis etiam usibus destinaretur, hæc de primo usu demonstrant Claudiani carmina:

Gemmantes alii per totum Balsama tectum
Effudére cades, duro quæ saucius ungue
Nilacº pingui desudat vulnere cortex.

de secundo verò præter Anastasium Bibliothec. alibi citatum, Petri Damiani auctoritas suprà quidem à me indicata, non tamen descripta, hîc autem velut memoriâ dignis expressa verbis & cuilibet non obviis, omninò exscribenda ostendit.

Ait ergo in epistolâ ad Cadaulum, Pseudopapam electum, magnus iste Vir, magno referente & approbante Baronio, Annal. tom. 11. ann. 1061. sic: *In Babyloniæ partibus possessionem Apostolica Sedes habebat, unde tantum Balsami redditũ per annos singulos capiebat, quod indeficiente fomite sufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare Beati Apostolorum Principis rutilabat appensa ; quam possessionem acceptâ pecuniâ Papa distraxit, canonemque aromatis, quem accipere solebat, amisit. Aliquantò pòst, cùm idem Papa prædicto sacrosancto altari quasi devotus assisteret & oraret ; ecce quidam terribilis, & grandævus senex, in cujus etiam facie barbiraſium videbatur, elato brachio, colaphum ipsi vehementer incussit,*

ſit, & ait. Tu extinxiſti lucernam meam ante me, & ego extinguam lucernam tuam ante Dominum, moxq; diſparuit: Ille verò protinus corruit, & paulò pòst diem clauſit extremum. Fuit verò, ut id adjungam ex Iacobo de Vitriaco Epiſcopo primùm Acconenſi, deindè Cardinali Tuſculano in Hiſt. Hieroſolymitana cap. 85. *Balſamum in hunc locum translatũ, ſcilicet*; ut ille inquit, *in campum civitatis Ægyptiæ, quæ Babylonia nuncupatur ab Ægyptiis, ex vineâ Balſami, quæ in terrâ Sanctâ, in loco, qui dicitur Hierico, ſolùm inveniebatur.*

Addamus his, ſi placet, non ignobilis Medici recentiorisque certum de hac re argumentum, & nobilis cujusdam Peregrini aliam adhuc recentem narrationem. Medicus eſt Horatius Guarguantus Venetus, qui lib. Reſponſ. Var. ad varias ægritud. edito Venetiis 1613. volens probare, quòd omni ævo Balſamũ in felici Arabiâ repertum ſit, non ſolùm ait, *quòd inde unà ſimul cum mercibus aliis ſæpè ramuli trãſportantur & fructus, ſed quòd iſti ramuli & fructus conveniunt cum illis, qui in Matareo coluntur.* Ex quo non modò colligitur, eum pro certo habere, in Matareæ hortis reperiri

Balſamum, ſed inſuper non benè opinatos fuiſſe Rev. illos Fratres Commentatores Meſue, quando Diſt. 3. affirmarũt, *tantam Venetiis ex putaminibus & ramuſculis Xylobalſami copiã haberi, quòd quaſi fornaces poſſunt incendi*: negãrunt tamen eſſe vera, hoc ſcilicet nõ uſi Guarguanti argumento, ſed levibus quibusdam conjecturis, nec ad id attendentes, quod Gal. ſcribit 1. de Antid. c. 2. nempè *Balſami lignum & ſemen fraudem nõ admittere*. Peregrinus verò eſt CHRISTOPHORVS FÜRERUS AB HAIMENDORF EQ. AURATUS, DUUMVIR R. P. NORIMBERGENSIS PRIMARIUS, ET IN REB. BELLICIS CONSIL. SUPREMUS, qui in ſuo Itinerario Ægypti, Arabiæ, Palæſtinæ, Syriæ, aliarumque Regionum Orient. edit. Norimbergæ A. S. 1621. deſcribens peregrinationem Ægypti, poſtquam loquutus eſt de Cayro Novâ, ſic ait de fonte Matareæ & Balſamo: *Hîc fontem nobis monſtrârunt profundum, è quo bina juga Boum aquã rotis hauriunt irrigandis hortis, quos ibi plurimos habent, quos inter ille excellit, qui Balſama profert.* Et paulò inferiùs. *Verùm hortus, quem dixi, Balſamorum exigui admodum ſplendoris eſt, rarăque*

in

in eo arbores, utpote cui colendo parùm curæ imponunt. Afferebantur tunc temporis Balsama aliquot ex urbe Mechâ, quæ inferebant.

At de valle Hierico quod Evonymus subjungit, tametsi novâ non egeret confutatione, utpote jam explosum clarissimorum hominum auctoritate, quia tamen ille in medium iterum adducit Patres Franciscanos, tanquam affirmantes, *ne vestigia quidẽ Balsami in tali valle reperiri*, & illis solis, aliis posthabitis fidem habet; idcircò quia solis credit Patribus Franciscanis, hunc quæso audiat Patrem ex tali ordine Fr. Augustinum Stephanium Ragusinum, postea Episcopum Stagni, qui libro de perenni cultu Terræ Sanctæ & de fructuosâ ejus peregrinatione, quam inscribit Greg. XIII. P. M. sic ait : *Hierico est planities magna, concluſa montibus ab Oriente Arabiæ, ab Occidente Iudææ, & à Meridie mari Aſphaltico vel Loth, à Septentrione mari Galileæ, hoc est, Tiberiadis ; ipſa enim planities Hierico est valdè pulchra, & ſi culta, eſſet ad producendum apta omnia genera fructuum in eâ, ut à peritis in arte medica accepi, præcipuè ab Andrea Veſalio, qui ipſam unà mecum pere-*

grinatus est, ab aliisque quampluribus classis hujus itidem intellexi. Reperiuntur in eâ omnia genera Myrobalanorum, & lignum pretiosum, quod appellant Spalato, poma aurea: arbores Balsami innumeræ in eâ sunt. Arabes enim colligunt grana quædam in arboribus illîc nata, & ex illis oleum exprimunt ad dolores hypochondriacos, vel colicos sanandos optimũ, & ego expertus sum in me ipso, & in Rev. Fr. Io. Barbaro valorem hujus olei. Ex quo, ut deduco, non potuisse decipi hunc Rev. Patrem in materiâ hac, quippe qui socium habebat magnum Vesalium, rei medicæ peritissimum; sic colligo, adhuc forsan in tali valle permanere plantas illas, de quarum defectu nulla assignatur causa, ab adductis tamen, & citatis Fratribus non cognosci, vel quia imperitis eæ sunt ignotæ, vel quia allis fruticibus sunt obrutæ, vel demum quia Patres isti & peregrini alii non undequaque magnam illam planitiem, longitudinis circiter triginta milliarium, & latitudinis quindecim perlustrant, aut ob Turcarum metum perlustrare possunt. Vnde patet, quòd non solùm ibi conspexerunt Balsama Iacobus de Vitriaco, Cardinalis Tusculanus nun-

nuncupatus, ut habetur in suâ Hierosolymitanâ Historiâ, & Borcardus Argentoratensis Ord. Præd. aliique ex omni classe Viri præclarissimi à me citati, sed aliqui etiam ex Ordine Sancti Francisci; ac per consequens me non immeritò ob allatas rationes ei respondisse, se usum testibus invalidis.

Id quod Iurisperitorum quoque doctrinâ ad controversiam hanc apprimè faciente confirmare fas sit. Statutum namque est apud eos, quòd plus ponderis habet testimonium affirmantis, quàm negantis; quinimò plus creditur duobus affirmantibus, quàm mille negantibus, ut ex Bartolo, Baldo, aliisque plurimis Iurisconsultis ostendunt Farinac. de Testibus q. 65. part. 3. reg. 19. num. 200. & 201. & Mascard. tom. 1. de Probat. conclus. 70. Cùm ergò testes affirmantes existentiam Balsami à me adducti non modò sint duo, sed quamplures, nonne ex adverso talem plantam negantes erunt eorum respectu invalidi nulliusque roboris? Vtique: ratione hoc, præter allegatas auctoritates, demonstrante. Certiùs enim aliquid novit, qui, quod agitur, affirmando novit, quàm qui negando; neque negativa

tiva ita se offert sensui, sicut affirmativa.

Nec majori fundamento in eâ persistit opinione, quòd Arabicum Opobalsamum ita agreste sit, ac Iudaici & Ægyptiaci Balsami notis ac conditionibus destitutum, ut pro conficiendâ Theriacâ nec bonum nec utile existimari debeat; nam præterquam quòd agreste non esse atque incultum, velut ipse putat, jam ex Alpino & Veslingio demõstratum est, insimulque probatum, quòd substantiam, colorem, odorem, & reliquas à Veteribus genuino Opobalsamo attributas conditiones possideat; (Vndè non mirum, si Diodorus Siculus in suâ Bibliothecâ lib. 2. de Arabiâ pertractans, hæc habet verba: *Ibi in convalle quâdam Balsamum, quod vocant, gignitur, unde luculentum ipsis vectigal accedit, propter quod nusquam alibi in Orbe terrarum hæc stirps inveniatur, quæ præclarum quoque ad Pharmaca Medicis usum præstat.*) Sciat insuper, quòd tametsi aliquibus ex illis privatum esset notis & qualitatibus, adhuc tamen pro pretiosâ Theriacæ antidoto coagmentandâ, quocunq; posthabito succedaneo, eligi deberet? nam cùm potissima ratio,

ob

ob quā tàm laudati fruticis rami, ſemina atque ſuccus magnis antidotis commiſcentur, ea ſit, quòd alexiteriam habeant vim contra ſerpentum ictus reliquaque venena; talemque vim in Arabico Balſamo primùm ac principaliter recognitam habeamus, illud quoq; primùm & principaliter videtur in Theriacam injiciendum. Quòd autem facultas oppugnanti viperarum ac ſerpentū morſus, quam Dioſcorides Balſamo à ſe deſcripto attribuit, & cum eo alii Auctores, in Arabico potiſſimùm conſpiciatur, ex jam alibi citato Pauſaniâ manifeſtiſſimè colligitur, dum lib. 2. de Bœoticis tradens collectionis Opobalſami modum ſic ait : *Arabes collecturi pro temporis ratione ſuccum Balſami, bina ſinguli lignorum flagella ad viperas, quæ veſcuntur Balſamo, deferunt, quas lignis quaſſatis abigunt. Conficere eas nolunt, quòd Balſamis eſſe conſecratas exiſtiment. Si deinceps eveniat, ut à viperis quis mordeatur, vulnus tantùm eſt, ut ferro videatur inflictum, ſed à metu veneni liberi ſunt. Quò enim veſcuntur viperæ unguento maximè odorato; ita venenum temperatur, ut ex lethifero mitius fiat.* Etenim, ut idem habet lib. 9.

Viperæ in Arabiâ absque certo numero, sive plures sive pauciores sub qualibet arbore stationem habent. Vescuntur succo Balsami suavissimo. Adhæc gaudent aliàs umbrâ plantarum. Huic autem Pausaniæ doctrinæ ut nullus est, qui se opponat; sic omnes subscribunt, & præsertim Cæl. Rhodig. Antiq. lect. lib. 18. c. 35. ubi satis in lõgum tradit, Balsamum in Arabiâ nasci, ibique viperas innoxias esse. Hinc propterea Viri aliqui doctissimi commendârunt pro vicario veri Balsami Iuniperi oleum, hâc præditum alexipharmacâ virtute & multò plures Terebinthi lachrymam consimili pariter facultate donatam, inter quos unum liceat adhuc viventem in præsentiarum adducere præstantissimum Licetum in Bononiensi Prytaneo primarium ac eminentem Philosophiæ Professorem, qui ad Illustrissimum & verè πολυμαθὴν Equitem Cassianum à Puteo de hac nostrâ controversiâ scribens, non solùm ait, se, dum Pisis degeret & Philosophiam in celebri illâ Academiâ profiteretur, à nobili quodam suo hospite Lusitano ex Æthiopiâ, ubi per aliquot annos moratus fuerat, redeunte vasculum stanneum plenum Balsami Arabici recepis-

cepisse, illudq; qualitatibus & viribus, prout tradunt Auctores, præditum inveniſſe; ſed inſuper addit, ſibi pro veri Balſami ſubſtituto Terebinthum arridere, tùm quia ab Alpino in odore cum Opobalſamo conſentire ſcribitur, tùm quia contra morſus virulentorum animantium, ut illud utile eſt ac proficuum. Vnde non mirum, ſi, ut ſcribit Alpinus & confirmat ſolertiſſimus Sennertus lib. 4. de Febribus cap. 7. noſtræ Theriacæ contra venena venenatasque materias ſegnes admodum conſpiciantur & invalidæ, ſecus ac de pretiosâ iſtâ Antidoto ſcribant Andromachus & Galenus; quia nempè Balſamo carent, alexipharmaco præſtantiſſimo, & ſuccedaneum non habent huic conſimile.

Neque Evonymus, vel quis pro eo Romanum objiciat noſtrum Antidotarium, & ante illud Galenum ipſum aſſerentem, pro Theriacâ debere eligi Opobalſamum Iudaicum, ab eodem primo de Antid. cap. 12. celebratum, vel ex Palæſtinâ, quod Sagadinum dicitur (id eſt ex vineis Engaddi) c. 4. dicti libri pariter laudatum; nequaquam vero Arabicum & Sabeoticum, quia, ut mittam id neque à Galeno neque ab Antidotario

exprimi, nihilque referre, cujus sit loci, dummodò in qualitatibus non sit, ut non est, diversitas & discrepantia, ad græcum Andromachi primi Theriacæ inventoris textum eos demandabo, ut ab ipso discant Opobalsamum pro Theriacâ conficiendâ non simpliciter ex Iudæâ vel Ægypto, sed Ασσυρίοις ἔνδοθεν ex intimâ Assyriâ esse sumendum; sub Assyriâ autem Arabiam quoque contineri, apud Strabonem lib. 16. de situ orbis ab initio, legere poterunt. Nec mirum id cuiquam videri debet, cùm à ratione potiùs alienum sit contrarium, nempè quòd Ægyptiacum Opobalsamum & Palæstinum, quod ex Arabiâ traxit originem, & advena est in illis regionibus, non patritium, debeat præstantioribus ornamentis & dotibus esse insignitum in alieno solo, quàm in proprio & nativo, ut Arabia est; quando oppositum docens Theophrastus lib. 4. de Hist. Plant. cap. 1. hæc habet verba: *Omnia verò suis locis meliora proveniunt, magisq; vigent.* Confirmat autem veritatem hanc Io. Eusebius Nierembergius Soc. IESV, dum lib. 1. Curiosæ Philos. per multa capita Balsami perpetuitatem in Arabiâ à mundi creatione probat, ejus-

ejusque perfectionem ex eo ostendit, quòd ibi sine ullâ culturâ resinifera sit talis planta. Et hanc doctrinam in hoc opere Hispanicâ linguâ conscripto & Madriti edito 1634. in magno alio opere, cui titulus est, Historia Naturæ maximè peregrinæ edito Antverpiæ 1635. idem confirmat & ratam habet. Quare expugnata, nî fallor, jacet hæc Evonymi impugnatio & pro Evonymo adjuncta objectio.

An autem prosperè magis, quæ contra Prosperum adducit Alpinum, ad illius doctrinam communiter receptam infringendam, ejusque fidem tametsi scriptorum omnium fide stabilitam, ex hominum animis abrogandam, ab eo enuncientur; facilè est divinari. Audienda tamen, quæ in Auctorem hunc comminiscitur. Fuit jam in primâ scripturâ ab Evonymo dictum, quòd cum Alpinus aliter describat Balsami plantam, ac delineata respiciatur in ejus libris, suspectam propterea sibi videri talem doctrinam, cùmque responsum à me fuerit, diversitatem illam in delineatorem debere refundi, ille nunc tale responsum irridens, quasi non potuerit contingere, ut qui pinxit, ad amussim repræsentare

non valuerit, quæ ab Alpino fuerunt verbis expreſſa, & non ſemel apud alios rei Medicæ ſcriptores tale quid non inveniatur, penes quos inſuper una aliquando figura pro demonſtrandis pluribus herbis deſervire animadvertitur, in eâdem perſiſtit opinione ; A quâ, ſi fieri poteſt, ut removeatur, cùm meæ adhuc non ſuffecerint ad id præſtandū modeſtiores interpretationes , ſciat, nunc me ſilentio involviſſe reſponſum aliud, quo, ut veritas elucidatur, ſic ejus in intelligendis Alpini verbis detegitur inſcitia : Dum enim ait Balſami folia ab Alpino aſſimilari foliis Rutæ , & in icone non Rutæ, ſed Iaſmini frondes repræſentari, ille non advertit, Auctorem hunc ſolummodò enunciare, *quòd Balſami planta foliis referta eſt Rutæ aliquatenus proximis*, non undequaque, inſimulque non agnoſcit, quòd hæc ſimilitudo attenditur magis forſan in colore, quàm in figurâ, ut propterea ſecundùm hanc *Balſami folia Lentiſci quoque foliis æmula* dicat cap. 14 de plantis Ægyptiis. Vndè qui Rutæ ac Lentiſci frondes conſpexerit, & iconem Balſami contempletur, videbit non talem adeſſe varietatem, ut non *aliquatenus* ſint proximæ

& con-

& consimiles, quemadmodum Alpinus describit & Evonymus non intelligit.

Nec magis insuper valet ad suspectam reddendam Auctoris hujus doctrinam, quòd secundo loco adducit de Balsami narratione factâ ex ore Abdellæ Medici Ægyptii, (non Hebræi, ut ille oscitanter legit & scribit) qui in Dialogo de Balsamo loquitur: nam de re illâ qui certiùs poterat loqui & ut loquens introduci, quàm Cayrinus Medicus ob doctrinam præcellens, ob experimentum peritus, *& in materiâ plantarum exercitatissimus?* quique viderat in Matareæ viridario Balsami plantas virētes, & quotannis ex Arabiâ conspexit Balsami ramos, fructus & succum in Ægyptum devehi ac transportari?

At dum postremo loco in ea devenit verba, ut dicat, sibi suspectissimam videri atque imaginariam distinctionem illam coloris Opobalsami de quinquennio in quinquennium, quòd de eâ nullus ex antiquis Auctoribus loquatur, nō solùm demonstrat, se ignorare, quod *nihil est simul inventum & perfectum*, ut ajebat Cicero, sed quod magis refert, se non intellexisse veterum Auctorum de hac materiâ sententias, in quibus præ-

prædictam colorum mutationem indicatam habemus. Legat ergò Galenum lib. 4. de Comp. med. sec. loc. cap. 5. (non tamen præcipitanter, ut solet) & animadvertet, quod ille de Opobalsamo ad morbos oculorum adhibendo discurrens, considerat, *vel esse tenue & pellicidum, vel crassum, quemadmodum solet in vasis circa fundum condensari & spissari:* quas sanè differentias juxta varias ætates in Opobalsamo consurgere rationi consonum est. Adeat præterea Plinium, à quo distinctè magis distinctionem hanc edocebitur. Libro enim 12. cap. 25. cùm hæc habet verba : *Succus è plagâ manat, quem Opobalsamum vocant, suavitatis eximiæ, sed tenui guttâ, ploratu lanis parva colligitur in cornua: ex iis novo fictili conditur crassiori similis oleo, & in musto candida. Rubescit deindè, simulque durescit è translucido:* nonne tres illas ætates, tresve ab Alpino elucidatas coloris & substantiæ mutationes innuit, indicat, aperit? Abeat ergò hæc Evonymi evonyma argumentatio, & Alpini de Balsamo verè Balsamea doctrina sic firma maneat ac stabilis, ut firmæ manent ac stabiles Alpes contra pestilentis Nothi rabiem & flamina Aquilonis.

In-

Insurgit præterea Evonymus iste cõtra meam responsionem, quâ ad ejus argumentum de impossibilitate faciendi judicium de nostro Opobalsamo, quia vero destituimur, ex cujus comparatione falsum dignosci possit, sufficere dixi ad talem præstandam cognitionem ea indicia, quæ à Dioscoride & a liis tradita sunt, aliàs inutilia quasi & vana futura; insurgit, inquam, & Galenum in medium affert, qui tametsi doctrinâ ac ingenio præstantissimus, adhuc tamen nõ contentus iis, quæ ab Antiquis & Dioscoride præsertim de Balsami notis scripta sunt, voluit, ut habetur primo de Antidotis cap. 2. & 13. in Palæstinâm navigare, *ut ibi Opobalsamum ex arbore suâ resudantem aspiceret, & ex eo particulam tanquam regulam cæteris agnoscendis apud se semper haberet.* Vndè si Galenus, vel Averroë ejus malleo teste, magnus experimentator anceps fuit in hac re & dubius, quomodo nobis hoc idem non accidet?

Verùm ut mittam, nos habere ex Sereniss imorum Principum Hetruriæ myrothecio elicitam veri Balsami particulam, mihi à Clarissimo talium Principũ Archiatro missam, & à me Illustrissimo

Col-

Colliçolæ D. meo traditam, illud pro novâ reſponſione adnotatum velim, quòd Galenus non navigavit primariâ intentione in Iudæam, ſed in Cyprum & Lemnum, hùc nempè, ut terram Lemniam, illùc verò, ut metalla ſelectiſſima conſpiceret, & hac occaſione profectus in Aſiam è *Paleſtinâ Syriæ Balſami liquorem puriſſimum detulit, ut præter notas à Dioſcoride traditas hanc haberet præcipuam à viſu petitam*, quando optimè *ſciebat Balſamum usque adeò pluribus artibus adulterari, ut internoſci vix poſſet. Adeò namque ejus tempore*, ut ait cap. 2. dicti libri, *qui ſimplices medicinas divendebant, callidè illarum quasdam* (ut Opobalſamum etiam ex cap. 13.) *cõcinnabant, ut exercitatiſſimos etiam quosque eâ in re Viros deciperent*. An autem hoc noſtro ævo tàm callidi ſint & fraudulenti, qui Opobalſamum in Arabiâ & Ægypto divendunt, non auderem affirmare. Sint tamen & adulteretur, adulteratumque ſit, quod probavimus, nosque decepti ſimus, ut decipi nonnunqnam ſolebant vel peritiſſimi Viri Galeni tempore, an propterea talis erit error, ut Theriacæ ex hoc ſucco elaboratæ quidquam detrimenti af-

afferat & labis? nullo pacto. Decipiebantur etiam antiquitùs, & decepti magnas componebāt cum adulterato Opobalsamo antidotos unguentaque varia, parabant & medicamenta, & præsertim in Græciâ, quò nonnisi mixtum & adulteratum deferebatur Opobalsamum, Theophrasto Authore; & nihilominus de pharmacis illis ex eo confectis nullæ audiebantur querelæ, nullus excitabatur rumor. Optimum sanè utplurimum requirebat Galenus & purissimum, ad Theriacas non modò, quas pro Imperatoribus conficiebat, sed aliquando etiam ad alia medicamenta, illudque tale eum habuisse verisimile est; at quòd alii Romani Proceres, qui ad instar suorum Principum Theriacam & ipsi componebant, nec non privati homines tùm medici, tùm unguentarii, à quibus pariter, Galeno referente lib. cit. cap. 4. ea coagmentabatur antidotus, optimum & sincerum semper obtinuisse, non facilè concedam.

Atqui non contenti his Adversarii, negant quoque mixtionem & in nostro Opobalsamo ne guttam quidem veri Opobalsami reperiri ajunt, eorumque præcipuum existit fundamentum, quòd Ve-

Venetiis, ut habent à quibusdam talis urbis ſeplaſiariis, nullus reperiatur vel deferatur unquam verus Balſami ſuccus. At pronunciatum iſtud neſcio quo torculari extortum, duobus mihi liceat teſtibus non ex infimâ hominum claſſe, ſed è ſublimiori litteratorum coronâ electis, contrariumque affirmantibus comprimere. Sunt autem iſti Æmilius Pariſanus, & Renatus Moræus, ille Venetiis, hic Pariſiis calamo & opere magnâ cum laude Medicinam illuſtrantes & facientes. Scribit ergò Pariſanus ad D. Bernardinum Meſſorium, anno jam imminente futurum noſtrum Protomedicum, quòd non exigua reperitur in magnâ illâ civitate veri Opobalſami copia, imò & Xylobalſami, cujus propterea portiunculam ad eundem miſit; addit que non paucis, tùm ex Medicorum cœtu, tùm ex Aromatariorum claſſe, prædictorum Pharmacopolarum atteſtationem diſplicuiſſe. Moræus verò ad ſibi & patriâ & eruditione, ac genio & ingenio in ampliandis bonis artibus parem, Gabrielem Naudæum de hac noſtrâ controverſiâ etiam apud Gallos auditâ nonnihil ſcribens, illud inter reliqua fatetur teſtatur que egregius Vir,

ſe

ſe nempè in muſæis plurium celeberrimorum nobiliumve hominum vidiſſe Opobalſamum illùc Venetiis advectum, & ut verum ac genuinum communi doctiorum ſenſu repertum & habitum.

Nec Veneti iſti Pharmacopolæ idcircò dicant, Opobalſami nomine non eſſe donandos liquores aliquos ad talem urbem ex Orientali plagâ aliquando delatos, & noſtrum præſertim, quia in vaſorum eos continentium fundo reperiatur neſcio quæ craſſities, & impuritas; nam ſi Galeni doctrina lib. 4. de Comp. Medic. ſec. loc. cap. 5. eis fuiſſet nota, flocci utique fecerent rationem hanc. Deſcribens enim ibi Galenus pharmacum aridum ad tuendam oculorum valetudinem, in quod ingreditur Opobalſamum, inquit: *ſi verò Opobalſamum tenue & pellucenti compage non craſſum, quemadmodum ſolet in vaſis circa fundum conſidere ac ſpiſſari: quod enim ita craſſum eſt, ariditatem pharmaci impediet.* Aridum ergò, terreum & craſſum reperitur aliquando Opobalſamum, & præcipuè in fundo vaſis. Prætereà, nonne Galenus primo de Antid. cap. 4. de hujus lacrymæ bonitate agens ejus aliquam ſpeciem imperfectam

ctam adeò esse dicit, ut vinum, quod caupones vendunt respectu Falerni? Quo posito, quis non videt, illud tàm imperfectum Opobalsamum crassum debere esse in substantiâ, obscurum in colore, invalidum in odore, in aliisque qualitatibus segne? Sed audiamus Galenum, qui sic loquitur: *Cæterùm, ut Romæ potiùs, quàm alibi medicinæ simplices optimæ omnes haberi possunt, sic quoque ab eo, qui Romæ Cæsarum antidotos conficit, singulæ multò magis perfectæ habentur: Vinum* Falernum, *mel Hymettium*, Opobalsamum Syriacum, *quod à loco, in quò plurimum & optimum provenit, alterum quoque nomen accepit, Sagadinumque dicitur, cunctis aliis melius, quæ in Palæstinæ prædiis colliguntur. Quantum verò Falernum vinũ eo, quod caupones vendunt, præstantius est, tantum Ægyptio Opobalsamo Sagadinum vocatum antistat.* Ex quibus, ut colligo, varios in Opobalsamo reperiri perfectionis vel imperfectionis gradus; sic deduco, non solùm ex perfectiore optimam resultare Theriacam (ut erat ea, quam *Cæsari conficere obtigit* Galeno) & ex imperfectiore minùs bonam, sed ex nullo, viliorem adhuc & imperfectam magis.

magis. Vndè cùm in noſtrâ, de quâ lis eſt, præter reliqua ſelecta admodum medicamenta, quæ in ejus compoſitione tàm affabrè elaborata ſunt adhibita, Opobalſamum quoque, tametſi non optimum, bonum tamen & verum, in ordine ſaltem ad eam coagmentandam conficiendamque, ad quem finem illud à nobis approbatum eſt, contineatur & adſit ; Deſiſtere profectò deberent noſtri Pharmacopolæ ab eâ infectandâ, uſurpatoque exagitando Opobalſamo, & quemadmodum ſeſe demonſtrârunt omni tempore, tàm in ſeligendis perfectioribus medicamentis, quàm in componendis ex iisdem pretioſis Theriacæ & Mithridati antidotis, diligentes adeò ac peritos, ut nec ipſi, nec eorum pharmaca quibuscunque aliis ubivis poſitis cedant ; ſic in poſterum opportuniora perquirentes ſe tales præſtare deberent, ut non alia tantùm ſimplicia, ſed Opobalſamum quoque & unà cum ipſo Carpobalſamum & Xylobalſamum obtineant: quando jam ſatis, nî fallor, popuları depulſo errore, hæc obtineri poſſe, monſtratum eſt : Deſinant ergò cum Manfredo & Panutio de primatu per Pharmacorum depreſſionem contendere

dere, obtrectationibusque omissis, sic bonâ æmulatione decertent, ut opus hoc jam antea laudabiliter à Ferrante Imperato Neapolis, à Io. Ponâ Veronæ, ab Antonio Bertiolo Mantuæ, à Bernardino Cicadâ Brixiæ, à Michaële & Balthassare Campiis Lucæ, à Pharmacopœis Serenissimi Magni Ducis Florentiæ, & ab aliis alibi patratum, ipsi quoque pro nobilioribus saltem Viris, & delicatis Principibus, si non ad prædictorum & Manfredi & Panutii imitationem, ad Galeni saltem exemplum perficiant, & aliquam Theriacæ & Mithridati portionem componant & à se compositam, indiesque meliore advento Balsamo meliorem redditam in suis officinis habeant.

PERORATIO AD LECTOREM.

DUM Propugnationes istæ sub prælo erant, & fini jam proximæ, duæ mihi redditæ sunt à Clarissimis Viris de hoc nostro Opobalsamo elegantissimæ Epistolæ, quas omninò corollarii veluti loco hîc adjungere volui, & cum

& cum illis alteram, Viri pariter Clariſſimi de eadem materiâ noſtro præſenti Protomedico inſcriptam. Continent namque totum id, nî fallor, quod in hac controverſia deſiderari poteſt ; hæc ultima ,. nempe Pariſani, reſolutionem quæſtionis, an ſit ; dum teſtatur Venetias advehi Opobalſamum, & advectum reperiri, nedum apud Nobiles, ſed penes quoque Mercatores & Aromatarios; aliæ verò duæ, Veslingii & Nardii , alterius dubii, quid ſit ; dum affirmant, controverſum ſuccum verum eſſe Opobalſamum, non ementitum & falſum; ille quidem, ut peritus & Balſami, ſi quis alius, hoc ævo expertiſſimus , hic vero argumento uſus, quòd præcipuum ad verum cognoſcendum Opobalſamũ exiſtimavit Galenus, comparatione videlicet ad ſincerum legitimumq;. Quæ probandi ratio in ſecernendâ ab adulteratis ſuccis Balſami lacrymâ tanti fit à Galeno, ut quandiu illi ſoli penè confidit , alia videatur ſigna à coagulatione lactis & maculâ non relinquenda in laneis pannis vel parvipendere , ut explicatu difficilia, vel negligere, ut non univerſaliter vera. Nam ſi, ut aliàs innui, absque conditione ullâ & abſolutè, ut

Adversarii putant, vera essent signa ista, inutilis profectò remaneret Pergameni sedulitas, & supervacaneum omnino à comparatione sumptum inditiũ: quando nihil reperiri potest resinosum, pingue & benè olens, quòd Balsamum non existens, & lac coagulare, & pannos nõ fœdare potens sit. Sano ergò modo hæc ab Auctoribus prolata intelligantur, & Galenico interim signo præcipuus debeatur locus: quo, cùm doctissimus Veslingius, qui diu in Ægypto commoratus optimè callet Balsami scientiam, & acutissimus Nardius, qui plura tractavit Opobalsami vascula in musæo Sereniss imæ Mediceæ Familiæ asservata, usi sint; eoque & aliis etiam notis innixi, controversum succum, verum judicaverent Opobalsamum; pluris utique faciendum est illorum testimonium, quàm aliorum mille ex libris solùm (utinam benè intellectis) negativè loquentium, ut proinde eorum literas in hoc loco collocare reputaverim causæ opportunum, & legentibus non injucundum. Antequam autem illas adscribam, oratum te volo Candide Lector, ut si quando in Propugnationibus hisce meis tibi visus fuero vel nõ omninò

nò conformiter loqui, vel eadem quandoque repetere, aut ſine methodo ſcholaſticove ordine ſcribere, humaniter feras. Illas enim eo fine neutiquam elaboravi, ut ederem ac in publicum proferrem, ſed ut DD. Deputatis, non inconſideratè nos approbaſſe propoſitum Opobalſamum, quinimò parùm conſideratè noſtram approbationem nonnullos oppugnâſſe oſtenderem; idque cùm ab illis, (quæ eorum & benignitas, & ſolertia) tùm Collegæ mei, tùm ego ad hanc usq; diem obtinuerimus, nihil ultra moliendum fortaſſe remanebat. Paſſus tamen ſum ab amicis perſuaderi, ut illæ tametſi privatim cõſcriptæ, quia per multas manus etiam extra Vrbem incultiores adhuc, & amanuenſium incuriâ mendis plenæ oberrabant, publicam tandem aſpiciant lucem, horridæ ſaltem minùs ac mendoſæ. Placuit verò eas edere ſub illa prorſus formâ, quâ ſunt exaratæ, ultimâ exceptâ, quam Etruſco idiomate, ut vulgari Evonymi oppugnationi ſatisfacerem, conſcriptam, latinè reddidi, ut cuilibet excitatæ controverſiæ ſtatus & progreſſus innoteſcerent, in aliud forſan tempus mihimetipſi, aut per hæc quoque tempo-

ra aliis ordinatiorem tractationem, & ex methodo contexendam relinquens. Eòque vel libentiùs id præstiti, quia tibi, Humanissime Lector, placere studens, dum ab aliis audio maturiores elegantioresque præparari de hoc Balsamo discursus, quinimò jam à peritissimo P. Castello Messanæ præparatum hùc advehi, ut mittam elegantem illum, quem dudum ab exercitatissimis Campiis Aromatariis Lucensibus, habuisti, acerbiusculum hunc & primitium Balsami propugnati fructum, ad excitandum avidi intellectûs erga meliora appetitum, offerre, non ingratum tibi fore putavi. Verùm, si ex illo nullam vel hausisti utilitatem, vel percepisti delectationem; en tibi, quæ utramq; suppeditare poterunt, pollicitæ epistolæ, & ante illas notatu dignus Andreæ Cæsalpini locus, nunc mihi ab eruditissimo Bonanno demonstratus, nulloque modo subticendus, utpote ad rem faciens, & à doctissimo Viro, nostrique Collegii olim Medico, & in Archigymnasio meo venerando Prædecessore conscriptus. Habetur autem in appendice ad suos libros de Plantis & Quæstiones Peripateticas, nempe in Epistolâ Dedicato-

catoriä his verbis. *Illud autem mirum videatur, aromata precioſiſſima ſimul cum fide Chriſtianâ periclitata eſſe ac revixiſſe. Nam Cinnamomi non deerat copia Romæ ante Neronem: Poſtea verò, quùm in Indiâ fides Evangelii ab Apoſtolo prædicata minui cœpit, incœpit quoque Cinnamomum deſiderari, etiamſi Romanum Imperium ad illas regiones tunc magis pervenisſet. Revixit autem, cùm iterum prædicari Evangelium cœpisſet, Luſitanis ad eas terras penetrantibus, adeò ut hodiè corticis ejusdem, quæ melior ejus pars eſt, major copia habeatur, quàm apud Antiquos ligni, in quo nulla gratia eſt. Idem contigisſe videtur Balſamo Orientali, quod cùm ſoli Iudææ datum eſſet, ut ſcribitur, expugnata à Tito, & Veſpaſiano eâ regione non periére ejus horti, imò fertiliores Romanis colentibus evaſerunt, ut teſtatur Plinius: cùm verò eadem regio ſub Turcarum Imperium ceſſit, unà cum fide horti omninò periére. Hodiè tamen in quibusdam Ægypti & Arabiæ locis repertum; unde ferri cœpit ad nos integerrimus ejus liquor, nuncium ſperandum reſurgentis fidei, quod Deus concedat. Sinceriſſimum autem eſſe illud Balſamum, experimentis traditis ab Antiquis*

tiquis colligi potest. Contigit enim mihi optimum & recens vidisse apud Franciscum Medicem, Magnum Ducem Etruriæ, & iterum apud Clementem VIII. Pont. Max. Liquor est pellucidus, subflavus, cujus gutta exiguæ aquæ instillata in calice amplo statim disparet, nõ subiens aquam, sed in totâ superficie dilatatur, instar membranæ pellucidæ ac tenuissimæ cepa-rum, quod argumentum est tenuitatis & puritatis, in nullis aliis liquoribus visum &c.

Æmilius Parisanus Romanus, Philosophus ac Medicus Venetus,

Bernardino Missorio Romano, ac totius Ecclesiastici Status Archiatro Dignissimo B. A.

QVùm ad Veritatem temporis filiam nati simus, Excellentissime Doctor, quam diu jacere & fallaciis obrui non permittit : quemadmodum & ipsa contra hominum calliditatem & solertiam se per se tuetur, nedum etiam vestrum cele-

celebrium Doctorum sola aura. Verùm, quum de Balsamo Opobalsamove meam pro conficiendâ imò factâ Romæ Theriacâ sententiam requisisti, etsi satiùs silentium duxerim, quàm meum responsum; pro veritate nihilominus atque in hominis gratiam & salutem assentitus sum. Propterea scripsi, Venetiis Opobalsamum reperiri, idq; verum & germanum, juxta Dioscoridis sententiam & experimenta, ut me sæpiùs vidisse, quinimò expertum esse confirmavi, secundùm, inquam, illius opinionem; quæ Veneti Aromatarii viderunt &, ni fallor, testimonium dicent. Addidi, memoriâ si recolo, saltẽ refero, hîc Venetiis nunc reperiri ejusdem Opobalsami tres quatuorve (quòd sciam) ampullas apud Nobiles Venetos, quas ex Ægypto Consules asportârunt; quæ Balsama plurimi faciunt, quæque ex colore & odore vera creduntur: propterea cuique experiri integrum esse offerunt. Quæ si vera sunt, ut perquàm verissima, atque volenti cuique periculum facere sit; Vt quid in dubium vertitur, nunquid Opobalsamum reperiatur? quinimò non reperiri ajant? Nisi omninò quis se devoverit Andreæ Matthiolo dicenti, Venetias in Italiamve non asportari, contra Dioscori-

pem & experimenta, ac ſenſum ipſum. Addidimus, quòd noſtri ævi Medicus Alpinus, qui in Ægypto medicinam fecit, & easdem plantas, fructus & Opobalſamũ vidit, expertus eſt, ſcripſit, & qua Dioſcorides cõfirmavit, ſicuti qua Theophraſtus, Serapio, Avicenna. Plinius, Albertus Magnus, & alii graves Auctores dixére. Cæterum objiciant vaferrimi & bella imaginationis homines, hujusmodi plantas ob bella cæſas reſecatasque fuiſſe, vel etiam incendiis periiſſe; quod quum contra ſenſum immediatè ſit, ſenſui pœnæ ſubjiciantur. Præterquam quòd etiam Deo id repugnat, qui in Creationis principio omnibus creatis viventibus animalibusq; imperavit, creſcite, multiplicamini, replete terram, & quodq; ſuam ſẽmentem producat, & factum eſt: ſive ſemine planta hæc producat, ſive per ſtolones germinet, ut ficus, olea, ſalix (mittimus nunc, ſive per bulbos, ut in noſtris de Subtilitate libris primæ & tertiæ partis demonſtravimus) & tunc factum eſt, inquam, ut poſtea certum, ſicuti experientia & ſenſus docent. Præterquàm quòd impoſſibile & inauditum, ſpecies periiſſe unquam à Deo potiſſimum creatas; ut ridiculum prorſus ſit hoc excogitatum, ſi cer-

certum est, verum Opobalsamum *ipsum apud magnos Principes, sicut apud Nobiles Venetos, necnon hîc apud Mercatores atq; ipsos Aromatarios, & Opobalsamum, Xylobalsamum atq; Carpobalsamum adesse. Objiciat aliquis; si Venetiis Balsamum invenitur, cur Veneti Aromatarii Theriacam cum Opobalsamo non parant? Frivola huic objectioni responso haud opus est scienti: Quoniam Venetiis plures Aromatarii singulis annis Theriacam conficiunt quidem; sed non ad centenas libras, verùm ad millenas ob quæstum & lucrum, ita ut, quod nunc Venetiis extat & reperitur Opobalsamum, nec uni illorum Theriacæ sufficeret: Proinde factum puto, quòd pravi homines tunc hac de causâ ipsum Balsamum adulteraverint: Propterea deinceps contigerit, quòd nostrum Venetum Collegium olim nucis Myristicæ oleum substituerit: & quã fortasse ob causam Andreas Matthiolus crediderit & scripserit, Opobalsamum Venetias non asportari. Hæc mea est sententia in tui gratiam scripta, Excellentissime Archiatre. Tu diu felix vive.*

Dat. Venet. die 28. Ian.

1640.

Perilluſtri & Excellentiſſimo Viro

DN. BALDO BALDO,

Iohannes Veslingius S. P.

HAbui tandem à Clariſſimo Tomaſino, quem proximis ſpondebas litteris Balſami liquorem: cognoviſque ſimul atque odorem hauſi, illum ipſũ eſſe, quem in Ægypto Venetis noſtris, reduces ex Arabia Mercatores venum exhibent. Hoc præcipuè τεκμηρίῳ puritatem ejus aſſerentes, quòd aquæ indita guttula protinus in pelliculam ſeſe explicet, iterumq́ ſtyli cuſpide commota, colligi tota queat, ob tenuiſſimi ſpiritus deliquium pallidior: certi reliquas indolis notas, ætate plus minusve provectâ faciliùs obſcurari. Quibus eò libentiùs ſuffragatum ivi, quò major ſucco cum recentis Carpobalſami ſapore & odore cognatio fuit, in quo, ut cùm Hermeticis loquar, τὸ ἔμφυτον θεῖον evidentiùs ſenſuum fidem provocat. Igitur, quamvis transmiſſus mihi Balſami liquor ſpontaneæ concretionis lacrymam ſuavitate non referat, quocunq́ tamen artificio ſit elicitus, legitimum Balſami antiquitùs cogniti ſuccum,

adeò-

adeoq; Opobalſamum judico, etiamnum Arabibus, Ægyptiisq; Dohon Balſan, unguen Balſami dictum. Vellem plura, niſi publicum Anatomes officium, cui totus obſtringor, ſermonis prolixioris pauſam imperaret. Vale feliciter, Vir optime, & amorem abſenti conſerva. Dedi Patavii XIX. Ianuarii A. S. MDCXL.

Paulo Zacchiæ, & Baldo Baldio, Medicis Romanis Præclariſſimis, Iohannes Nardius Philoſophus Medicus Florentinus, Benè agere.

VEri Opobalſami portiunculam vitreâ pyxide incluſam veſtro nomine (Viri Excellentiſſimi) dudum reddidit mihi tabellarius: Quidni verum dicam Opobalſamum, haud adulterinũ fictitiumvè, quòd omni argumentorum ſupellectile inſtructum, non ſuperâſſe tantùm, verùm & proſternere trucem poteſt invidiam? Iam ſatis ſuperq; revelata eſt illorum fraus, qui obſcura cujusdam diligentia hypocriſi Balſami plantam è vivis olim conceſſiſſe, obrutamque Iudæa ruĩ-

ruinis ingens ſui deſiderium nobis reliquiſſe, malâfide, autumant. Verùmenimverò, qui nôrunt, Balſamo natale ſolum ſemper fuiſſe Arabiam, exoticum finitimã Iudæam, dubio procul piaculares illos in Naturæ numen & mortalium beneficentiam, nõ riſu, ſed pœnâ mulctandos, transque fines litterariæ R. P. perpetuo exilio damnandos, ne fucum incautis faciant impoſterum, optimo ſuadente jure, decernent. Vivit adhuc eximia planta ſub fœliciſſimo cœlo non rara, ſed frequens, nullius culturæ ambitioſa, etſi culturam minimè reſpuat, avelli tamen atque aſportari vix patitur. Quamquam verò alienis ſedibus præ hoſpitis indulgẽtiâ quandoque aſſueſcat, brevi tabeſcat alibi, præcipuè verò longinquis Heſperiæ in oris, non eſt tamen, quòd lacrymas transplantata ſupprimat, verùm uberes, easq; pro more lacteas, vel leviter atque cutetenus ſolidâ ſui in parte ſaucià, ubique terrarũ abundè profundit. Neque profectò nobilis ſucci ubertas, quem laceſſita planta ſummâ erogat liberalitate, derogat quicquã propriæ incolumitati; ſiquidem mirabili œconomia, ut ſingulis ſuis partibus, vivificus olim aſſignatus fuit humor; ſic ramis atq; ſemini, vel poſt communia fata, ſucci illi-

illius non minima reſervatur portio, quòd ſenſuum irrefragabili criterio curioſus quisq; aſſequetur. Quorſum hæc, inclamabit moroſus Cẽſor? nempè ut ex hoc armamentario pugnaciſſimum educam primipilum, qui tuos invadat ordines atq; peſſundet. Manum conferamus: Succus ille ſeu lacryma (utrumq; ſiquidem vox illa ὀπὸς Græcis ſignificat) ejusdẽ penitus deprehenditur naturæ atq; conditionis cum ſucco, quo madeſcit Xylobalſamum atque Carpobalſamum; igitur verum erit atq; legitimũ Opobalſamũ, ſuccus ille nempè, quem vos transmiſiſtis. Probo conſequentiam, nõ topicè, & ex communibus, puta, ſi cum ſcholis dixero, quæ ſunt eadem inter ſe, ſunt & uni tertio; verùm ex propriis & à priori: Sic verò exordiar. Vnus idẽq; penitus eſt ſuccus, quo perfruitur reſinifera planta ſingula, & quem ſponte, aut vi, certis erogat temporibus: Balſamum verò plantã eſſe reſiniferam, nemo eſt, qui ignoret: Vnus idẽq; igitur erit ſuccus, quẽ Balſamum profundit, cum illo, quem Balſami planta ſibi reſervat. Attexe modò, ſi libet; At ſenſuum certâ trutinâ exdẽ penitus ſunt notæ invicemq; communicant, Balſami lignũ, fructus, & reſina illa, de qua hunc cõtroverſia: Erit igitur hæc verum

rum

rum atq; genuinum Opobalſamũ. Fidẽ inſuper faciet dictis uberrima Pyrotechnia, cujus ope atque operâ vel intra horæ ſpatium elicias, atq; è medullis Xylobalſami vel Carpobalſami nõ vieti effœtisve viribus, certè evocabis ſimillimũ liquorem ei, quem nunc præ manibus habeo. Hæc penſitent, qui temerario auſu effrenes in veritatem debacchantur. Non minoris præterea eſt, quòd veſtrum Opobalſamũ perquàm ſimillimum obſervo iis, quæ variis comparata temporibus diverſisq; locata pixidibus aſſervantur in Ergaſterio, ſelectioribus Pharmacis dicato à Sereniſſimo noſtro Magno Duce. Cujus rei periculum ſi quis curioſus facere aveat, fautorem me habebit, cujus cuſtodiæ pridem commiſſa fuére. Prodibit verò inprimis vitrea phiala librarum duarum pondo, quam dono olim dederat Sereniſſimo Magno Duci Franciſco, illius nominis primo, incomparabilis rerum naturalium ſcrutator Vlyſſes Aldrovandus, necnon major altera recentiori liquore referta, quam prædives Mercator Ægyptius, navium quarundam Dominus, quæ Liburni portum appulere A. S. 1615. venum dedit Sereniſſimo Coſmo II. commutavit verò, ut ferunt, liquoris unciam cum librâ argenti:

ti: Cujus Opobalſami major pars abſumpta tunc fuit ab Aulico Pharmacopœo, quum A. S. 1633. nobiles atq; abſolutiſſimas antidotos confeciſſet, Ther. Androm. & Mithridatum, nullis ſuccedaneis ſuſpectas, unanimi artificum acclamatione inſignes, & Sereniſſimorum præſentiâ illuſtres. Ejusdem verò Opobalſami, quantum ſat fuit Theriacæ conficiendæ, in majori Xenodochio S. Mariæ novæ nuncupato, Sereniſſimus noſter enixè rogatus, magnâ liberalitate dono dedit ſequēti anno; mirantibus ſingulis, quot aderant, artis Apollineæ cliētibus & ſucci præſtantiam, & largitoris munificentiam. Neque profectò indictum abibit Opobalſamum, quo donatus fuit Magnus Dux Franciſcus à Proſpero Alpino: hoc verò comparatum illi, quod Turcarum Imperator eidem Sereniſſimo pridē dono dederat, ſimile prorſus deprehenditur. Addo inſuper, quòd utroq; collato reliquis Opobalſami phialis meæ fidei commiſſis, quas variis temporibus noſtræ rapuere triremes Chriſtiani nominis hoſtibus, unius ejusdemq; obſervo prorſus conditionis unamquamq; lacrymam, accidentariis tantummodò notis vix diſcrepantem à compari, quas quidē (ut credere par eſt) inuſſit vetuſtas. Suus po-

postremò debetur bonos Auctoribus, Dioscoridi præsertim inter Antiquos, & Prospero Alpino inter Recentiores, nempè certissimo atq; oculato testi ; quorum dum scripta pensito, notasque veri Opobalsami ad severam trutinam revoco, singulas ad amussim cõgruere observo vestro Opobalsamo! has verò singulatim exponere supersedeo: non enim ignoratis (Viri præclarissimi) aliud esse commentarium, aliud epistolam conscribere: Facessant proinde malè feriati scioli, qui nescio cujus dubiæ notæ prætextu, vestri Opobalsami dignitati succensere haud verentur: quos tamen non ignorâsse par erat, quin memoria illud sedulò recoluisse, quòd

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

Hæc habui Viri Clarissimi, decus Vrbis & Orbis, quæ vobis suasoribus tenui meâ ex acerrâ veritati litarem. Valete, Amici Candidissimi, nostriq;, si licet, memores,
Florentiæ, Nonis Ianuarii
A. S. MDCXL.

FINIS.

SE-

SERIES CONTENTORUM.

Relatio Historica Controversiæ de Opobalsamo Orientali Romæ habitæ 1.

Literæ Romani Collegii Aromatariorum Neapolim datæ 11.

Responsio Collegii Arom. Neap. 13.

Literæ Romani Collegii Aromatariorum ad Dn. Petrum Castellum 18.

Responsio ejusdem 20.

Disquisitio Opobalsamî Orientalis Romam advecti, Evonymi 26.

Memoriale Opobalsami factitii & falsi 40.

Pro Opobals. Orient. Paulus Zacchias 47

Pro Opob. Orient. Balthasar Bonannus 55.

Propugnatio 1. Opob. Orient. Baldi Baldi 64.

Re-

Responsio pro Colleg. Aromat. contra Opob. Orient. 83.
Propugnatio II. Opob. Orient. Baldi Baldi 93.
Propugn. III. Opob. Orient. Baldi Baldi 123.
Epistola Veslingii M.P. 169
Propugn. IV. Opob. Orient. B.B. 173.
Propugn. V. Opob. Orient. B.B. 180.
Peroratio ad Lectorem. 208.
Epistola Æmilii Parisani Med. Venet. 214.
Epist. Iohan. Veslingii Med. Patav. 218.
Ep. Ioh. Nardii Med. Florent. 219.

IN-

INDEX

Rerum memorabilium.

A.

Alpini Prosp. commendatio 14. 108. 126. 165. 197

Amaracinum unguentum antiquitùs in pretio erat 135

Amomum antiquis commendatum odoris suavitate 136

Antiquorum scriptorum authoritas non semper demonstrativa 13

Antiquorum odoramenta inferioris conditionis fuére nostris postmodum in vetis 139. *in unguentis abusus* 152

Aromatariorum æmulatio, temeritas 48. 66. *ignorantia* 49. *avaritia* 69. *negligentia* 115

B.

Balsami plantæ in hortis Iudææ & Ægypti existentes 29. 30. *in Iudeâ & Syriâ abundantes* 182. *non patriæ* 32. 60. 101. *deletæ* 32. *Salomoni dono allatæ* 31. *nativum solum ferunt Arabiæ felici acceptum* 60. 75. 106. 196. 220. *Sylvestres & incultæ differunt à cultis* 37. 108.

Bal-

INDEX.

Balſami planta forma 39.98.99. 100.103. 198.

C.

Caſtelli Petr. in rem literariam merita 20. 21.

Chriſma ex Opobalſamo Occidentali potius, quàm Orientali 37.117.164.

Collegii Romani Medicorum encomiũ 95.

approbatio ingredientiũ Theriacæ 94.

Coagulationis lactis cauſa 121

Crocì odor antiquitùs laudatus 135

E.

Euonymi conſideratio 181

F.

Foliatum unguentum 140

Fürerus Chriſtoph. Eq. Aurat. Duumvir Norimberg. 187

H.

Hiſtoria controverſiæ de Opobalſamo Romæ agitatæ 1. 2. 3. 4. *& ſeqq.*

I.

Iuniperi oleum, ut Opobalſamum, in aquæ ſuperficie expanditur 5

M.

Megalium unguentum 139

Moſchus adulteratur hepate bubulo 159

Myrrhæ recentis pinguedo 143

N.

Nardi odor antiquitùs laudatus 136

Ole-

O.

Oleum, quo inungebantur Reges Hebræorum 161

Opobalſamum an detur hoc tempore verum 28. 96. 204. 216. 220. *Veteres difficulter habere potuere* 22. *Alexandro Magno cognitum* 149

Opobalſami apud noſtrates defectûs cauſa 114 *in Oriente abundantiæ argumẽtum* 15. 76. 110. 113. 149. 164. 185. 186. 187 *Præſuccedaneo in Theriacâ conficiendâ expetitur* 17. *In Theriacã adhibiti authores* 21. 56. 97. 167. 208.

Opobalſami pretium 67. 113. *examen conditionum* 5. 15. 23. 50. 57. 73. 171. 175. 35. 42. *per aquã* 5. 15. 23. 52. 58. 80. 123. 214. *per pannum* 5. 16. 24. 53. 78. 160. 171. *per lac* 6. 16. 23. 53. 59. 79. 159, 171. *per ferrũ cãdens* 54. *novum examinis genus* 179

Opobalſami odor 16. 51. 58. 76. 127. 171. 176. *color* 16. 50. 57. 171. 175. *ſubſtantia* 50. 58. 126. *ſapor* 15. 51. 58. *levitas* 123. *veri dignoſcendi certiſſima ratio* 209. *Sincerinotæ* 59. 80. *varii gradus perfectionis & imperfectionis* 206. *ætates* 42. 70. 200. *approbatio* 3. 172

Balſami ſuccus fit dupliciter, i. e. per decoctionem & per inciſionem 67. 68. 80. 155. 170. *ex cortice quomodo fiat* 102. 104. 107. 133.

Opo-

Opobalſami virtus quamdiu duret 162
Opobalſamum adulteratur 202. in vulnerum adfectibus prodeſt 205. in lampadibus coram altari D. Petri Romæ ardebat 76. 185. 186. ad librarum duarum pondo in phialâ apud Magnum Ducem Hetruriæ aſſervatur 222
Opobalſamum ſymbolum incorruptionis 163. propagationis fidei 213
Opobalſamum occidentale 157. ſuccedanei loco approbatur 27. reprobatur 118

P.

Papæ D. Petri Lampadi debitum Opobalſamam ſuffuratus colapho coram altari excipitur 186
Panni in probando Opobalſamo diverſi-Phias 5.24
armacopœæ pauperum Romæ magnificentia 2. Florentiæ 223

R.

Rariora Romæ viſa 168
Reſinæ pannis adhærent 25

S.

Stacte 142. eſt myrrhæ recentis pinguedo, ibid. eſt ſtyrax liquida 143

T.

Terebinthi lachryma Opobalſamum maximè refert 194

Theriaca ob defectum nobilissimorum medicamentorum non amplius eas, quas olim, habet virtutes 56. cum Opobalsamo cõfecta 21. 56. 97. 167. quanta Venetiis conficiatur 217

Thuris apud antiquos commendatio 144

usus ibid. & seqq.

Thymiama 146

V.

Vesalio And. Orientales regiones peragravit 54

Veteres non æquè delicati, atq; nos 139

Viperæ vescuntur Balsami succo 127. 193

Vnguentorum apud veteres usus superfluus 151. *ad singulas corporis partes singula unguenta* 152

X.

Xylobalsamum an reperiatur 73. 96

FINIS.

Men-

Mendas in transitu observatas, Lector Benevole, sic emenda.

Præf. A. 4. b. l. 4. oculata. l. 9. Itala, l. 23. favori. pag. 6. l. 15. maculam. p. 7. l. 8. coagulandi. p. 11. l. 14. Aromatariorũ. p. 13. l. 20. Antiquiorum. p. 21. l. 27. experientiâ. p. 23. l. 11. frigiditate. p. 24. l. 1. *adde* quantitatem insignem &c. l. 13. tentaveritis labem, p. 30. l. 16. *& alibi sæpius* Xylobalsamum. p. 56. l. 30. Cicada. p. 69. l. 21. Quatramius. p. 84. l. 8. levitate. p. 97. l. 16. *in quibusdam.* Mantuæ. *&* l. 24. Mantuano. p. 102. l. 12. ab. p. 117. l. 15. fortè. p. 129. l. 17. inferri. p. 147. l. 1. ut. p. 156. l. 29. nervorum. p. 166. l. 27. aliis. p. 205. l. 16. facerent, &c.